

Babylon

Nepíši.
Jsem spisovatelka spící.
Tak zatím žeru píci

Věra Dumková

Bachčisarajská fontána

Vážení čtenáři, k dvoutisícím šestnáctým narozeninám toho nejmenšího z nejmenších, našeho pána a krále Ježíše Krista z Nazaretu, narozeného v Betlémě, a ke 40. narozeninám Charty 77 z Prahy, která se dávala dohromady o Vánocích LP 1976, jsme udělali rozhovor s Lubošem Dobrovským, který tvrdí, že Chartu podepsal z egoismu, tedy kvůli sobě.

Na straně tři nám Josef Mlejnek junior (neplést si se seniorem, no...) jako PF 2017 předestřel itinerář průserů na příští rok. Pod ním si naše francouzská spisovatelka Marie Kopecká myslí, že s Fillonem by mohl být ve Francii zlomen intelektuální monopol levice, přičemž nejde o levici, ale o čiročirou blbost. Úplně dole pak Petr Mach demonstruje rodičovský předvánoční splín – Mach by měl kandidovat na tátu roku. Hned na následující straně Marcel Tomášek, to je taky dobrý cvok, popisuje své příhody ze 17. listopadu, zatímco další z tohoto ranku Jan Hájek se rozhodl zdolat kopec, který se ve tvaru mořského prasete zdvihá nad Vitavu a který od pradávna zove Sviní vrch, což se právě v tuto dobu potvrdilo, aby zjistil, co se na Hradčanech děje – no svině tam ryji, co by se tam dělo...

Na straně 6 se podívejte na schůzku dvou mystiků – toho z předhůří Kavkazu, který vodil ovce přes hory do Turecka, aby si na dvacet let „odskočil“ do gulagu, a pak se v Praze skrz svého vnuka Denise Anfilova spojil s Ladislavem Klímou, který prohlásil: „Čtyři věci byly mi odjakživa nejvíc protivny: plzeňské pivo, náboženství, švábi a Praha.“ Klíma je jeden z mála zdejších autorů, u kterého se člověk nestydí, že je Čech.

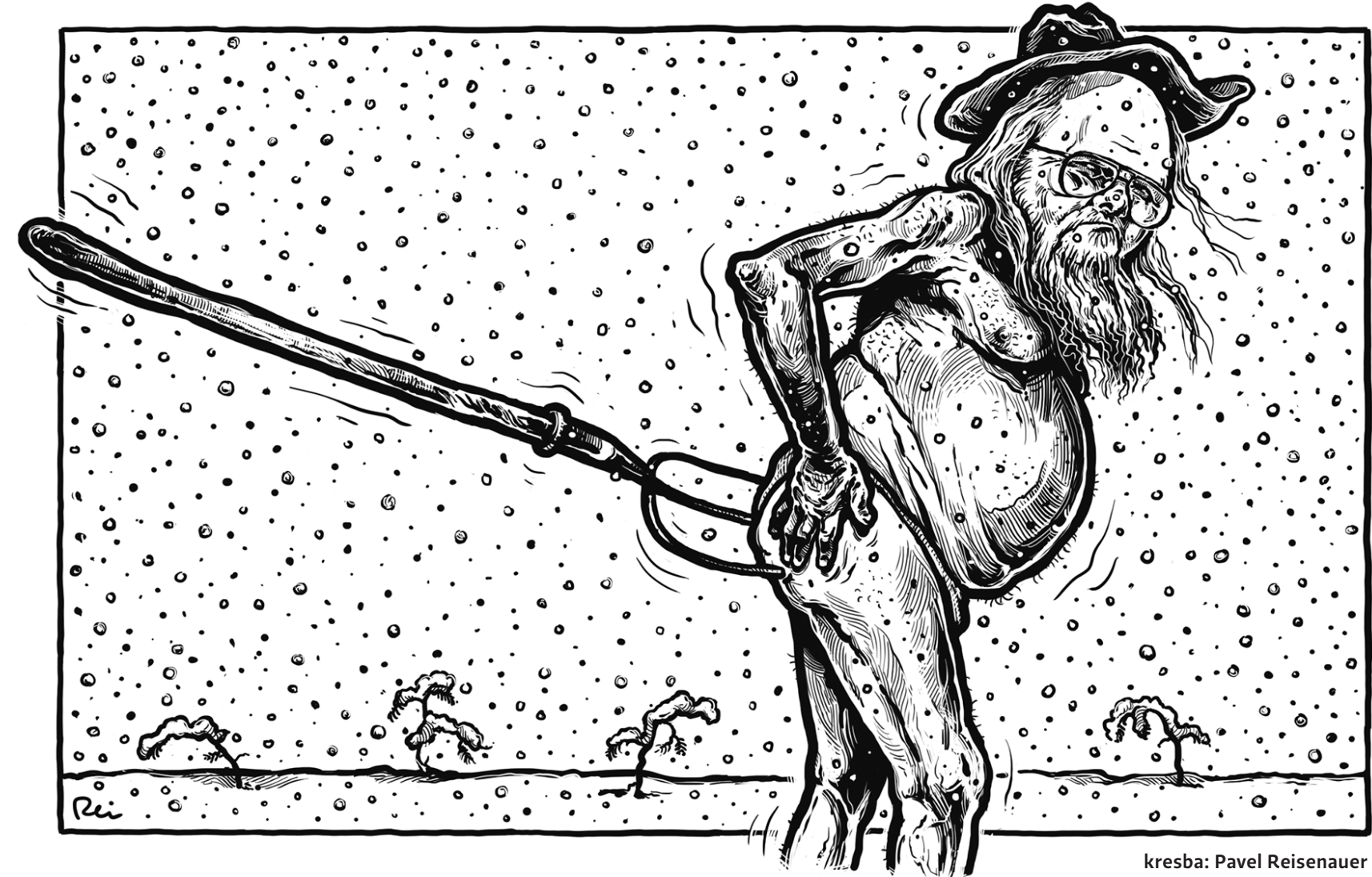
Na straně 1 narazíte na vycházku s oslem a Martinem Hyblerem v lesích okolo Mortemartu, na které Hybler mimo jiné tvrdil, že má tři druhypaměti, mezi kterými jezdí Páternosterem, psycholog, i když říká, že Vašíček, který se u Budyho nepoškozen opět vynořil z vod, ho z toho vyléčil, načež jsme se, s oslem, který si celou dobu myslel (nebo nemyšlel, ale spíš myslel) svý, stavili u místního tiskaře poesie Oliviera, který si všechno dělá sám. To je geniální.

Nemiňte Kremlíčkovu poetické okénko, které vyrobil s Věrou Dumkovou: „Úspěch měla tvoje lyrika homoerotická,“ což ocení mnohá žena sklerotická,“ dí Vítek Kremlíčka a Věra Dumková dí: „To nebyla erotická lyrika, to byl čirý obchod – i když to se neříká, byly to povídky na objasnění a velkých podvod.“

Proč mít hlavu v dýmeh, proč nemluvit v rýmech, když o stranu dál Rudolf Rouček dokládá, že opera je opera sama o sobě.

Ale dost již vírů nebo výrů a k jesličkám!

Gloria in agris Deo...

kresba: Pavel Reisenauer

Továrna na absolutno

Budova zářila do noci jako obrovský skleník, který rostlinám nepřetržitě zajišťuje teplo a světlo. A o to šlo. Ministerstvo, lidově přezdívané továrna, jelo na plné obrátky. Tisíce úředníků ve dne v noci dohlíželo na bezproblémový chod výkoných computerů, zpracovávajících data, která do Centrály přicházela ze všech koutů země, podniků, prodejen, silnic, sportovišť, dětských koutků, zábavních parků, koncertních sálů, domácností či toalet, stejně jako od každé lidské jednotky. Veškeré úkony, pracovní, soukromé i intimní byly propojeny elektronickými sítěmi s ústředím ne snad kvůli tomu, aby továrna někoho šmírovala, jako tomu bylo v minulosti, ale aby Centrála mohla co nejefektivněji řídit systém nabídky a poptávky a mohla se kvalifikovaně rozhodovat o tom, která oblast agro-turistiky, agro-kultury, agro-politiky, agro-zábavy, agro-zdravotnictví se má posílit a kde naopak se má ubrat.

Díky miliardám dat ze všech oborů lidské činnosti se daly problémy hospodářství, politiky, kultury, bydlení, veřejného zdraví ve zlomku vteřiny přehledit a správně vyhodnotit. Společnost se stala dokonale počítatelná. To, o co se

po staletí se střídavými úspěchy snažily teologie s filosofií – klasifikovat člověka a strukturovat společnost, dokázala továrna v jediném okamžiku díky rychlému zpracování miliard miliard dat.

Jako odstrašující případ byly úředníkům továrny promítány komunistické filmové týdeníky. Neschopnost, neproduktivita, úporná snaha stavět skutečnost na hlavu byla tak nepochopitelná, až byla komická, a v továrně vyvolávala salvy smíchů.

Byly zrušeny papírové knihy stejně jako noviny, protože nešlo zjistit, na co lidé klikají, co čtou, na co se dívají, aby se podle toho mohla upravit skladba informací, obrazových reportáží, druhů reklamy a stimulovat poptávku, upravovat nabídku.

Peníze přestaly existovat a šedá ekonomika tak zanikla – veškeré platby se děly přes platební portály. To mělo blahodárný vliv na byznys, který se realizoval de facto v reálném čase objevení se určitého bytí i nejasného pocitu, který se dal díky datům připravit a iniciovat dopředu přesně na míru aktuální potřeby průmyslu a situaci na trhu. Na sebemenší změnu v náladě či návycích spotřebitelů dokázala továrna reagovat

ve zlomku vteřiny, jako když tisícíhlavé hejno špačků náhle bez sebemenšího viditelného náznaku změni směr letu.

Výrazným krokem ke zvýšení občanského komfortu se vedle e-shopů a e-pokladen staly i e-toalety, schopné okamžitě analyzovat složení lidských exkrementů a výsledky chemického rozboru on-line předávat Centrále na odbor zdravé výživy a odbor předcházení závažných onemocnění. Díky e-toaletám dokázal agro-bio-chemický průmysl vyrobit přímo na míru jakýkoli lék, který člověku poskytl okamžitou úlevu.

Pro zefektivnění sběru dat, byly na ulicích, v dopravních prostředcích, v podnicích, úřadech, mateřských školkách zavedeny osobní brány, které dokázaly rozpoznat nemocné, přestálé či narkomany, kteří byli následně umístěni v agro-ústavech nebo v odvykacích agro-zařízeních, stejně jako byly na základě hlášení rozesílány agro-PVC maso-kombináty nabídky plastických operací ženám s nevýraznými nosy, malými prsy a neforemnými hýžděmi – agro-vkusů dominoval kult věstonické Venuše.

O život lidí bylo po všech stránkách postaráno. Otázka důvěry a nedůvěry,

podvodu a poctivosti se stala archaickou minulostí. Paradigma společnosti a člověka se proměnilo. Data určila člověka ne jen politicky, ekonomicky, sociologicky, ale stejně tak i teologicky či filosoficky. Z kategorie subjekt, který je nevypočítatelný a tedy nespočítatelný, se občan přesunul do kategorie objekt, který je plně kompatibilní se systémem.

Továrně nešlo o to, co si lidé myslí, ale o to, co chtějí. Heslem byla svoboda. Lidé si sami volili, který produkt zrovna chtějí, a systém byl od toho, aby potřeby lidí uspokojil.

Továrna účelně zajišťovala potřebu i spotřebu, správnou výživu, zdravotní péči, kulturu, stejně jako zábavu a duchovní útěchu. Kněží, sdružení v Pacem in agris, kázali agro-theologii osvobození. Pod heslem: *Yserte se na nás, my se vyserem na vás*, se rozmohlo dělnické agro-undergroundové hnutí, v jehož čele stanul Čuñas, zatímco nezávislí městští intelektuálové se spojili pod hlavičkou: *Tabák, alkohol, knihy!* (rozumí se papírové knihy) a založili agro-chartu, která byla taky součástí systému, protože díky elektronické evidenci ztratila ideová policie opodstatnění. Zavládla s voboda, kterou si lidé odjakživa přáli.

A kde zůstaly vidle? Stejně jako židle – zabodnuté v prdeli.

Ponižující shromáždění v Národním divadle v roce 42 a v roce 77 – to jsou dvě úplně jiné ceny.

Ano, těm v roce 42 hrozilo, že přijdou o život, a těm druhým, že přijdou o výdělek. To je rozdíl, ale jenom mravní – výsledek je stejný.

Idea lidských práv je asi to jediné, co hodnotově drží Západ ještě pohromadě. Dnes je ale aktualizována ve vztahu k muslimům: lidská práva jsou podle mě ten minimální základ pro možné soužití různých kultur, a pokud chtějí být muslimové součástí Evropy, musí je respektovat, na prvním místě vztah k ženám. Vidíte to stejně?

Ta situace je velmi komplikovaná. Ano, jestliže v našem prostoru uplatňujeme určité zásady evropského práva, máme určitě kulturní návyky a považujeme je za podmínku normálního slušného spolužití, tak ti, kteří přicházejí do tohoto našeho světa, by s tím měli být srozumění.

Myslím, že nám nezbyvá nic jiného, než je v okamžiku jejich příchodu zaváž-

pokračování na straně 5

Století mezi koncentrákem a vyhnáním

Rozhovor Babylonu s Lubošem Dobrovským

V době vánoční před čtyřiceti lety se sbíraly podpisy pod prohlášení, které mělo být zveřejněno na nový rok pod názvem Charta 77. Byl jste jeden z prvních signatářů. Jak jste se k prohlášení dostal?

Jako mnoho lidí tady jsem byl velice nespokojen s tehdejší situací, která mi bránila v tom, abych rozvíjel představy o vlastním životě a životě rodiny. A když jsem se dozvěděl od přátel, že se připravuje prohlášení, které by mělo dát naší společnou nespokojenost zřetelně najevo, chtěl jsem být u toho. Text mi přinesl Jirka Dienstbier a pro mě to byla mimo jiné šance spojit se s lidmi, kterých jsem si vážil.

Jaký význam měla podle vás Charta 77?

Já si to těžko můžu troufnout hodnotit, ale vím, jaký měla význam pro mě: byl to závazek, že budu muset taky kromě toho podpisu něco dělat. Redigoval jsem spolu s Honzou Lopatkou

a Petrem Fideliem, to je pseudonym Karla Palka, celou řadu let jeden ze samizdatových časopisů. Redigoval jsem a vázal s Jirkou Dientsbierem jiný časopis, který bohužel nevydržel příliš dlouho. Překládal jsem pro samizdaty to, co se mi zdálo být důležité pro poznání toho, co se děje v sousedních státech. Z ruských emigrantských časopisů jsem překládal věci, které ukazovaly, že Rusko není pouze sovětský režim, a že určitá část ruské inteligence, představitelů toho skutečného Ruska, zastává obdobně hodnoty, jako my.

Mně to prohlášení tehdy připadalo moc „seriózní“. Když se na to ale dívám dnes, tak mám za to, že bylo svým způsobem geniálně formulované – režim to nemohl „legálně“ napadnout, ale přitom ho to zasáhlo na velmi citlivém místě.

S tím původním textem Charty je spojená celá řada velmi zajímavých důsledků a dodnes ta debata není ukon-

čena. Spousta lidí se podobně jako vy, v tom prvním okamžiku, domnívala, že ten text není dostatečně asertivní, že nevyjadřuje náš rozhodný odpor, ba přímo nenávisť k totalitnímu režimu.

Já si ale myslím, že ta nabídka debaty, kdy Charta využila Helsinskou konferenci k tomu, aby chytla režim za slovo, na což se vždy mnohem hůře reaguje, dala možnost využít „oficiální jazyk“ lidských práv k určité provokaci a tou provokací byl návrh debaty. Oni samozřejmě k ní nebyli připraveni, k jakékoli debatě, a nebyli to chartisté, kdo veřejnost informoval o tom, že Charta vznikla, ale byla to nenávisťná kampaň proti ní, kterou režim rozpoutal. Myslím si, že tím režim přidal Chartě na významu, i když větší část společnosti byla, troufám si to tak pojmenovat, navena a víceméně bez zájmu.

Lidé se sice už nebáli, že budou za své jednání postaveni před soud a odsouzeni k trestu smrti, ale obávali se,

že jejich děti se nedostanou na školy, nebo že nedostanou výjezdní doložku a nebudou moct do Bulharska na dovolenou a tak dále. Zdůrazňuju to proto, že v poslední době někteří bývalí chartisté nebo děti chartistů se pokoušejí prosadit názor, že v průběhu existence komunistického režimu došlo k postupnému omezení totality v naší zemi. Já jsem opačného názoru. Totalita znamená, že všichni děláme to, co si přejí představitelé režimu. A jestli k tomu na počátku potřebují tresty smrti a koncentráky a později jenom odřeknutí výjezdní doložky je úplně jedno pro to, aby totalita zůstala totalitou. Výsledek je stejný.

Za normalizace dostoupila demoralizace vrcholu.

Ano, protože demoralizace společnosti byla najednou lacinější – za menší cenu bylo dosaženo stejného výsledku, což je v morálním smyslu horší.

Nejisté vyhlídky aneb Globální volební kalendář na rok 2017

Asi není sporu o tom, že letošní rok vymezily zejména dvě události spojené s hlasováním. V červnu brexit neboli referendum o vystoupení Velké Británie z Evropské unie a v listopadu pak americké prezidentské volby, v nichž zvítězil (zatím) nevyzpytatelný tlučhuba Donald Trump. Málokterá hlasování se ve světě i u nás sledovala s takovým napětím a málokdy předtím výsledek vyvolal tolik emocí. Odkládané rakouské prezidentské volby s populistou Hoferem a zeleným profesorem Van der Bellenem, které se táhly po několik měsíců, pak symbolicky vytvářely jakýsi permanentní „podkres“ roku osudových volebních rozhodnutí. Ale nejásějme, nemáme to za sebou, nadcházející rok bude v tomto ohledu dost podobný.

Rok lze samozřejmě rozložit do různých etap – dle měsíců, ročních období, semestrů a prázdnin, na dobu před dovolenou a po ní. Člověk zbožný se řídí především církevním kalendářem, jenž mu předepisuje i období postu a povoleného masopustu. Kalendářů tudíž existuje plno druhů, čím dál tím důležitější místo mezi nimi však zaujímá kalendář volební. Jelikož funkční období parlamentů i prezidentů je nejčastěji, být ne vždy, fixně stanoveno, dají se volební kalendáře sestavovat i na několik let dopředu – a zabývá se

tím hned několik organizací. A zdánlivě nudnou pravidelnost volebních kalendářů mohou zpřestřít volby předčasně, vyvolané vážnou politickou krizí, pikantní nahrávkou ze soukromí politika či třeba atentátem. Jaký by tedy mohl být volební rok 2017?

Leden: Dá se očekávat spíše mrazivý klid, pokud ovšem někoho eminentně nevzrušíjí volby do Senátu na Haiti. Leč ůřadu by se měl ujmout Trumpovic Donik. Začne se vyjasňovat, co vlastně z toho všeho, co napovídal, myslel vážně.

Únor: Lze si ještě poměrně bezstarostně užívat sněhu na horách, chystají se pouze prezidentské volby v Ekvádoru a v Turkmenistánu.

Březen: Začne přituhovat – další díl nervy drásajícího seriálu „osudové volby“ proběhne v Nizozemsku. V průzkumech sice vedou populisté Geerta Wilderse, ale na nadpoloviční většinu v parlamentu asi nedosáhnou.

Duben: Patrně, spolu s Německem, jeden ze dvou zahraničních vrcholů sezóny: první kolo prezidentských voleb ve Francii. Vzhledem k tomu, že mezi Marine Le Penovou z Národní fronty a kandidátem umírněné pravice Françoisem Fillonem, kteří se pravděpodobně proboují do druhého kola,

lze jen obtížně nalézt rozdíl ve vztahu k Rusku, nedá se od toho vlastně již teď čekat skoro nic dobrého. Určitě ne pro nás.

Květen: Pokud někoho neuspokojí druhé kolo prezidentských voleb v zemi galského kohouta, může upnout své naděje k Íránu – zda v tamních prezidentských volbách vyhraje nějaký reformista. Pro Evropana však i iránský liberál v podstatě znamená Talibánce.

Červen: A zase ti francouzští žabožrouti! Po prezidentských volbách přijde ještě „nášup“ v podobě voleb parlamentních, které ale mohou zmírnit, nebo naopak dokonat neštěstí, jež lze očekávat od klání prezidentského. Kde jsou ty časy, kdy tam s přehledem vítězil nějaký ten Louis de Funés se snadno zapamatovatelným programem o třech bodech – Za prvé: plná zaměstnanost, za druhé: plná zaměstnanost, za třetí: plná zaměstnanost!

Červenec / Srpen: Hurá! Prázdniny! Vlétě by se mělo volit jen v Africe: prezidenta si vyberou v Keni a ve Rwandě, do parlamentu se bude volit opět v Keni a také v Angole a v Gabonu. Ovšem pozor. Jedna věc je datum voleb, druhou tvoří skutečnost, že před volbami zpravidla probíhá emotivní kampaň. Viz říjen neboli naše domácí Afrika.

Září: Malý předkrm zkraje podzimu: parlamentní volby v Norsku. Obavy zde vyvolává zatím spíše datum: 11. září.

Říjen: Pro nás určitě absolutní vrchol roku. České parlamentní volby by měly navíc časově plus mínus provázet parlamentní volby v Německu (přesné datum ještě není stanoveno, počítá se však nejspíše s koncem září nebo s říjnem). A jelikož domácí prezidentské volby jsou naplánovány na počátek roku 2018, od léta u nás pofrčí hned dvojítá kampaň.

Listopad: Prezidentské a parlamentní volby v Chile – což je ale teď politicky docela klidná země, padouch Pinochet dávno leží na krchově.

Prosinec: V plánu sice byly prezidentské volby v Jižní Koreji, vzhledem k odvolání stávající prezidentky patrně proběhnou dříve. Předčasné parlamentní volby se dají v příštím roce očekávat mimo jiné též v Bulharsku a Itálii, popřípadě skoro kdekoliv jinde, neboť ono může stačit i nějaké to videjko s koksem či nějakým jiným podobným svinstvem a máme politickou krizi jako hrom! Listopad s prosincem 2017 se však patrně ponesou rovněž ve znamení bilance předchozích měsíců.

Jaký bude? To si nyní netroufne říci opravdu nikdo. Nejčernější scénář má

Francouzská revoluce proti blbosti?

Všichni už to vědí, francouzská společnost zažila minulé dny plné překvapení. Přes všechny předpovědi a očekávání bývalý francouzský prezident Nicolas Sarkozy (2007-2012) neprošel prvním kolem primárek Republikánů a Alain Juppé, bývalý ministr Sarkozyho vlády (životního prostředí, obrany a zahraničí), progresista a oblíbenec levicových médií, byl ve druhém kole triumfálně poražen Françoisem Fillonem. Několik dní poté oznámil současný socialistický prezident François Hollande, že příští rok už na prezidenta kandidovat nebude, což všichni jednohlasně kvitovali vzhledem k tomu, jak morálně svůj úřad zdiskreditoval a ztratil veškerou důvěru svých voličů. Premiér Manuel Valls pak ihned podal demisi a oznámil svoji kandidaturu, kterou bude obhajovat v lednových primárkách socialistů.

Bylo zřejmé, že účast v prvním kole republikánských primárek, kdy volit mohl každý s volebním právem a po zaplacení poplatku 2 eura, byla motivována odstraněním Sarkozyho. *Tout sauf Sarkozy* („Všechno, jen ne Sarkozyho“) stejně jako v minulých prezidentských volbách mobilizovalo podstatnou část voličů. Málokdo ale předpokládal, že se vítězem stane nevýrazný François Fillon, bývalý první ministr Sarkozyho vlády, věčně „druhý“ či „zombie“, jak ho definuje babylonský kolega. Podle veřejných průzkumů několika týdnů před volbami neměl postoupit ani do druhého kola.

Francois Fillon zastává významné funkce ve veřejné správě téměř 40 let. Jeho volební program (www.fillon2017.fr) je, zjednodušeně řečeno, ekonomicky liberální (jedná se především o snížení státních výdajů, liberalizaci pracovního trhu a 35 hodinové pracovní doby v soukromém i veřejném sektoru a posunutí hranice pro odchod do důchodu na 65 let) a společensky konzervativní (klasická rodina jako základní jednotka státu), aniž by chtěl rušit již uzákoněné normy, jen upravit pravidla adopce pro homosexuální páry (zachovat „filiati-on naturelle“ tzn. vazbu dítěte na jeho biologické rodiče). Problematickou se pak jeví jeho proruská

politika a s ní spojené řešení syrského konfliktu a my můžeme jen doufat, že jeho pragmatické tendence nepřeváží nad smyslem pro spravedlnost. Jeho politický program není u pravicového kandidáta ničím neočekávaným a je úsměvné, jak se okamžitě začalo hovořit o revoluci – tu ekonomické, tu sociální či konzervativní. Nicméně, troufám si říci, že se o jednu takovou revoluci skutečně jedná, ale v trochu jiném smyslu, než ji vidí mnozí komentátoři zleva i zprava.

Většina francouzské intelektuální vrstvy, která je značně levicová, i se svou mediální klikou zastýdla. Vše, co není konformní s morálkou roku ‚68, zesměšňuje jako zpátečnické či netolerantní. Jako většina demagogů a totalitářů mobilizuje stádo proti vnějšímu nepříteli, morálně se ho snaží zdiskreditovat nejčastěji ve jménu svatosvatého pokroku a sebe samu považuje za jedinou nositelku těch správných morálních hodnot. Taková politika paralyzovala Francii několik desítek let a v podstatě znemožňovala jakoukoliv konstruktivní diskusi. Výhrou Fillona ve druhém kole však tento hon na čarodějnice prakticky nefungoval a ideologický monopol francouzské levice se začal bortit. V tomto smyslu opět zavál jakýsi svobodný duch v zemi galského kohouta, a to samo o sobe stačí, aby to mnohým lidem dodalo naděje.

Dnešní Francie zažívá tak hlubokou krisi národní identity, že je na pokraji společenského krachu. Nesmyslná řešení přicházející od současné vlády socialistů situaci jenom zhoršují. Jako příklad odkazujeme čtenáře na četbu nových programů výuky historie a jejich učebnic, o kterých jsme již dříve psali. Zoufalá snaha instrumentalizovat dějiny pomocí polopравd a účelové selekce ve službách aktuální ideologie „žítí spolu“ je neudržitelná. A tento trend se netýká pouze výuky islámu, ale celkové koncepce staronového morálního dogmatu vzájemné „rovnosti“.

Těm bystřejším komentátorům tak neuniklo, že v republikánských primárkách nešlo ani tak o ekonomický program kandidátů, ale o boj ideolo-

gický, o základní ideovou vizi budoucí Francie. V druhém kole se v osobách Fillona a Juppého střetly dva rozdílné modely společnosti. Ještě před několika měsíci se zdálo nemožné, aby byl jen interní veřejnou volbu vyhrál někdo, kdo není ani populistou ani extremistou a přitom se otevřeně hlásí jako praktikující katolík (ve Francii se katolíci dělí na *praktikující* a *nepraktikující*), odmítá definovat Francii jako multikulturní národ a tvrdí, že rodinu tvoří táta, máma a dítě. I teď si samozřejmě vysloužil nálepky reakcionáře a fundamentalisty a levice začala pohotově brnkat na antiklerikální struny podstatné části národa. Člověk by ale těžko hledal ve Fillonově programu militantní náboženské myšlenky. Naopak, když se před několika lety konaly milionové demonstrace proti uzákonění homosexuálních sňatků, politicky chytře si zachoval neutralitu. A vlažně působí i to, jak se vyjadřuje o své zakořeněnosti v katolické tradici.

Gaudeamus igitur

Studenti! Nevíte si rady s dárkem pod stromeček?

Předplatte studentský list pro seniory Babylon svým prarodičům, kteří nejsou zblblí ze sociálních sítí.

BABYLONREVUE.CZ/predplatne

se konečně zamyslet nad tím zlovorným opakovaným pokřikováním doprovázející sportovní aktivity a něco s tím udělat. Všichni rodiče pečující o zdravý fyzický rozvoj potomků by to velmi uvítali, byť by se tím i mohl snížit profit farmaceutického průmyslu. Anebo to vymyslí tak, že tito zákonní zástupci budou mít tablety automaticky proplácené pojišťovnou. Opakované pokřiky nicméně přesto radím zakázat.

Než poslanci konečně vymyslí nový lepší svět a nechají nás žít jediným správným způsobem (asi ve formě sofistikovaného koncentračního tábora), pro radost a poučení doporučuji v sobotu večer navštívit třeba muzeum Benaki a nechat se unášet umem, kreativitou i živočišností předků před 17 000 lety a přemýšlet, co by jim z toho stálo za to, kdyby zároveň museli řešit nějakou EET. I když uznávám, že zrovna Atény jsou trochu z ruky. Pro všechny tak zůstane alespoň stará dobrá Bible: „Malomyslným řekněte: Vzmužte se, nebojte se! Hle, Bůh váš přináší odvetu, odplatu božskou! On sám přijde a spasí vás! Tehdy se otevrou oči slepých, odemknou se uši hluchých. Tu poskočí chromý jak jelen a zaplesá jazyk němého. Vráti se ti, které vykoupil Hospodin, s jásotem přijdou na Sión, věčně veselí bude jim věnčit hlavy, dojdou radosti a veselí, prchne starost a vzdychání.“ (Izajáš 35, 4-7a)

A pokud máte rádi drby a operátoři ještě nepráskají smilstvo a alkohol, mohu doplnit i závěr oné smyšlené konverzace: „Petře Machu, jsem velmi zaneprázdněná osoba, školu mám každý den do pěti a soboty neděle makám. Omluv to, prosím, ale nevím, jak to teď bude, navíc mám pocit, že vztah s tebou je náročná věc vzhledem k tomu, že tvé vlastnosti jsou téměř totožné jako u mého přítele, což mi není úplně nejpříjemnější, protože je zkrátka náročné o tenhle typ lidí pečovat.“

Petr Mach

BABYLON Studentský list • **šéfredaktor:** Petr Placák, **zástupce šéfredaktora:** Stanislav Škoda • **redakce:** Josef Mlejnek jr., Jan Horník, Jan Machonin, Petr Zavadil, Erik Lukavský, Míša Zelená-Stoilova, básník Ticho, Ladislav Čumba, Jiří Holub, Viki Shock, Vít Zavadil, Olga Vlčková, Petr Mach, Jan Hájek, Michal Blažek • **technický ředitel:** Vít Krajčovič (tel. 774 553 820) • **předplatné:** zajišťuje jménem vydavatele firma SEND Předplatné • **distribuce:** Pavel Rezníček • **poslíček:** Jogi Mokšanand • **grafická úprava a sazba:** LUSEL • **adresa:** Blanická 15, 120 00 Praha 2 • **vydává:** Studentský spolek Babylon, IČO 63830523 • e-mail: ibabylon@seznam.cz • tel.: 606 618 153 • www.babylonrevue.cz • č.ú.: 1935796379 / 0800 • tisk: MAFRA a.s. Praha • vychází s podporou Ministerstva kultury ČR

Bachčisarajská fontána

Krym jakožto politická mocnost

Severomoravské město Štamberk je vyhlášené cukrářským výrobkem z perníkového těsta ve tvaru kornoutu zvaným Štamberské uší. Dokonce se těší ochraně Evropské unie. Místní legenda klade jeho původ do roku 1241, kdy se město snažili dobýt Tataři. Jeho obránci však po noční bouři prokopali hráz rybníka, a tatarské ležení tak vytopili. Poté, co voda opadla, vydali se do tatarského tábora, kde našli vaky plné nasolených uší, které prý Tataři utínali křesťanům a posílali je svému chánovi. A právě na památku této události se ve Štamberku a okolí připravuje ona proslulá pochoutka.

Jezdci z Apokalypsy

Na vyprávění je nesporně pravdivý fakt tatarských nájездů, jimž naše dnešní území střídavě čelilo po několik staletí. Ve 13. století šlo o nájezdy mongolsko-tatarské, při nichž však Tataři tvořili jádro mongolského vojska. Evropští kronikáři příliš nerozlišovali mezi jednotlivými kmeny a etniky mongolské armády a slovo Tatar se při popisu nájezdníků ve středověku těšilo velké popularitě i kvůli blízkosti s řeckým výrazem *tartar*, jenž označuje peklo. Řada tehdejších letopisců Mongoly a Tatary pro jejich krutost a nezvyklé vzzezení pokládala dokonce přímo za pekelné bytosti.

A byť jsou Tataři národem obývajícím různá území v Eurasii, nelze vyloučit, že se Štamberk pokusili vyplnit Tataři z Krymu, který byl jimi osídlen od 12. století. Roku 1443 zde vznikl Krymský chanát, jeden z historicky nejvýznamnějších tatarských státních útvarů. Nedlouho poté se sice stal vazalem Osmanské říše, leč zachoval si značnou autonomii.

Rok co rok podnikali Tataři z Krymu loupeživé nájezdy severním směrem, takzvané „sklizení stepí“, při nichž odvlékali do otroctví lapené místní obyvatelstvo. V průběhu staletí se takto v otroctví dle odhadů ocitlo několik milionů lidí, převážně z řad Ukrajinců, Rusů a Poláků, ale i jiných etnik. V roce 1571 dokonce Tataři vypálili Moskvu a ještě roku 1663 spolu s Turky krutě řádili až na Moravě. Ekonomika Krymského chanátu stála právě na obchodu s otroky. Nicméně pokud jde o otrokářství, nemá západní civilizace Tatarům co vyčítat, jejich „živnost“ totiž dokázala provozovat s analogickým kořistnickým apetitem a ukrutností.

Srovnáme-li Tatary s Rusy, lze konstatovat, že v počtu zavražděných či

do otroctví zavlčených obyvatel zemí Koruny české jsou Rusové historicky v podstatě neškodní. Hle, jak se geopolitika mění. Krym, proti jehož anexi Ruskem dnes u nás spíše nemnozí než mnozí protestují, byl ještě před zhruba čtyřmi sty lety mocností, jež nás potenciálně ohrožovala asi více než současné Rusko. Což je dobré mít na paměti, abychom nepropadali zbytečné hysterii.

Girejovy plaché ženy

V roce 1820 navštívil Krym Alexandr Puškin. Do těchto končin se však dostal za trest, poněvadž některé jeho verše a epigramy se údajně neslučovaly se statusem státního úředníka. Díky konexím ale neskončil na Sibiři, nýbrž ho jen přeložili na jih neboli vlastně do pohraničí. Mohla ho tak upoutat a inspirovat fontána, kterou nechal roku 1764 postavit chán Girej na památku své oblíbené milostnice údajně polského původu.

V Puškinově poemě *Bachčisarajská fontána* osudově okouzlí krymského chána Gireje mladá polská kněžna Marie Potocká – úlovek z válečné výpravy. To se však nezamlouvá jiným členkám jeho harému, především Girejově dosavadní hlavní favoritce, Gruzínce Zarémě, která proto Marii, jež se chánovým milostným návrhům vytrvale vzpírá, podle všeho usmrtí. Smrt každopádně představuje pro Marii jediné čestné východisko ze zoufalé situace. Nicméně truchlící chán dá Zarému popravit (utopit eunuchy) a na počest Marie nechá postavit fontánu.

		Věrné stoupence pana krále <i>zveme na tradiční Pochod za Monarchii</i>	
		Sraz v sobotu po Třech králích 7. dne měsíce prosince léta Páně 2017 ve 14.30 u sv. Václava na koňském trhu,	
		odkud vyrážíme se spolkovými prapory, psy, hudbou a Českými dětmi kolem Orloje, skrz Cibulkovu kavárnu v Řetězové, kde se dá víno pít jenom jako svařák, pod Mosteckou věží, přes Kamenný most, kolem pomníku Radeckého (dočasně v lapidáriu) na horu na Hrad, kde bude proneseno Státoprávní ohrazení, tentokrát opravdu aktuální.	
		Redakce Babylonu	

17. listopad aneb Vytunelovaný tunel

Zpráva z dernisáže alias Právní kultura zlodějů skleniček od okurek

Moje oslava 17. listopadu začala tento rok o den dřív. Z novinářských kruhů ke mně proklouzla zpráva, že ve středu šestnáctého v pět hodin bude na Národní třídě odhalen památník. Vzbudilo to moji pozornost, protože do té doby jsem neslyšel o tom, že by se měl budovat nějaký památník 17. listopadu: přinejmenším s ohledem na celospolečenský význam místa a události by jeho vytvoření měla předcházet nějaká veřejná diskuse a každopádně veřejná architektonická a umělecká soutěž. A proč by nám vůbec nemělo stačit autentické, spontánné a na moci vyvzdorované místo v prostoru veřejně průchozího podloubí, které bylo, též zcela spontánně, o několik týdnů později zvýrazněno uměleckou site-specifickou intervencí ve formě do zdi zasazeného minimalistického artefaktu rukou?

Místa události jsou náhodná s tím, jak se dějiny dějí, ale pamětní místa je připomínající už ne,

Návštěva Hradu

Když procházíme ulicemi nebo podél řeky, prožíváme vztah města a Hradu ve stále nových obměnách. V průběhu historie měla tato jxtapozice zvláštní význam. Přestože hrad znamenal pro středověké město ochranu a bezpečí, v Praze často představoval hrozbu.

Na tento odstavec ze skvělé knihy mého oblíbeného učitele jsem si vzpomněl při nedávné návštěvě Pražského hradu. Sice jsem tudy jen procházel od Písecké brány na Malou stranu, ale prostředí mě tak zaujalo, doslova vtáhlo, že jsem se prostě musel zdržet déle a proběhnout celý Hrad, abych, jak se říká, *nassál* atmosféru. Na první pohled je patrné, že na Hradě se opravdu opevnili, a že okolním městem se očividně cíti ohrožení, že Prahu skutečně vnímají jako nepřátelskou zónu. Po zuby ozbrojení vojáci či policajti vás kontrolují u postů, které asi nejvíce ze všeho připomínají *checkpointy* rozděleného Berlína. Protitankové zátarasy, kovové mobilní ploty, známé z předlistopadových demonstrací, různé vesměs velice ohavné strážní budky, vše to tvoří harmonický celek a zdařile vytváří atmosféru kasáren nebo zakázaného prostoru, něco jako Zóny z Tarkovského *Stalkera*. K dokonalosti chybí snad jen zákopy a klubka ostnatého drátu, případně dráty elektrické s vysokým napětím. Škoda, snad se brzy dočkáme i toho. Nutno přiznat, že policajti jsou při provádění kontrol relativně zdvořilí a věcní. Václav Havel by z toho byl jistě nadšený, on vždy oceňoval přátelské chování policajtů a bachařů. Ani po vniknutí do areálu to vůbec není špatné a znovu se nabízí srovnání s Berlínem za *Studené války*: Po nádvořích se rychle pro-

tedy pokud nepřijde Česká advokátní komora s „rekonstrukcí“. Lidé, kteří několik desítek minut po „vyčištění“ Národní 17. 11. 1989 začali improvizovaně utvářet pamětní místo, byli rozehnáni navráťivši se částí speciálního pohotovostního pluku, ale pietní místo se v podloubí během následujícího víkendu prosadilo navzdory ještě zdaleka ne poražené totalitní moci. Jeho etablování bylo klíčovou občanskou aktivitou, vytvořením důležitého svobodného prostoru a jedné z prvních *no go zone* pro represivní složky režimu.

V místě nejbližše původního místa piety ze strany někdejšího vstupu do podloubí od kavárny Louvre se objevovaly svíčky a květiny už od 15. listopadu a byly zřejmým protestem proti postupu ČAK. Nejostudnějším vyvrcholením šarády při odhalování mauzoleální naddimenzované velkodesky bez

hánějí černé limuzíny s majáčky (ty tedy neblikají, jen jim trůní na střeše) a zatmavenými okny a vůbec tam panuje taková pěkná, těžko popsatelná, normalizační, stísněná a šedá nálada, která na člověka dolehne o to silněji, čím více za zdmi Hradu pulsuje barevné a živé město. Živý skanzen pro turisty.

Václav Havel se možná považoval za mistra absurdního dramatu a za znalce Kafky a Prahy. To takový Gustáv Husák nebo Miloš Zeman, předpokládám, Kafku nikdy nečetli a celá Praha jim byla naprosto u Prdele. Přesto si troufám tvrdit, že ve skutečnosti rozuměli Kafkovi daleko víc – změnili Hrad na Zámek. A ducha Prahy vyhmátli tak, že by o tom mohl Havel jen snít. Za svého panování lehce vycítili, jakoby jen tak mimochodem (možná, že je za tím tvrdá intelektuální práce), úžasně silný *genius loci*, který s velikým citem posílili. Oni si uvědomovali, že *Člověk potřebuje symboly, tj. umělecká díla, která reprezentují životní situace… Jednou ze základních potřeb člověka je zakoušet svou životní situaci jako významuplnou a účelem uměleckého díla je nést a předávat významy… Bydlet mezi nebem a zemí znamená usidlit se v rozmanitosti všeho, co je mezi, tj. konkretizovat obecnou situaci do umělého místa. Prostředí, které člověk vytvořil a v němž žije, není pouhý praktický nástroj či výsledek libovolných a nahodilých událostí, ale má strukturu a obsahuje významy. V těchto významech a strukturách se odráží způsob, jímž člověk pochopil přírodní prostředí a obecně i svou existencionální situaci.* Jak Husák, tak i Zeman si prostě bytostně uvědomují, že *v Praze se to, co je skryté, zdá být dokonce reálnější než to, co lze bezprostředně vnímat.*

Havel si naproti tomu třeba myslel, že udělá kdovíco uměleckého a pozitivního, když otevře Hrad veřejnosti, že přispěje k jeho duchu tím, že se tam bude projíždět na koloběžce či tu nechá budovat nějaké více či

Doposud dýchá tady něha / v komnatách, v pustých zahradách, / voda si hraje, pne se řeva, / rozkvétá růže červená / a zlato září na stěnách.

Viděl jsem chátrající mříže, / za nimiž vadlo mládí žen, / když tenkrát vzdychávaly tiše / jantarovým růžencem.

Viděl jsem hřbitov mrtvých chánů, / poslední místo tyranů; / zdálo se mi, že sloupy chrámů, / jež věnčí mramor turbanů, / modlitbou zněly, že z nich vanul / osudný odkaz koránu.

Kam zmizel harém se svým vládcem? / Kolem je ticho, všechno spí,

shrnul před zhruba dvěma staletími své dojmy z návštěvy Bachčisaraje Puškin. Ti, kdož nepatří mezi Tatary, sice mohou být rádi, neboť to nebylo a nikdy by to nebylo *jejich* centrum, nicméně každá už jenom historická, a tedy turistická („skanzenoidní“) stavba v něčem připomíná eunucha, jenž v harému dohlíží na vládcovy milostnice, jelikož je pro ně neškodný. Přijdeš o stát, přijdeš o moc, již se nikdy nevzmužíš. Skončíš jako otrok, sluha, občan druhé kategorie, možná té vystaví v muzeu jako exponát, ale nic víc. I takové poučení plyne z elegantních, leč fakticky už mrtvých zdí chánova paláce. Jeho fontána tak má o důvod víc k slzám.

Rozprašení kozáků

Puškin ostatně na Krym zavítal až poté, co jej koncem 18. století obsadilo Rusko, tenkrát navíc pěkně nafouklé po dělení Polska. Carevna Kateřina Veliká mohla již nedlouho před anexí Krymu z roku 1783 tvrdě zatočit i s kozáky, které coby strážce neklidného pomezí jihozápadních konců své říše už nepotřebovala – podmanění si Krymu po válce Ruska s Osmanskou říší z let 1768–1774 bylo vlastně jen zpečetěním postupného úpadku tatarské moci. V žilách kozáků sice rovněž kolovala divoká krev, ostatně sami podnikali neméně nelitostné nájezdy na území Krymského chanátu, a Kateřinu též určitě nepotěšilo povstání Jemeljana Pugačova z období 1773–1775 (zachycené v Puškinově novele *Kapitánská dcera*), leč způsob, jakým kozáky, nejen jaické (Pugačova), ale i záporožské neboli ukrajinské v té době „zpacifikovala“, byl drsný. Ukrajinské kozáky zbavila všech kolektivních privilegií a tehdejší sídlo Záporožské síce nechala roku 1775 srovnat se zemí. Obyčejní kozáci skončili nejčastěji ve vojsku jako řadoví vojáci či jako rolníci (ba nevolníci), nebo radši utekli na území spadající pod Osmanskou říši.

Vytlačení Osmanské říše a jejich tatarských vazalů ze severního pobřeží Černého i Azovského moře (a pacifikace kozáků) vedly ke vzniku Novoruska, ob-

lasti kolonizované carským impériem i za pomoci ruských a ukrajinských osadníků. Dnes se tento pojem stal populárním mezi proruskými separatisty na Ukrajině, leč lze na něm dokumentovat též omezenost skoro všech historicko-politických nároků, které jsou zpravidla vytrženy z dobového kontextu a tváří se, že neví, co bylo předtím a co potom.

Ztráta vlastního státu každopádně pro Krymské Tatary znamenala katastrofu a mnoho z nich v průběhu dalších desetiletí odešlo do Turecka (Osmanské říše). Vyhlášení Krymského chanátu v době nacistické okupace v roce 1942 pak Stalinovi posloužilo jako vhodná záminka ke „konečnému řešení“ tatarské otázky na Krymu. Hodně lidí všech národů a národností zaživších stalinskou krutovládou zprvu vítalo Wehrmacht jako armádu-osvoboditelku, byť se brzy hořce přesvědčilo, že jde o přechod z deště pod okap. Stalin však nechal deportovat veškeré tatarské obyvatelstvo, včetně rodin vojáků bojujících za války v Rudé armádě – převážně do Uzbekistánu, ale i do jiných oblastí SSSR. A byť byli Krymští Tataři v 60. letech rehabilitováni, vracet zpátky na Krym se mohli až v době Gorbačovovy *perestrojky*. Dnes jich na poloostrově žije okolo 270 000 a tvoří něco přes desetinu tamní populace. Po ruské anexi z roku 2014, nehledě na skutečnost, že tatarština byla vyhlášena jedním ze tří oficiálních jazyků Krymu, se však začaly množit zprávy o různých ústřích, jimž jsou vystaveni, ba o jejich pronásledování, nezřídka s použitím hrubého násilí.

Kolesa dějin se zkrátka valí s drtivou silou, jednou jsi nahoře, podruhé dole, jednou panský rozkazuješ, podruhé rabsky lížeš prach z pánovy boty. K různým říším i říšičkám tudíž není radno upínat se s absolutní osudovostí, byť na druhou stranu určitě není jedno, kdo, kde a jak zrovna panuje.

Dějiny Krymu jsou neobyčejně pestré a plné zajímavých souvislostí, z nichž jsme zde načrtli jen skromnou hrstku. Přesto lze závěrem konstatovat, že ruské dobytí dnešní jižní Ukrajiny a Krymu koncem 18. století zakládá na současnou ruskou anexi Krymského poloostrova asi stejný nárok, jaký by Krym coby samostatný stát mohl nyní uplatňovat na Moravu. Smutné je, že v druhém uvedeném případě by si všichni ťukali na čelo, zatímco Putinovi či jeho „zeleným mužíkům“ z Donbasu jejich „historické“ argumenty plno lidí stále baští i s navijákem.

Josef Mlejnek jr.
ukázky z Puškinových Bachčisarajské fontány jsou citovány v překladu Zdenky Bergrové, in A. S. Puškin: Pohádky a poémy, SNKLHU Praha 1954, s. 273–295

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1989, foto: Jiří Štrobil

Václav Havel, 17. listopad 1

zat k tomu, že budou naše návyky a naše právní principy respektovat. A v případě, že tomu tak nebude, že to pro ně může mít nedobré následky. Tady nejde jen o naši, ale taky o jejich míru tolerance – do jaké míry jsou oni oprávněni za hranicemi, které vedou mezi kulturami, prosazovat své kulturní návyky, neřku-li právní koncepty. Ten problém je vážný.

A to platí i mezistátně. Pokud chceme obchodovat s nějakými státy, tak to musíme dělat na vyváženém základě: my respektujeme vás, vy respektujete nás, a tedy včetně toho, že lidská práva jsou pro nás klíčová hodnota. Nelze dělat partnerský obchod se zeměmi, které se snaží obchod podmiňovat tím, že nebudeme poukazovat na nedodržování lidských práv, která jsou nedělitelná, tedy de facto, že se vzdáme své identity. Pak by se nemohlo stát, že čtyři nejvyšší ústavní představitelé napíšou ponižující prohlášení, že jsme připraveni trvat na naší spolupráci bez ohledu na to, co se v té zemi také děje.

Jak by se, podle vás, měla emigrační krize řešit, co se s tím dá dělat?

Emigrační krize je samozřejmě něco, co zatím řešit neumí nikdo. Nevíme si s tím rady z mnoha důvodů. Jeden z nich spočívá v tom, že ačkoliv představitelé členských zemí Evropské unie dobře věděli, že taková obrovská migrační vlna může nastat, tak se na to nepřipravili a nesnažili se tomu vývoji předejít. Příčiny emigrace jsou v podstatě dvojí: Jednak na územích, odkud migranti přicházejí, probíhají války a jednak životní úroveň je tam natolik mizerná, že jim stojí za to vše obětovat, riskovat i život, aby se pokusili dostat do Evropy a začít novou, lepší existenci. První věcí tedy je stabilizovat, bezpečnostně, politicky, ekonomicky, sociálně situaci v zemích, odkud migranti přicházejí. A udělat vše pro zastavení válek.

Problém je ovšem v tom, že válku a chaos nepřiznává jen Islámský stát, ale mnohé blízkovýchodní režimy, a stejně tak i regionální mocnosti, které krizi využívají k posílení svého vlivu v oblasti. Je chyba, že se Západ v Sýrii neangažoval?

Západ, který se v Sýrii angažuje opožděné prostřednictvím Spojených států, je bohužel, a to včetně nás, do jisté míry spolupínikem situace, která na Blízkém východě panuje. To není jenom v Sýrii, to je například i v Libyi, a to, co tam vzniklo, je i důsledkem chybného pochopení procesu, který jsme my nazvali *Arabským jarem*, když jsme měli za to, že půjde o něco obdobného k tomu, co se odehrálo ve střední a východní Evropě po pádu železné opony. Protikomunistická revolta v roce 1989 ale měla úplně jiné charakteristiky a jiné příčiny než to, co se dělo v arabském světě.

Možná v Tunisku, kde to začalo, to tak zprvu vypadalo – rychle se to ale zvrtilo.

Rychle se to proměnilo a západním představitelům dlouho trvalo, než pochopili, o co jde. Celá ta situace vznikala jednak z naší nedbalosti, z chybného posouzení toho, co tam začíná a z naší neochopnosti v určitém okamžiku společně rozhodnout a najít způsob, jak válku, která se tam rozbíhala, zastavit. A nejde jen o Sýrii. To, co se stalo v Iráku po válce, kterou tam Spojené státy a koaliční partneři vedli a nechali pak tu destruovanou zemi napospas jejím vnitřním sporům, které předtím byly drasticky potlačovány a náhle vypuly na povrch, bylo trestuhodné. Západ je za situací, která tam nyní vládne, spoluvínen a myslím si, že hledání nápravy, anebo alespoň zastavení toho, co se tam děje, je přímo povinností Západu.

Evropu sužovala občanská válka velkou část minulého století. Vaše rodina to zažila naplno. Mohl byste říct něco o jejich osudech?

Osud celý mojí rodiny je opravdu zvláštní, i když do jisté míry pro 20. století i příznačný. Tatínkův rod pocházel ze staré kolínské židovské rodiny Hammerschlagů. Jedna z mých prababiček byla tamní známou pekařkou macesů a pradědeček byl malý obchodník. Rodina se rozrůstala a dědeček z tátovy strany se oženil s poměrně bohatou ženou starší než on. Babička – stejně jako dědečka jsem ji nepoznal, oba umřeli před mým narozením – pocházela z Prešpurku a byla to Židovka maďarského jazyka. Měli dohromady pět dětí. Žili v Praze, kde měli obchod se střízním zbožím v Melantrichově ulici.

To bylo ještě před první světovou...

Ano. Táta se narodil v Praze v roce 1902 – prarodiče se tedy brali už dávno předtím. Doma se sice mluvilo německy a maďarsky, ale táta se cítil být Čechem. Byl nejstarší z pěti sourozenců, měl tři sestry a bratra – všichni zůstali v koncentráku.

Dědeček z matčiny strany byl zase švec od Plzně, zatímco babička byla sudetská Němka. A tak jako všichni příbuzní z tátovy strany zůstali v koncentráku,

všichni příbuzní ze strany babičky, která ovšem byla do té míry bohemizovaná, že tu zůstala, byli vyhnáni po druhé světové válce. Tak to je myslím docela „výstavní“ historie naší rodiny z hlediska těch nacionalistických atd. turbulencí a migračních vln, které Evropa zažívala ve dvacátém století.

Jinak táta byl trochu dobrodruh a když jeho rodiče zemřeli, obchod prodal, utržené peníze rozdělil rovným dílem mezi sourozence, a naší mámě, s kterou se už tenkrát znal a chodili spolu, řekl, že musí do světa na zkušenou a se svým kamarádem odjel do Indočíny. V Saigonu založili pivovar a dělali pivo, ale zdálo se mu to málo, tak se sebral a odjel do Šanghaje. S nějakým německým Židem tam založili společný podnik import-export. Jednou se vrátil z delší obchodní cesty a jeho společník zmizel – podnik mezitím nějak zkrachoval. Jediný, co doma našel, byl zoufalý dopis od mé budoucí mámy, že dědeček trvá na tom, že se Ludva musí rychle vrátit, jinak že Mařenku provdá za jiného. Tak se sebral a nastoupil na loď jako topič, protože zůstal úplně bez prostředků. Jako topič dojel do Marseille, cestou si vydělal na lístek do Kolína, vrátil se, a neměl nic – jenom tu zkušenost a Mařenku. Rychle se vzali a on si našel práci, taky díky tomu, že znal řadu jazyků, německy především. Pracoval v Draslovce, což byla fabrika, kde především židovští inženýři vyráběli plyn, který se později nazýval cyklon B. Zkrátka takové ty české paradoxy.

Kdy to bylo?

Vracel se v roce 1930, pak se rychle brali s mámou a já jsem se narodil v roce 1932. Ale jinak ta rodina není nijak výjimečná, jenom tím, jak na svých osudech „dokládá“ to šilené minulé století: na jedné straně všichni židovští příbuzní zahynuli v koncentracích, a na straně druhé byli všichni sudetoněmečtí příbuzní, s výjimkou babičky, vyhnáni ze svých domovů.

Maminku s vámi dětmi nechali být?

Po Mnichovu bylo naprosto jasné, že Židům teda pšenička nepokvete, zejména ne po březnové okupaci, a táta se rozhodl, že nás musí zachránit a velice jaksi rozhodně přiměl matku, aby souhlasila s tím, že se formálně rozvedou. Máma nechtěla, velice se tomu bránila, ale táta trval na tom, že nás takhle zachrání. Kdyby se bývali nerozvedli, tak jsme to asi v posledních měsících válečných přetrpěli někde na Hagiboru, kam ke konci války začali shromažďovat i lidi ze smíšených rodin. Ale takhle jsme zůstali doma, zatímco táta šel ve 42. roce do transportu – nejprve do Terezína a z Terezína pak do Birkenau tím velkým transportem, který nešel rovnou do plynu. Birkenau přežil a potom ho transportovali do takového koncentráku nedaleko Berlína. A když pak ten koncentrák před blížící se frontou evakuovali na západ, tak někde u Hannoveru vlak s těmi koncentračníky napadli jako německý válečný transport američtí hloubkoví letci a rozstříleli jej. Takže otec podle všeho zahynul americkou střelou. To dvacáté století bylo takhle nesmyslný a krutý, i když v minulosti bylo takových století, jak sám dobře víte, vic.

Kde jste válku s maminkou přečkali?

Bydleli jsme v bytě fabрики v Kolíně a v okamžiku, kdy byli Židé vyhnáni ze svých míst, tak táta s dědečkem dali dohromady nějaké peníze a koupili takové malé hospodářství na Ohradě u Kolína, kam jsme se odstěhovali, ale jenom my s mámou, zatímco táta zůstal u své tety v Kolíně a pracoval v zahradnictví jako zahradní dělník až do chvíle, než šel do transportu. My jsme tedy žili na té vsi u Kolína, kde to zejména po tátově odchodu do Terezína bylo dost náročné. No ale zase to naučilo mě i bráchu vypořádávat se s náročnými situacemi i pro budoucnost. Máma byla schopná to malé hospodářství obdělávat, protože pocházela z rodiny, která předtím žila na vesnici. Dokázali jsme tedy pečovat o nějaké to domácí zvířectvo a měli jsme i kus pole, s kterým nám vypomáhali místní sedláci, který se chovali velice slušně – spíš ta část neselská se slušně nechovala, ale ti sedláci se chovali výborně. Takže válku jsme přežili v takovém trvalém napětí. Docela zajímavý bylo, že ti sudetští příbuzní, kteří zůstali doma – ti mladší byli ve Wehrmachtu –, posílali tátovi do Terezína balíky s jídlem a tak. Potom byli taky odsunuti. Jeden mámin bratranec dokonce dezertoval z Wehrmachtu a vrátil se na ruském tanku.

Taky byl odsunutý?

Taky. Měl tam celou rodinou, tak mu ani nic jiného nezbyvalo. Vzpomínat na tyhle věci, když už vyprchala ta bolest a rozhořčení, vypadá dnes jako sranda, ale nebyla to sranda. Bylo to hodně tíživý, protože vztahy mezi všemi těmi příbuznými byly výborný a najednou se vytvořila situace, která z nás

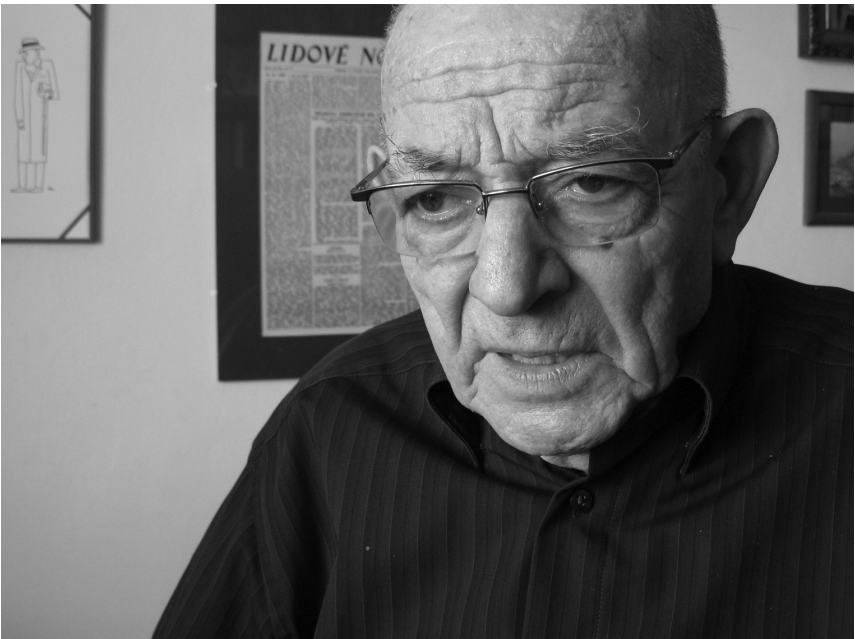
všech udělala jakési nepřátele... Už je to za námi, snad – snad už se to nebude opakovat.

Tady ta zkušenost zapříčinila to, že jste potom vstoupil do strany?

Ne, vůbec ne – já jsem do strany vstupovat nemínil, zejména ne od okamžiku, kdy jsem sledoval ty velké procesy, kdy komunisté připravovali o život komunisty: cítil jsem tam ten nezakrytý velice krutý antisemitismus a velice mě to odrazovalo. Ale když jsem přišel do rádia...

To bylo kdy?

... to bylo v 58. roce, do redakce, kterou vedl Milan Weiner a byl tam Jirka Dientsbier, Honza Petránek, Věra Štovičková, Karel Kyncl, tak ti všichni, kromě Karla Jezdinského a mě, byli komunisté. Zejména Milan Weiner ale byl člověk, který se netajil tím, že systém, který v naší zemi vládne, je špatný. A právě díky tomu, že byl členem strany, se mu dařilo dosáhnout určitých úlev od cenzury. Takže my jsme v té redakci díky těmto komunistům, kteří už vnitřně dávno komunisty nebyli, získali možnost přímého kontaktu s dálkopisy, které přicházely od AFP a od Reuters, zpracovávali jsme zprávy, které

Luboš Dobrovský, 2016

j jsme takto získávali bez prostředníka a směli jsme je v jedné relaci bez cenzury připravit, komentovat a odvysílat. A Jirka, Milan i Věra mi říkali, musíš nás posílit, musíš vstoupit do strany, aby to bylo posichrované, což se mi zdálo v tu dobu rozumné, a tak jsem tam vstoupil. Že by mohlo někdy dojít k tomu, k čemu došlo v 89. roce, nás tehdy ani ve snu nenapadlo a zdálo se nám v tu dobu praktické, dělat něco pro ší íření necenzurovaných informací. Dneska to, Petře, vypadá jako blbá výmluva a mně se o tom nechce mluvit, nechci o tom nikoho přesvědčovat, ale prostě to bylo tak.

Byla to teda z vaší strany čistě technická věc.

Ano, pro mě to byla čistě technická záležitost. Pak jsem byl vybrán za ambulantního dopisovatele pro tak zvané socialistické státy, takže jsem jezdil do Polska a do Ruska v době, kdy byl Petránek na dovolený. Později jsem dostal nabídku, abych šel jako dopisovatel do Bonnu. To bylo zajímavý. Krátce na to, co mi to bylo řečeno, tak mě známý z rádia pozval na kafe, což jsme chodili často, ale tentokrát přišel ještě jeden hoch a pravil, že je od Státní bezpečnosti a že když teda jedu do Bonnu, tak že oni očekávají, že jim budu poskytovat informace o činnosti našich emigrantů. Já jsem pravil, že nebudu, položil jsem na stůl pětikorunu za to kafe a poroučel jsem se. Do Bonnu jsem samozřejmě nejel.

To bylo v kterém roce?

To bylo na konci roku 66. Jako rusistu mě pak poslali na druhou stranu do Moskvy, protože Petránek tam byl šestej rok a měl toho plný zuby. Zájem tajné policie opadl – v Rusku žádní emigranti nebyli.

Co to bylo za zkušenost?

To byla zkušenost úžasná, protože byl rok 1967, který u nás končil zásadní změnou ve vedení komunistické strany a tím pádem i vedení státu. Najednou se tím rozhodujícím politickým činitelem stal Dubček, který v zásadě dělal to, co mu tak zvaní reformní komunisté doporučili dělat a já se v té Moskvě, respektive v Rusku setkával s něčím, co jsem trochu už znal z těch předchozích návštěv, a sice s výbornými ruskými disidenty, s kterými mě seznámil Petránek. Na druhou stranu v okamžiku, kdy se v Československu začala projevovat nespokojenost s komunistickým režimem, tak se postupně ale velmi rychle spouštěla sovětská propaganda proti tomu, co se u nás dělo. Já byl několikrát varován. Jednak na sovětském ministerstvu zahraničních věcí, že bych kvůli svým re-

lácím mohl ztratit akreditaci, a byl jsem varován i představitelem naší rozvědky, který pracoval na našem zastupitelském úřadě.

Přátelský?

No tak ne moc přátelsky, že mé kontakty do ruského nezávislého prostředí jsou nerady viděny a že s tím mám přestat. Po revoluci, když vznikla česko-ruská komise historiků, přinesl mi Michal Reiman nějaké archivní papíry, z kterých vyplývalo, že politbyro jednalo o mém vykázání dokonce dvakrát. Poprvé se rozhodli, že ne a podruhé že jo – to už bylo po okupaci. Krátce poté jsem byl ze Sovětského svazu vykázán.

Takže 21. srpen jste zažil v Moskvě.

Ano.

Co se tam dělo.

No co se tam dělo. Někdy ve dvě, ve tři hodiny ráno mi zvonil telefon, volal mi kamarád z AFP, jestli už to vím, že Rusové právě obsazují Prahu. Já to pochopitelně nevěděl. Hned ráno jsem běžel na velvyslanectví, kde vládl zmatek – ne všichni byli okupací nadšení, zejména tehdejší velvyslanec. Někteří byli jen překvapení a pak tam byli ti, kteří byli evidentně spokojeni. Třeba tiskový rada, nějaký Verner, tam běhal s učebnicí mezinárod-

tat na tom, že ty výlohy nemýju pořádně a přitom za to dostávám peníze. A skutečně jsem byl obžalován a souzen za to, že jsem podváděl a že jsem účtoval více práce, než kolik jsem udělal. Jenomže já, aniž bych tušil, že se k něčemu podobnému schyluje, jsem si schovával pracovní výkazy. U soudu jsem to pak vytáhl a doložil jsem, že jsem dělal naopak víc, než kolik jsem účtoval a soudce, jmenoval se Květenský, který mě soudil, pravil, že to je tedy ještě hroší – sice jsem se nedopustil podvodu, ale dopustil jsem se rovnou falšování výsledků národního hospodářství. A byl jsem odsouzen. Sice podmíněně, ale odsouzen.

To bylo po Chartě ...

Ano, ale ten rok vám přesně neřeknu. Dnes to vypadá jako ze špatné grotesky, ale tehdy to zas taková legrace nebyla. To každodenní šmírování v práci, o kterém jsem věděl, trvalo rok a estébáci dali vedení Úklidu najevo, že bych se neměl pohybovat na ulici. Tak jsem byl přerazen na mytí oken ubytoven na Strážkově, kde těch oken na každém z těch věžáků bylo asi šest set. Kluci mi chodili pomáhat, abych to vůbec zvládnul. Sem tam mě sebrali, ale nebyl jsem vlastně zavřený nikdy dýl, než čtyři dny. Ale znáte to sám, nikdy jste nevěděl, kdy se vrátíte. Nic se jakoby nedělo, žádný tvrdý výsledky jako byly v 50. letech, ale bylo to nepříjemný, opravdu nepříjemný, a to říkám u vědomí toho, co se dělo jinde a jindy za nesrovnatelné hrůzy. Zneklidňovalo to mě i rodinu. Oba kluci měli problémy ve škole. Nevěděl jsem, zda vůbec rodinu nějak uživím.

Věřil jste v to, že režim někdy padne?

Když došlo k okupaci v roce 1968 a já se vrátil do Prahy, seděli jsme v Klubu novinářů s Karlem Jezdinským, byli tam ještě nějaký další lidi a povídali jsme si o tom, jak dlouho to ještě bude trvat a já říkal, že se sotva dožijeme nějaký změny. Karel Jezdinský byl naopak velice optimistický – ta situace je tak nepřírozná, že to nemůže trvat dlouho, *étoš pražské-ho jara* je silnější než samotná okupace. Já jsem oponoval, že si pamatuju válku a vim, jak lidi ztráceli odvahu a teď to bude to samé – nevěřím, že to bude dobrý. Karel nakonec emigroval a já ne, i když jsem měl docela zajímavou nabídku na lektorát slovenských jazyků v Německu, ale jednak jsem se na to necítil být dostatečně připravený a ani rodina na to neměla chuť. Takže jsme tady zůstali. Emigrace nikdy nebyla téma. To ale znamená, že bych měl nějaké výhrady k emigrantům. Například právě Karel udělal kus práce ve Svobodné Evropě. Bylo to naopak výborný, že tam byl.

Jak vidíte Dubčeka?

Dubčeka vidím jako člověka, který neměl – jak by řekl Václav Klaus – silný názor. Byla to figura vytvořená uměle reformními komunisty, který na konci šedesátých let usilovali o nějakou změnu k lepšímu. Ti ho utvořili a ti ho udělali. Důkazem proto je například Dubčkův projev k lidovým milicím na jaře roku 68, shromážděným na Ruzyňském letišti. To je projev skalního komunisty, který se neštítí vyzvat tyto ozbrojence, kteří měli v ruce zbraň, aby socialismus bránili, místo aby jim řekl, odložte ty zbraně, nehodí se to. Způsob jakým po okupaci reagoval na své zatčení v Moskvě, budí rozpaky. Člověk, který vezme na sebe odpovědnost za stát a jeho občány, musí být na tak složité a náročné situace připraven. A on nebyl, a v těch rozpacích byl ochoten podepsat cokoliv s poněkud nejasným výkřikem, který za něho vykřikoval tehdejší prezident Svoboda: kdyby nedošlo k podřízení se sovětskému tlaku, mělo by to nedozírné následky. Ale na nedozírné následky došlo. Nebyly sice krvavé, zato ale hluboce demoralizující. Ti lidé spolu s Dubčekem, kteří se podřídili tlaku v Moskvě s ohledem na společnost, jak říkali, a taky s ohledem na své životy, dali příklad, de facto „zaveleli“ k následné demoralizaci společnosti. Dubček ve mně nevzbuzuje žádnou úctu jako politik. Navíc v době, kdy se spousta lidí tady o něco snažila, stál zcela mimo, vyhýbal se jakémoliv spoluúčasti v udržování povědomí aspoň v určité části společnosti na možnost změny k lepšímu. Když za ním Láda Mlynář a náš Honza jeli, tak odmítl dát pro samizdatové Lidové noviny jakékoliv interview. A to už v Sovětském svazu běžela tři roky Gorbačova perestrojka. To není člověk, který by měl být spojován s nějakou úctou.

Jak jste prožíval listopadové dny?

Složité, protože s Ritou Klímovou jsem byl zrovna v Maďarsku na setkání s českými emigranty, kteří nám tam přivezli různé materiály i nějaké peníze. Do Prahy jsem se vrátil osmnáctého a snažil se dohnat to, co se tady mezitím odehrával. Vypravil jsem se do čerstvě ustaveného Občanského fóra a bodyguardi mě tam nepustili, protože nevě

Magická krajina okolí Modřan a Klímovo osvícení na Kamýku

Malebná krajina okolí Modřan: sady, polní cesty, lesy a rokle Klímových toulek jsou dnes již nenávratně ztracené pod pancíři betonových sídlišť. Snad jenom část Modřanské a Komofanské rokle či zbytek Kamýckého lesa, sevržené ze všech stran v husté zastávbě, upomínají cosi z přírodní živelnosti a rozmanitosti původní krajiny, kdy zalesněné rokliny a úvozy kontrastovaly s poličky a sady pod do široka otevřeným horizontem terénu, svažujícím se od východu pozvolna k Vltavě. I dnes pohled od Kamýku dolů přes panelové sídliště k Vltavě a na zalesněné srázy nad Chuchlí a dál do rovin Sliveneckých polí vyvolává závrať z monumentálního poměru mezi zemí a nebem.

Podle několika svědectví i Klímovy osobní výpovědi byl náruživým chodcem, který hravě překonával ostrou chůzí desítky kilometrů i v nejsilnějších vedrech a mrazech. Tato posedlost chůzí vyhovovala náramně jeho fyzické i psychické konstituci. Na celodenních toulkách po širokém okolí Modřan zažíval Klíma při svých filosofických kontemplacích radostné uvolnění a povznesení, které, podpořené mocnou představivostí, mnohdy vyústilo do mimořádných stavů vědomí, koronovaných mystickým osvícením v lese Kamýku 13. srpna 1909. Na šťastné chvíle modřanských toulek a prožitků iniciace vzpomíná Klíma v dopise Antonínu Pavlovi z dubna 1914:

Ty doby!... V očích se mi ztmělo, takže musil jsem usednout, když 1911 spatřil jsem po 3, 4letém odloučení od kunratického lesa svatá místa mezi Libuší, Dvorky, Lhotkou a Cholupicemi... místa, která čarovně slila se v jedno strašidelné tělo s přechetnými okamžiky božskosti, hodinami hřimavé slávy a letu, týdný vznešenosti let 1907 – 1911. Roku 1909 v pátek 13. srpna, duae negationes fortius affirmant – dvě negace se potvrzují, to bylo, když v lese Kamýku, ve mldě, dusné záři řdkým, bílým závojem obestřeno 4,5 hodinové slunce, vyzářila ze mě, po 2letých nábězích, nejmělejší, nejstrašnější, nejvyšší z myšlenek, jež člověk kdy měl: být již v tomto životě v podstatě a cele a plně, Deus, creator omnium, tj. Bůh, stvořitel všeho.

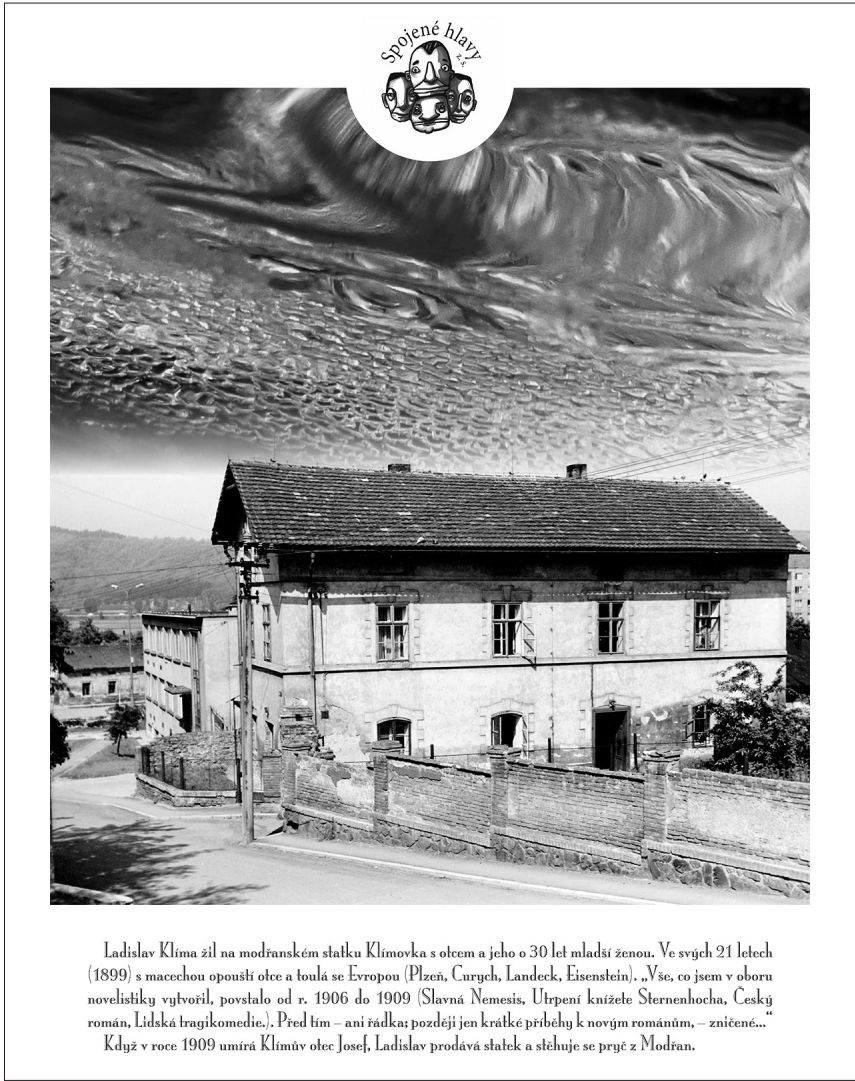
Zřejmě právě tento okamžik prožení popisuje filosof v próze *Putování slepého hada za Pravdou*. Zde se v dramatickém monologu, ústy opilého slepého hada, ve spontánních obrazech, pokouší vyjevit sílu mystického prožitku. Jakkoli je obtížné takový stav vůbec definovat, popisuje Klíma po několikaletém odstupu a s příznačným douškem satiry tento svůj zásadní životní objev:

Ha! Ty tisícile let jsem hledal, já slepý – a nejen na oči slepý! – pravdu ve vnějším světě, v empirické skutečnosti, ve vědě, v materialismu, monismu, panteismu. Vše stejný prd! – Nehledal jsem ji však ve svém nejskrytějším nitru, v bludišti abstraktních myšlenek a v nejhlubší svátosti srdce.

Po tomto radikálním krédu, vrhá se had Klíma do zběsilého popisu mystické zkušenosti, kterou díky svému výjimečnému literárnímu nadání zvládá s udivující bravurou v jedinečné filosoficko-básnické reflexi.

Ona vteřina, ve které se mně zmocnil mystický děs, byla prvním rozedněním po

jem se bez ustání laská, objímá, splývá, rozchází – krev tepnou zní, myšlenky k tanci zvou – v děsivém salání, vpřed, kroky, jež neuhnou a hraničníky rvou, dech vzpoury odvážný kruci prdel! Jak ty rýmy samy znějí, ke mně spějí, z hrdla drze uhánějí, pryč ode mne! Nechci vás, žensky směšnou holotu!

nekonečné noci bloudění... Byla jim však opravdu? Je možné, aby olověný měďák byl znamením Velkého dne? Je to contradictio in adjekto sive hloupost, já však hledám pravdu: může být pravda v hlouposti?... Má odvaha opět poklesla... Avšak – však – co jsem chtěl říct? Hloupnu – ba – teď bude řeč o bivaginální sliznici, ale jak na to? Myšlení se mi stává tak obtížným a přitom tak snadným! Všechny myšlenky září jemně a čarovně jako nikdy předtím, – cudná vilnost se plíží jako krásná nymfa, provázená sladce smrticímú omamnými parami z modrých podzemních životín, kde spala od prvního dne mého života až dodnes zakleta.

Had Klíma po poněkud drkotavé předehře začíná rozvíjet oslavnou symfonii své závratí mystického zření uchvácené mysli.

Vše ve mně se vykouvalo v sladkém moři krásy a obléta ve mně, vše navzá-

Lehce groteskní a ovšem až cynická nota má za cíl odlehčit, ba banalizovat obsah ezoterického sdělení přesně v duchu Klímova naturelu, což ovšem koresponduje i s jistou tradicí zastírání a mystifikace u hlubokých a zasvěcujících textů hermetiků pro odrazení vnitřně nepřipravených adeptů.

A nejen rýmy, i tóny na mne dotírají ze všech stran. Živá zvířátka melodií, zadávit – kam prchnout před tou ohavnou záplavou krásna? Šepot větru, zpěv travin, mé syčení, hrčen válečných vozů, řev dojníc – vše jak zjišťuji s údivem, je dokonaleou symfonií, která nezadá hudbě Wagnerově, Straussově, Böhlerově – a začínám chápat, že takzvaná hudba jest jen hudbou snadno srozumitelnou. Vše, vše je hudbou – a nejen všemohý zvuku, nýbrž i všecky barvy a vůně, zvířata a ideje.... a hu dbou je Vše. Svět, Bůh není ničím jiným než hudbou...

Mystik děda Simeon

Odkud máš své jméno?

Děda Simeon Amfilov pocházel z Žuravky, což je na jihu stavropolského kraje, na území Čechny a Abcházie, čili je to před Kavkazem. Původně byl ale z Marenopole, u Krymu, což byla rodina původem opolských Řeků, osadníků řeckého původu, těžko říct z který doby, Černomoří těch vln osidlování zažilo spoustu – není přesně známý, kdy se tam ten rod Amfilon, poruštěný na Amfilov, vzal.

Děda se narodil v roce 1896, podle mámy, ale podle mě to je informace plus mínus. Děda potom zřejmě v rámci formování Sovětského svazu, když komunisti z Krymu vyhnali Tatary a nasunuli se tam Ukrajinci, přesídlil do tyhle Žuravky, úplně na jih Ruska, což mohlo bejt někdy v roce 1920.

Vlastně není ani známý, jaký měl vzdělání a jaký měl zaměstnání, ale vím od táty, že když se přesunul do Žuravky, stal se pastevcem – dneska tam je poušť, jenom bodláky, vítr a nic, ale tenkrát tam musela být nějaká zeleň, protože tam byla spousta pastevců. Živil se tím, že když se blížila zima, a tam jsou zimy kruté, sehnal stádo několika set ovcí a hnal je přes Kavkaz téma pasteveckýma cestama přes Gruzii a Arménii až do Turecka. Tam je pásl přes zimu a na jaře se zase vracel zpátky, a takhle anabáze trvala vždycky přes půl roku. Vypasený ovce se porazily a ten cyklus začal znovu. To dělal, než založil rodinu a narodil se otec. Děda už ho ale nezažil, otec se narodil v březnu 1937 a jeho někdy na přelomu roku 1936/37 zatkli v rámci těch velkých stalinistických čistek proto, že byl baptista. Chtěli po něm, aby se víry zřekl, což odmítl a byl deportovane do gulagu na poloostrov Kolyma do města Vorkuta.

Kolik dostal?

Dvacet let, možná víc, ale dvacet let byl v lágru – zatčený byl na začátku roku 37 a propustili ho v roce 57. Zvláštní je, že o tom nikdy nemluvil, takže to jsou opravdu velice kusý informace – nikdy o tom nechtěl mluvit. Nicméně se ví, že tam makal v dolech a pak

na tý Bajkalsko-amurský magistrále. To je vlastně takový shrnutí jeho životopisu, co jsme se dozvěděli a co je holej fakt – potom už to jsou takový dojmy nebo příběhy spojený se setkáním s ním.

Jak s ním vycházel otec?

Otec vyrůstal bez něho a vlastně ho poznal, mohl se s ním setkat, až když mu bylo dvacet – do té doby ho musel vlastně apírat, zřít se ho, aby mohl studovat a tak dále a celý život to pak těžce nesl, neustále se trápil skrz ty svoje prohřešky a slabosti spojený s výchovou v bolševickém režimu.

Takže babička vychovávala otce sama.

Vychovávala otce a jeho sestru, Ráju, která byla o devět let starší, takže ta výchova byla víceméně na ní, a ta ho mastila, mydlila ho člověče – to vyprávěl, jaký měl krutý dětství. Pořád zdrhal, rebeloval a ségra ho furt mydlila, že neplnil svý povinnosti.

Jak to bylo, když se jeho otec po dvaceti letech vrátil?

Děda byl úplně desorientovaný, museli ho třeba učit chodit na záchod. To vůbec neznal. Když jsem poprvé jel do té Žuravky, v roce 1974, bylo mi sedm, osm let, děda tehdy – prý kvůli mně, což je možná blbost – postavil dřevěnej záchod, kadibudku, ale nějak špatně to sbil a já se do ní propad, do těch sraček, byl jsem z toho úplně vyšinutej a teta Rája první, co udělala, že mi polila nohu „krásnou Moskvu“, což byla údajně nejdražší ruská voňavka, takže jsem smrděl dvakrát.

Jinak to tam ale bylo skvělý. Děda bydlel na kraji vesnice, kousek od hřbitova, kde byla pochovaná jeho žena Barbara – žena „nepřítele lidu“, která dělala ty nejhorší práce, denně jezdila šedesát kilometrů mít hajzly do nějakých úřadů a vlastně se udfela k smrti, zemřela velice záhy – tátovi bylo asi dvanáct, když umřela.

Samotný příjezd do Žuravky byla pecka. Já byl kluk z Prahy a najednou se ocitneš ve stepi čtyři tisíce kilometrů daleko na jihovýchod.

Transcendentní prožitky vyššího vědomí jsou od starověku v ezoterických tradicích interpretovány s průvodními harmonickými vizemi nadpozemského světla a hudby. Klíma byl zřejmě obeznámený s pythagorejskými, orfickými či védskými koncepty o podstatě a vzniku světa ze zvuku a o hierarchii tónů všeprostupující hudby sfér. Ovšem dále stupňovaný popis opojné mystické vize Jednoty, skrze extatické prožívání fantastních obrazů přírody, ukazuje na inspiraci autentickým hluboce osobním prožitkem:

Náhlé ticho! Strašidelně se někam ztratila hudba Všeho... Jen tenká zvuková Každý tón je roztomilým strašidylkem – skupinkou růžových arielů, vynořujících se z růžového oparu hlubin, objímajících, obskakujících, líbajících se, slastně spolu zmírajících. Kolem nich rozkvétá rajská krajina, pohádkové stromy, ohromné, zářící, tvářím podobné květy, - démantové skály v pozadí, obepínané, věčněné zlatými hady kataraktů, - obrovité, ne oslnivé, na Vše se laskavě usmívající, Všemu se vysmívající slunce mezi růžovými mráčky, na nebi spolu laškujícími, mazlícími se, způsobně souložícími, – rozumím: rozkošní, právě na zemi zhynulí skřítkové jsou to, kteří v nebi pokračují ve svých hrátkách – do věčnosti... O, celá ta krása, již vidím – ano! Vidím ji opravdu! Vidoucím se stal slepý had, jak králíček prorokoval, když jsem pil moč ohnivého draka!

Po kaskádě více méně halucinogenních básnických obrazů nastupuje brilantní filosofická reflexe nového stavu vnímání a rekapitulace průběhu poznávání vyšších rovin vědomí.

Tak ostře, tak skutečně vše vidím, - není to pouhé fantasma, - více: je to fantasma, ale tak silně, že se stává smyslovou percepcí, - smyslové vjemy jsou jen přemocnou fantasií, fantasiie je pouze slabé, mátožné smyslové vnímání, embryo smyslových vjemů, - viditelný svět vznikl jen silou ducha. Vidoucím byl vždy slepý had, od věčnosti, potenciálně stále v sobě nesl celou pohádkovou růži kosmu! Jen proto zhasl jeho zrak, že se duch jeho heroicky odvrátil od všeho vnějšíkového, že se prohraboval temnotami myšlenkového světa, - avšak z těchto temnot dneška vznikne jednou nový

vesmír, jehož zář bude ve srovnání se světlem Siria asi takovou jako paprsky slunce ve srovnání s paprsky měsíce...

Osobité prožení slepého hada Klímy v lihovém opojení vrcholí excelentní mysticko-filosofickou sentencí, která popisuje proces projašňování a rozpouštění dualitou podmíněné mysli, až k zářivému bodu obratu v paradoxu sjednocujícím protiklady: záře – hudba, či olověný měďák.

Jak, rozplývá se již svět viditelná? Sečkej ještě! Nebo – ne! Proměň se opět ve světě slyšitelná, v hudbu, ve svou božskou podstatu! Vše se rozplývá, - vše se však stále více zjasňuje – zjasňuje – nesnesitelnou zář, vycházející jakoby z vnitřností slunce, - uniformní, amorfní zář, libezná, usměrňující zář – svatá – přesvatá-nepopsatelná – věčná zář – božská Zář – Vše. A v této Záři je podstata bytí – je rozluštění tajemství jsoucna... Ale což jsem předtím neřekl, necítil, nevěděl, že podstatou Všeho je hudba? Kde je tedy pravda? Ech, obojí je pravda, i když jde o rozpor, neboť svět je olověný měďák!

Magická přitažlivost Klímovy mnohdy až démonicky radikální filosofie je podložena autorovým výjimečným poznáním a vědomím sebe sama, zajisté i na základě autentické mystické zkušenosti. Teprve novodobá literatura, která se zaobírá výzkumem lidské mysli a holotropním vědomím přistoupila k důkladnějšímu popisu a rozboru změněných stavů vědomí, čímž zásadně přispěla k pochopení a uznání mystických stavů a nauk. Klímova sugestivní básnicko-filosofická reflexe duchovního prožření je v české literatuře naprosto ojedinělá, podobně jako myšlenka a proces psaní nedokončeného románu.

Fragment satirického románu *Putování slepého hada za pravdou* je výplodem opileckého přátelství Klímy s Francem Böhlerem ve válečných letech 1917-18, kdy si společným psaním této geniální filosofické grotesky krátili v nekončících pitkách své tzv. podnikání ve válečném tabákovém průmyslu. Jednalo se o jedinečný, spontánně alkoholem vedený dadaistický koncept, před ustanovením curyšského Dada. Vyjma ono literární perly skončil celý podnik totálním krachem.

Denis Anfilov, listopad 2016

Svět je olověný měďák Výstava o Ladislavu Klímovi v Modřanech Spojené hlavy

Denis Anfilov a Aleš Vymětal dostali od Prahy 12 příspěvek 5 000 Kč na výstavu o tamním slavném obyvateli *Ladislavu Klímovi*, která má putovat po školách. Zahájena byla minulou středu v galerii ve Viničním domku v Modřanech a překvapivě už v pondělí byla ukončena s tím, že v domku se budou vyrábět betlémy. Na vernisáži promluvil Martin Machovec.

Když jsem o tom později přemýšlel, uvědomil jsem si, že děda byl opravdový mystik. Takových lidí je asi hodně, akorát je neznámé. Množná dosáhlo toho stavu vykoupení nebo osvícení v lágru, kde strávil dvacet let v šilených podmínkách. Asi mu v tom pomohla i jeho hluboká baptistická vira. A možná získal i zkušenosti, nějaký zasvěcení či hlubší poznání, když procházel s těmi stády ovcí Kavkazem, Arménií a Gruzii a setkával se tam s komunitami, kde byla ještě živá tradice toho prvotního křesťanství. Podle mně skrz tyhle své zkušenosti dosáhl obdobného stavu, jakého dosáhl Buddha, nebo na Západě František z Assisi, svatá Terezie nebo Anežka...

Takže odtud je můj jméno.

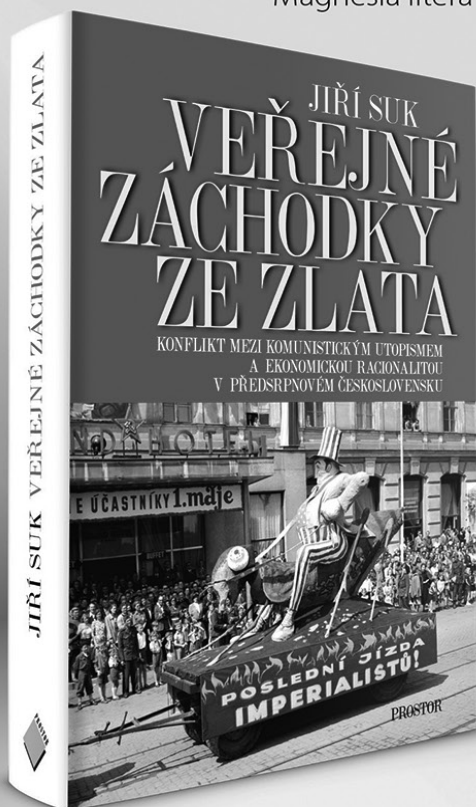
Byl děda někdy v Praze?

Jednou, což si nepamatuju, byly mi asi čtyři roky, ale znám to z vyprávění mámy. Nechtěl z Prahy vidět nic, jenom kostely a chrámy, takže táta ho vozil žigulíkem po kostelech a máma s ním taky byla někde, a to bylo zajímavý k tomu jeho mystickému vnímání nebo citění. Máma říkala, že byl ohromený z Hradčan, z katedrály byl u vytržení, že nikdy nic podobného neviděl. Pak byli ve sv. Mikuláši a baroku, které zbožňuju a půl života jej restauruju, na něj nijak nezapůsobilo, to se ošival a rychle vypadnul, a nakonec byl uchvácený z chrámu Nejsvětějšího srdce Páně na Jiřáku. Bylo pod mrakem, a když vešli dovnitř, slunce zrovna mraky protrhlo, interiér chrámu se rozsvítil a přitom se rozzářily koule, které se tam vznášely v prostoru, a on z toho byl úplně paf. A ten největší dojem, místo, kde toho Ducha svatého cítil nejvíc, byl takový ten prapodivný Husův sbor ve Vršovicích. To je tedy taková kunsthistoricko-metafyzická zajímavost nebo jak to nazvat. No a to je v kostce vše, co o něm vím. Vtipné je, že do Prahy vezl jako dar vajíčka a husu – husu musel vyhodit už někde v Moskvě, jak smrděla, a ty vajíčka byly pukavce. Byl to člověk z jiného světa.

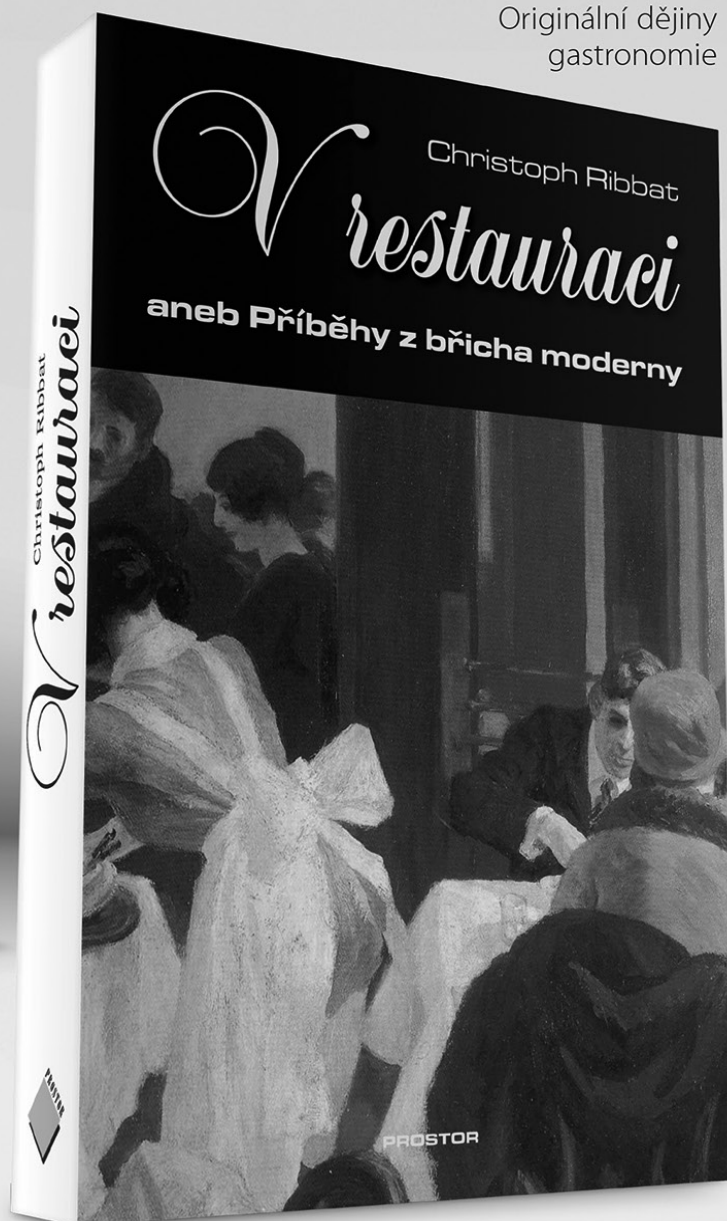
Michal Blažek

VÁNOČNÍ TIPY

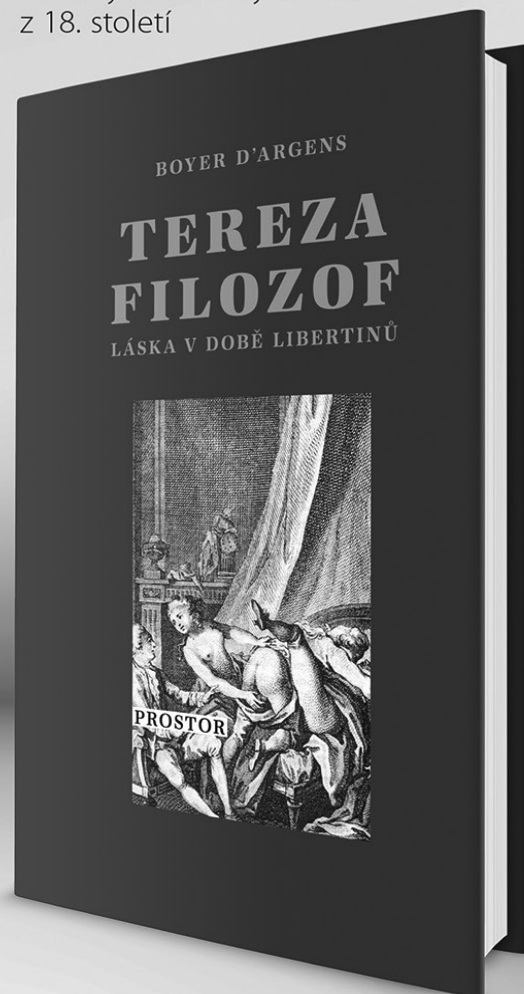
Nové dílo známého českého historika, držitele ceny Kniha roku Magnesia litera

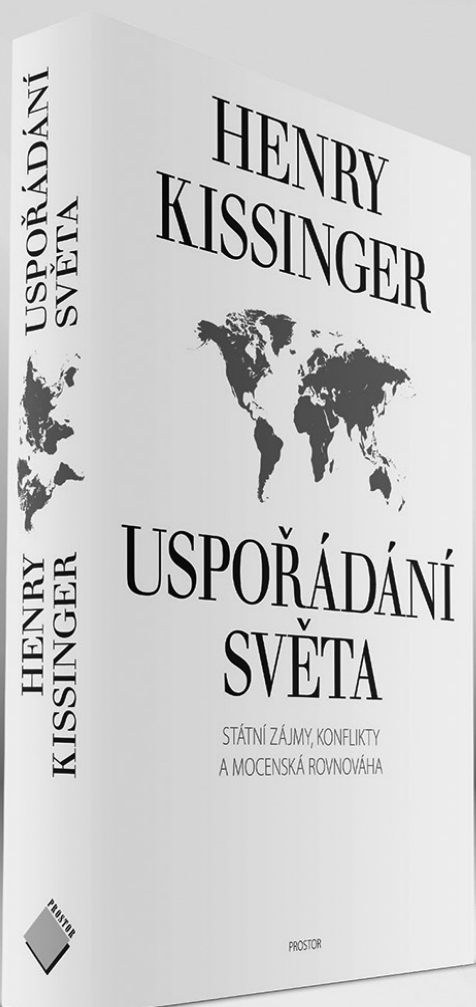
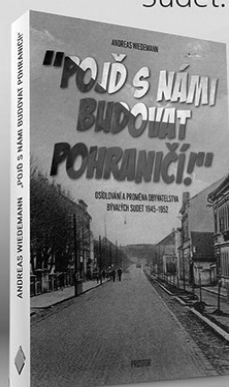
Originální dějiny
gastronomie

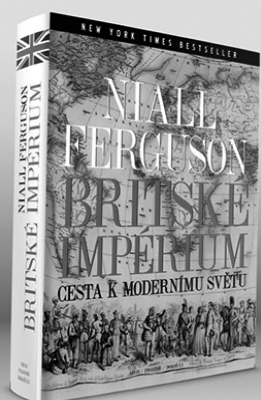
Proslulý libertinský román
z 18. století

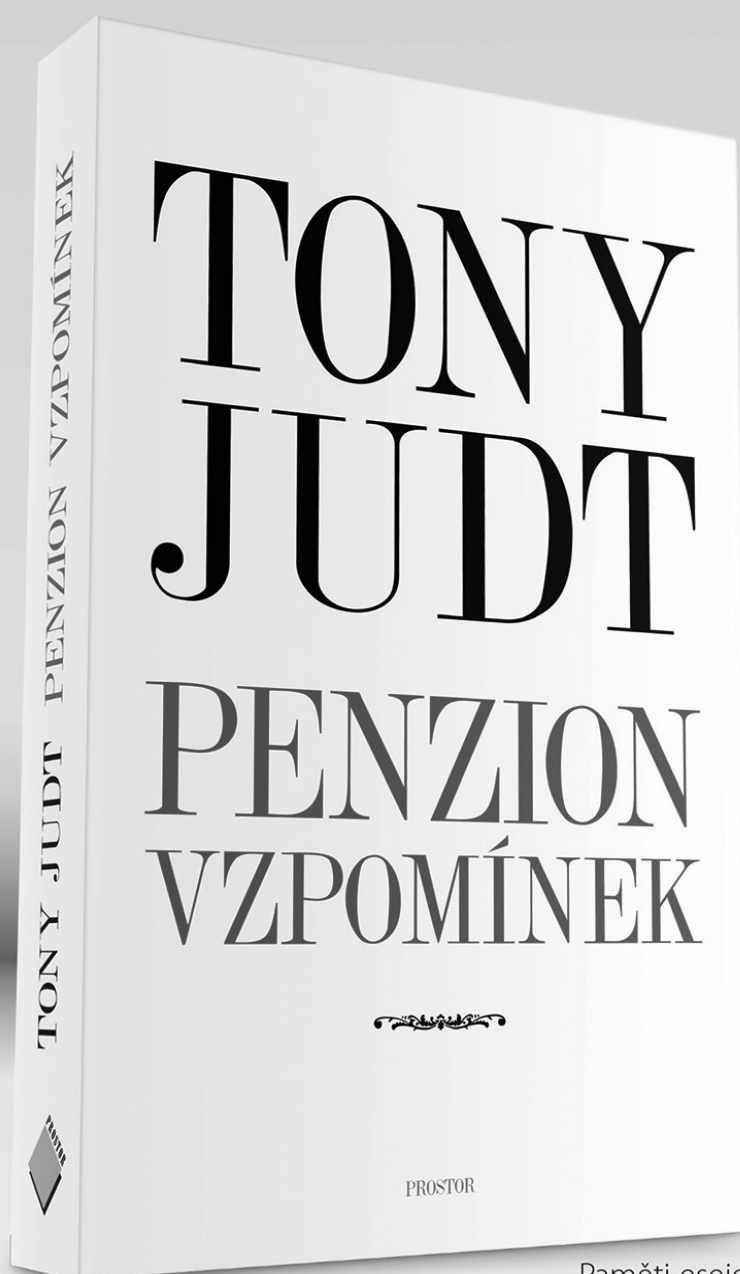
Důkladná
historická práce
popisuje proces
znovuosídlování
území bývalých
Sudet.

Opus magnum
nejvlivnějšího politologa planety

Éra
impéria
ještě není
u konce,
míní významný
britský historik

Paměti eseje
psané na prahu smrti
jsou holdem životu, myšlení a literatuře

Číst o objevování léku,
který zachránil miliony lidských
životů, je jako číst napínavý
detektivní román

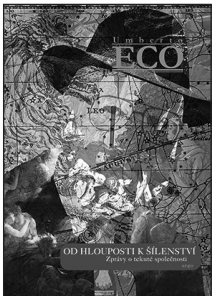

PROSTOR

KVALITNÍ KNIHY SE OBEJDOU I BEZ ČTENÁŘŮ

Milíčova 13, 130 00 Praha 3, tel.: 222 781 601, fax: 222 780 184, argo@argo.cz, www.argo.cz
distribuce KOSMAS, V Zahradě 887, 252 62 Horoměřice, tel.: 226 519 387, e-mail: kosmas@kosmas.cz

● **Umberto Eco**
Od hlouposti k šílenství
Zprávy o tekuté společnosti

Přeložila Gabriela Chalupská, 398 Kč

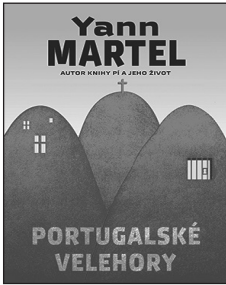
Poslední dílo Umberta Eca je souborem malých intelektuálních potěšení. Eco ho sám stihl připravit do tisku jen několik dní před svou smrtí. Je jeho osobním výběrem z knižně dosud nepublikovaných článků, které nashromáždily za patnáct let, kdy vycházely v tisku. Objevují se ty z nejoblíbenějších filmových či románových postav Umberta Eca, jako James Bond, i protagonisté některých z jeho oblíbených komiksů.

● **E. J. Copperman**
Otázka neznámého manžela

Přeložila Markéta Musilová, 298 Kč

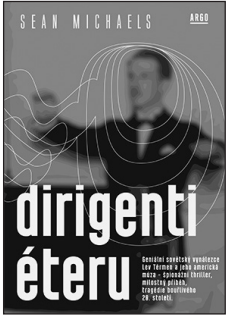
Pro Samuela Hoeniga není Aspergerův syndrom porucha, ale soubor povahových rysů. A coby majitel a jediný zaměstnanec firmy Otázky a odpovědi jich náležitě využívá. Na co se ho zeptáte, na to najde odpověď: „Kde je moje kobra?“, „Padne na novém stadionu New York Yankees homerun?“... zkratka na cokoli. Ovšem když se ho nejnovější klientka zeptá na pravou identitu svého takzvaného manžela, musí se Samuel obrátit na svou bývalou společnici, paní Washburnovou, protože v záležitostech citů, vz nejistý. A zprvu se zdá, že se jim týmová práce daří... dokud se v Samuelově kanceláři neobjeví mrtvola.

● **Yann Martel**
Portugalské velehory

Přeložil Petr Pálenský, 298 Kč

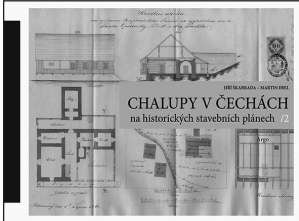
Martelovo veselé i smutné zkoumání fenoménu náboženské víry. Je lepší věřit, anebo nevěřit, a jak se vyhnout neblahým důsledkům obojího? Na to odpovídají tři příběhy, z nichž se kniha skládá. První se odehrává v roce 1904, kdy se mladý muž jménem Tomas vydal pozpátku na pouť do portugalských hor. Druhý příběh nás přenese do roku 1938, kdy jistý lékař provádí ohledání těla jistého starce, ale musí se při tom vyrovnávat s neochvějnou přítomností jeho vdovy. V třetím příběhu se setkáváme s americkým senátorem, jehož život a kariéra jsou navždy proměněny během návštěvy útulku pro opuštěné šimpanze.

● **Sean Michaels**
Dirigenti éteru

Přeložila Klára Kolínská, 348 Kč

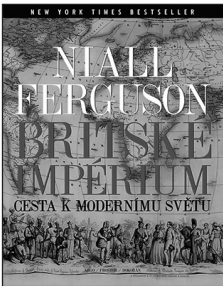
„Pocházím z Leningradu. Holýma rukama jsem zabil jednoho člověka. Narodil jsem se 15. srpna 1896 a od toho okamžiku se ze mě stal objekt pohybující se prostorem směrem k vám...“ Zamčený v kajutě na parníku plujícím do Leningradu vyťukává Lev Těrmen na stroji dopis Claře, své „jediné lásce“, a vzpomíná na mladá léta, jež prožil jako brilantní vědec. Coby vynálezce éterického hudebního nástroje thereminu vystupoval za nadšeného aplausu v pozlacených koncertních sálech po celém Rusku i Evropě.

● **Martin Ebel, Jiří Škabrada**
Chalupy v Čechách na historických stavebních plánech II.

598 Kč

Existence původních plánů pro historické vesnické stavby – tedy projektů pro lidovou architekturu – byla donedávna prakticky neznámá. Pro zájemce o studium historické architektury jsou tyto plány jistě překvapivým pramenem poznání jako pozoruhodně úspěšné grafické podklady pro vytvoření často náročných a kvalitních staveb, a také jako působivá a půvabná výtvarná díla. Studium těchto plánů a jejich doprovodných spisů výrazně obohacuje naše vědomosti o historických stavbách tohoto druhu, a to i proto, že zachycuje velmi důležité, přelomové etapy jejich vývoje – přechod z dřevěného na zděné provedení na počátku 19. století a proměnu vytápěcího systému v polovině tohoto věku.

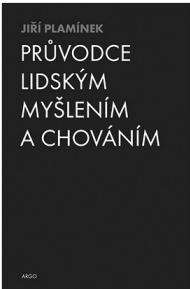

● **Niall Ferguson**
Britské impérium

Přeložil Rudolf Chalupský, 898 Kč

Ferguson líčí historii Britského impéria od 16. do 21. století. Impérium, které v době svého vrcholu ovládalo čtvrtinu světové populace, čtvrtinu zemského povrchu a téměř všechny oceány, se příznivě podepsalo na vývoji Spojených států a Kanady, Indie, Afriky, Austrálie, Nového Zélandu, východní Asie a Číny. Podle Fergusona impérium neožebračovalo národy, které se ocitly pod jeho nadvládou, ale naopak zajišťovalo jejich ekonomický blahobyt tím, že díky této nadvládě byly tyto země politicky stabilní.

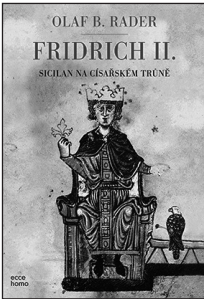
Ve spolupráci s nakladatelstvími Dokořán a Prostor.

● **Jiří Plamínek**
Průvodce lidským myšlením a chováním

248 Kč

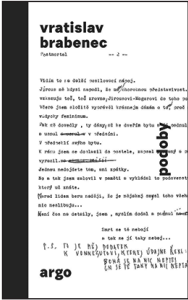
Kniha Jiřího Plamínka, respektovaného autora dvou desítek publikací především z oblasti managementu. Kniha o vývoji lidské mysli, o příčinách uvažování a jednání v různých situacích, a zároveň kniha praktická. Obsahuje rady, jak efektivněji myslet i pracovat, jak lépe porozumět svému myšlení i světu kolem nás. Autor čtivou formou rozšiřuje dané téma filozofickými přesahy, úvahami o smyslu života i budoucnosti. Na mnoha příkladech dokazuje, že vnímavá a vitální mysl je schopna vysoké produktivity, a poskytuje návod, jak toho dosáhnout.

● **Olaf B. Rader**
Fridrich II.

398 Kč

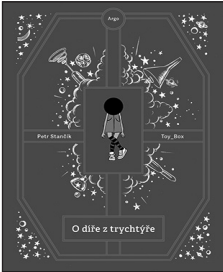
Nejproslulejší Raderovou prací je bezesporu životopis římsko-německého císaře a sičského krále Fridricha II. Ačkoli literatura o „divu světu“, jak byl císař dobovými kronikáři nazýván, je dnes již nepřeborná, přesto se Raderovi podařilo načrtnout badatelsky přínosný, přitom však velmi čtivý a výstižný portrét jednoho z nejkontroverznějších panovníků středověku. Raderův přístup je striktně biografický. Ve svém líčení se víceméně drží chronologického výkladu Fridrichova života. Pokud je to ale nutné, snadno z něho vystupuje a věnuje se problémům, jež byly pro císařovo vládnutí rozhodující.

● **Vratislav Brabenec**
Podoby

248 Kč

Přijdete-li večer do kavárny ve Vršovicích, u stolu v rohu pravděpodobně uvidíte na první pohled zajímavého člověka. Nejspíš pije kafe s malým nebo upíjí malé plzně. Když si budete chtít jen tak přisednout, laskavě vám pokyne. Když ale vejde někdo, kdo halasně pronáší velká moudra, ten člověk – Vráťa Brabenec – opustí lokál nebo vetřelce pošle rychle někam. Vráťovi můžete naslouchat, můžete s ním uvažovat o nejrůznějších strastech a radostech světa vezdejšího, můžete se od něj hodně dozvědět, můžete poznat jeho rodné Horní Počernice, indiány v Kanadě, setkat se s osudy nevšedních lidí ...

● **Petr Stančík a Toy Box**
O díře z trychtýře

298 Kč

Už jste četli pohádku, jejíž hlavní hrdinka vůbec není? Teď máte možnost. Artová kniha spisovatele Petra Stančíka (cena Magnesia Litera za román Mlýn na mumie) a výtvarnice Toy Box (Zlatá stuha za komiks Moje kniha Vinnetou) vypráví napínavý příběh osamělé díry, která v gastrokosmu jedné kuchyně hledá planetu, na které žijí její kamarádky. Kniha je výjimečná i tím, že do ní bude provrtaná opravdová díra, skrze níž můžete třeba vyfukovat bubliny, nebo pít limonádu brčkem. Text doprovází 40 krásných celostránkových ilustrací, takže na své si přijdou i děti, které ještě nedovedou číst. Teď máte možnost pomoci této unikátní knize na svět a vydat se s ní na dobrodružnou cestu plnou fantazie a vůně čerstvě umleté kávy.

LITERÁRNÍ A VÝTVARNÁ PŘÍLOHA

Je plno možností prasečích nožiček

Rozhovor Babylonu s Martinem Hyblerem

Martine, vyšla ti knížka o paměti. Co je paměť?

Paměť patří mezi slova, jako je řeč, svět, čas. Může se říct, že všechno je čas, všechno je svět, a taky se dá říct, že všechno je paměť. Význam toho slova je tak obsáhlý, že de facto žádný význam nemá, což má tu výhodu, že to tedy může být de facto cokoli a nedá se to kriticky napadnout. Jednotlivé paměti, které se ohraničit dají, jsou pak zajímavé. Je z toho pak taková křížovatka: literatura je paměť, historie je paměť, a pak jsou ty subjektivní paměti – každé vnímání nějaké věci souvisí s pamětí, protože jinak bychom nevěděli, o co jde. Paměť je tedy všudypřítomná. Mě to vždycky zajímalo, psal jsem o tom, a teď to tedy po dlouhých letech vydali – jsou to texty od 90. let do roku 2007, cirká. Samozřejmě jsem chtěl vymyslet nějakou ucelenější teorii paměti, nějaký koherentnější přístup, což se mi ovšem nepovedlo, takže je to taková tříšť – texty to jsou dost různorodý, je to trošku takový zmatek, což ale na druhou stranu tomu předmětu odpovídá: paměť sama je vždy poznamenaná chaosem, je na hranici něčeho a ničeho. Ztrácí se v temnotě.

V podvědomí?

Psychoanalytici si myslí, že ano, já mám za to, že ne vždycky – nic se totiž nesmí přehánět a dělat z toho nějaký princip je asi blbost. Každá věta má určitý rozsah platnosti a dál už neplatí. Stejně tak psychoanalýza – má svůj rozsah platnosti, ale nelze ji vztahovat na všechno. Když se někdo z podobných věcí snaží udělat universální teorii, tak ten zmatek naopak umocní.

Kterým druhům paměti se v knize věnuješ...

Původně jsem tam měl tři. Představoval jsem si to jako tři patra, kterými projíždí takový ten Páternoster, nekonečně. A pokud si vzpomínám, protože už jsem to trochu, jak se sluší a patří, zapomněl, tak jedno patro byla paměť jako krchov, čili taková ta statická paměť – všechno to, co je „pohřbeno“, taková ta museální paměť, musea a podobně.

Musea tedy patří ke krchovům.

Ano, jakmile se něco strčí do musea, je to mrtvý. Pak je druhé patro, událostní, což jsou věci, které vytváří nějaký příběh, který má pak historickou funkci, i když zůstává živý – pověsti, báje, zakladatelské události, národní mýty... Obdobá výše uvedeného by byl dnes třeba fotbal, kde se buďto vyhraje, nebo prohraje, což jsou události de facto dvě – z toho je pak linka epická, hrdinská nebo sakrální, se kterou se identifikuje část lidí a může z toho vzniknout společnost, režim atd.

A to třetí paměťové patro...

To třetí patro...

To už si nepamatuješ.

To už mi vypadlo, ale princip Páternosteru nás k němu zase spolehlivě vyveze. To je paměť formální, že existuje jakási pra-forma, která je ještě před tou epickou, lidskou událostí, a ta forma je – podle mý teorie – zvířecí, jako zvířecí tělo předchází lidskému. Je to ale předcházení transcendentní, cha cha cha, protože tahle minulost ve skutečnosti nikdy neexistovala, byla předem daná, aby něco mohlo existovat. Pro mě je to tedy především komunikace se zvířátky, se psem – to je věc sama o sobě.

Komunikace se zvířetem je tedy odkaz na dobu před vyhnáním člověka z ráje?

Dalo by se to tak říct.

Jak je na tom, co se týká paměti, Bible?

O Bibli jsem tam měl myslím jeden text, ale pak jsem jej vyřadil – ta knížka je výbor z textů, kterých bylo dvakrát tolik, a když jsem si je přečet, tak jsem zjistil, že to jsou takový blbosti, že se to do knížky jednoduše dát nedá.

Pokud jde o Bibli, připojil jsem se k současný jeruzalémský minimalistický biblický škole (Israël Finkelstein a Neil Asher Silberman např.), jejíž stoupci tvrdí, že Bibli vymysleli emigranti, když se vrátili z Babylonu a exodus, vlastní zkušenost exilu pošoupili do minulosti. Byly dvě větve, jakobitská, která se opírala o klasický epický rodový dějiny, a mosaická, vymyšlená emigranty. Tyto dvě větve se smísily, daly tomu určitou hloubku a vyšlo jim z toho něco universálně platného.

Pak tam mám stát o Debrayovi, který napsal dějiny monoteistického Boha. Jeho pojetí Bible zdůrazňuje takový zdánlivě jen materiální momenty, jako je vynález přenosného Boha – všechny ty monoteistický náboženství pocházejí z pouště, kočovníci, kteří nebyli na jednom místě, nemohli stavět chrámy, rozvíjet kult, tak vymysleli přenosného Boha, tahali všude tu archu úmluvy. Takže o Bibli jsem tam měl dvě poznámky: archeologicko-izraelskou a ta Debrayova pozorování, která se mi taky docela líbila.

Jak bys z psychologického hlediska vysvětlil politiku?

To je taková obhroublá hra se schématy, kde každý schéma je forma emoce, dá se říct, a ta schémata se vztahují ke zvířecím formám, jak to máme v bajkách – liška s vránou je klasická politická situace, což La Fontaine velice dobře věděl: na jedné straně chytrost, touha, chtivost, na straně druhé blbost a ochota nechat se oblnout. Politika využívá hru, věcnou, tady těch schémat, která zároveň útočí na emoce.

V jiné podobě navazuje politika na lidské epické příběhy, na tu hrdinskou nebo obětí linii. Když jsou nějaké krize, probouzí se takový ten epický entusiasmus, vyrazí se do války, musí se pobít draci, kteří jsou vždycky ti druzí, nikdy to nejsme my, a pak se buď vyhraje, nebo prohraje, a aby se to trochu odlehčilo, tak se to opakuje každou neděli ve fotbale.

Politika se s tou zvířecí dimensí vždycky prolíná. Třeba v té epické rovině Gilgameš – Enkidu, který byl zvířecí dvojník Gilgameše. Oni spolu nejdřív bojují, celé dny, nikdo nemůže vyhrát a nakonec se obejmou a stanou se z nich bratři. Gilgameš, který ztělesňuje zrod civilisace, se tak usmíří se svou zvířecí podobou.

Co se týče politiky, tak tam je ještě zajímavý vztah mezi epickým a komickým – komika je taková inverze epiky. Začne se bojovat s drakem, který se uprdne, stočí se do klubíčka a je z toho komika, a co hrdina udělá, jde na pivo. Tím se de facto celý příběh ruší. Když v římských dějinách Rémus přeskočil Romulovy hradby a tím ho zesměšnil, Romulus ho zabil. Dal tak najevo, že je konec legrace, rozhodl se pro epické vyústění příběhu a poznamenal tím celé evropské dějiny, protože římská říše vznikla jako něco velmi závažného, museli o tom vydat zprávu a už to bylo. A do dneška tím trpíme, protože kdyby to vyhrál Rémus, tak pořad skáčeme přes hradby a máme z hradeb legraci, ha ha ha. Bylo by možná miň kultury, miň kontinuity, ale ono zase není moc o co stát.

Co to je za furor, který zdá se napadá dnes myšlení lidí napříč celým Západem?

Nacionální populismus, který se různě objevuje, je podle mne spíš defenzivní politika – není to ten ofensivní fašismus, jak jsme ho znali ve 20. století. Trump chce stavět hranice proti Mexičanům, všichni chtějí obnovit národní hranice a ty brání. I ten Putin není tak ofensivní, podle mne, jak se o něm mnohdy poněkud zjednodušeně mluví. Jediní opravdu blázní jsou dnes islamisti.

V Rusku mezi rokem 1900 a 1913 bylo patnáct tisíc politických atentátů, tam se střílelo každou neděli i ve všední den, to nebyla žádná legrace, i když primárním cílem tehdy nebyli civilisté, podobně jako u maoistické teroristické vlny ze 70. let. Takže vlny atentátů nejsou zase nic nového.

Co byl Marx?

Snažil se vytvořit nějakou filosofii, která je nešťastnou smíšeninou ekonomie s hegelianstvím, což je hodně explosivní směs. Zajímavý na něm bylo to celoživotní přátelství s Engelsem – to to je na něm asi to nejsympatičtější.

Hollande?

To je takový zvířátko, který vždycky v nějaké díře kuje pikle.

Je to produkt francouzského elitního školství?

Ano, a ten je v každé následující generaci horší. Původně to byli ještě zvrtní administrátoři, postupně se to zvrtilo a stali se z nich taková vyukukové, kteří honí jen kariéru, a manipulátoři, kteří všechno umorí do ztracena. Hollande by dlouho předsedal socialistů, což je spolek, který byl vždy šíleně rozhádanej a on byl jedinej, kdo byl schopen je dát

trochu dohromady, ale pomocí takových zákulisních tahů. A Francii řídí podobně pomocí takových malých vykalkulovaných tahů, ve kterých je beznadějná malost, a nakonec se to vždy obrátí proti němu – vždycky vyleze s nějakými technokratickými nápady, které při srážce s realitou pohoří.

Na druhou stranu je ovšem třeba přiznat, že v Africe je Francie snad jediná země, která se tam opravdu snaží zavést či udržet nějaké prvky pořádku, proti Boko Haram a Daeši, jinak na to všichni Evropané zcela kašlou – francouzská armáda tam bojuje asi na pěti místech, v Mali v Čadu, v Nigeru, v Kamerunu... a řekl bych, že bez toho francouzského angažmá by tam ta situace byla už úplně jiná, protože ty africký režimy jsou slabý, rozhádanej a zkorumpovaný. Paříž se je alespoň snaží dotlačit k tomu, aby se samy snažily udělat a udržet v zemi pořádek.

Co jsi četl naposled?

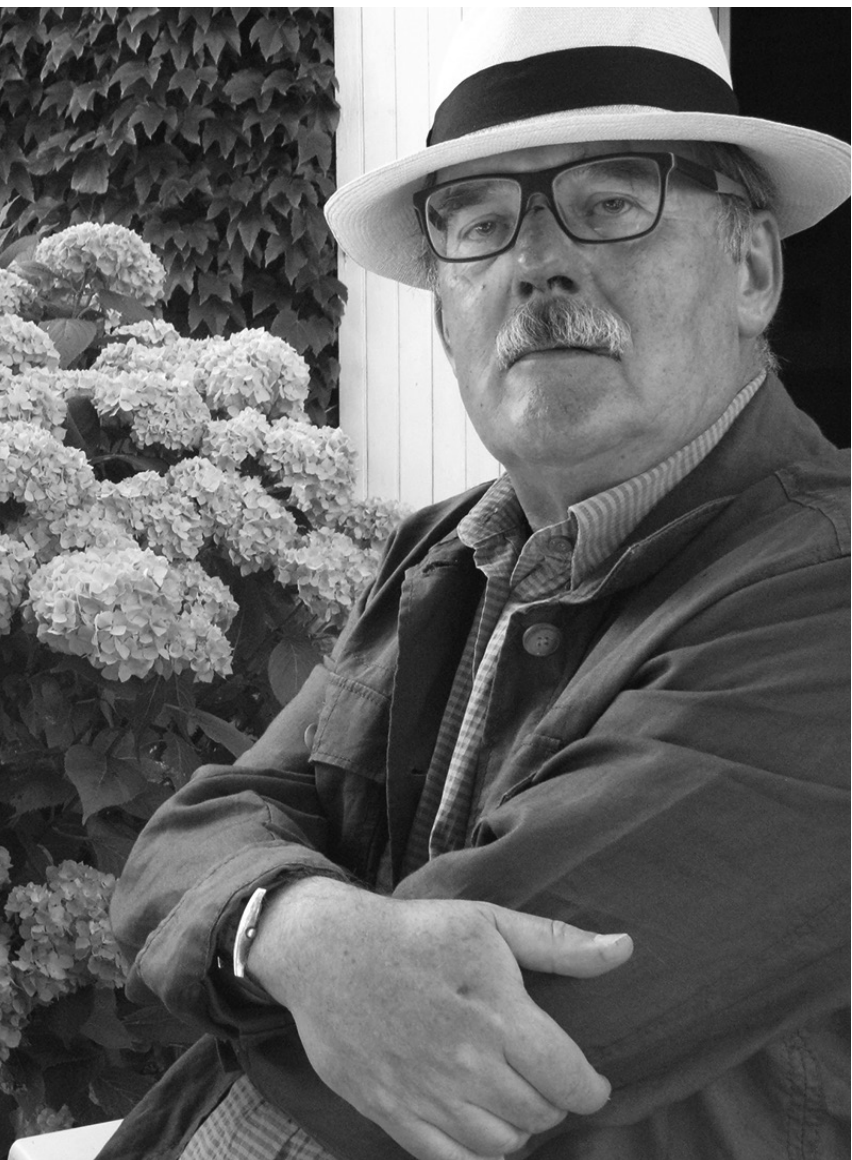
Ted jsem četl Alžířana Bualena Sansala *Darwinova* ulice, což je takový integrální pesimista, všechno vidí úplně černě, možnou identitu lidí v arabském světě, politická dimense je tam u něj jenom v pozadí, ale když to člověk čte, tak si uvědomí, v jakém hrozném průšvihů tyhle lidi žijí, už po desetiletí, ne-li po staletí, že to je naprosto beznadějný zádrhel, z kterého není vidět východisko, kromě těch nejhorších. Na ulicích se občas najdou nějakí mrtví, teď se neví, jestli to měli na svědomí islamisti nebo policajti, v lokálních čtvrtích je neomezená vláda místních imámů, o čemž se tak moc nemluví. Alžírsko se bere na arabský poměry jako poměrně uspořádaný stát, on ale tvrdí, že to je úplně naopak, společnost je destruktuovaná, do hloubky, vykořeněná. Dlouhodobá vláda tamních komunistických gaunerů, už druhé generace – je to tam trochu jako v Číně –, která navzdory všem slibům zcela zdevastovala sociální oblast, kterou pak postupně převzali pod svá křídla islamisti – školství, svépomoc, charitu, pomoc starým lidem a tak, všechno to mají v rukách islamisti, kteří to používají jako vektor k ovlivnění mládeže. Po dlouhé vládě komunistů se islamisti jevili pro lidi jako ti, kteří o ně mají aspoň nějaký zájem. Sansal žije v Alžírsku, je na něj fatwa, takže čeká, kdy to na něj spadne.

V Tunisku a v Maroku je to možná o něco lepší, ale v těch soudech musí být člověk velmi opatrný. V Tunisku mají svébytnou státní tradici, tam byla první ústava někdy 1860, podobně jako v Rakousku. To byl takový osvícený monarchistický režim, pak tam byl francouzský protektorát, který byl v porovnání s Alžírskem mírnější, nebo s Marokem, kde se válčilo. Pak tam měli toho Habiba Bourguibu, kterej byl despota, ale přesto tam zůstalo nějaké vědomí toho, že stát může existovat nezávisle na náboženství a na kmenových strukturách, jak je tomu všude v arabském světě.

V Maroku je pozitivní královská dynastie, která má svou legitimitu, je tam dlouho, jsou to potomci Mohammeda, takže král může snadno vzít vítr z plachet islamistům, protože může prohlásit, na náboženství jsem tady já, a vy buďte zticha, což Mohamed VI. občas činí. Ale je to taky společnost hodně zkorumpovaná a autoritativní – nesmí si to člověk nijak příkrášlovat. A král znepokojivě tloustne.

Fyzicky.

No právě. Tak to skončilo v Egyptě: král Farúk vážil nakonec 130 kilo a nebyla jiná možnost, než ho svrhnout. Četl jsem Aswanyho, což je to takový klasický sociální realismus, takový průřez egyptskou společností počátkem 50. let před příchodem Násira k moci. Má tam zachycený představitele ty tradiční egyptský vládnoucí vrstvy, pohybující se okolo automobilového klubu v Káhiře, af už jako ti, kdo zajišťují ten servis, nebo zákazníci. Není to nějaká velká literatura, ale člověk pochopí, jak ta společnost funguje – už tehdy se tam dějiny moc nedějí – ty problémy byly už tehdy stejný. Pak přišel Násir, nic se nezměnilo, pak Sadat, toho zabil, ale egyptská společnost pořád stojí na místě, není schopná se dát nějak dohromady, přičemž základní problém, který velí raději nic nedělat, spočívá v dilematu, jak nebyť autoritářský stát a zároveň zabránit tomu, aby stát nesežralo náboženství – a pak taky vyrovnat se nějak s modernitou a s obrovskou demografickou vlnou.

Martin Hybler, Mortemart 2016

To je taky sympatickej člověk – evropští autoři nejsou podle mne nijak zajímavý. Třeba co se týká filmů, tak se mně nejvic líbí íránské nebo turecké filmy. Indický filmy jsou taky dobrý, teď jsem viděl krásnej film o polivce. Lidi, co pracují, tak jejich manželky pro ně vaří jídlo a pak existují roznášečský firmy, který je dopravují na místo, je to speciická kasta, mají desetitisíce kastrůlků a nikdy se nespolekne, všechny vždycky dorazí na místo. Jenže k omylu občas může dojít. Tam je chlapík, který má nějaké úřednický místo, středně situovaný, a dorazí mu kastrůlek, který moc pěkně voní, což ale neodpovídá tomu, co měl tradičně, protože byl vdovec a jídlo mu připravovala nějaká firma. Byl to omyl, který ale přetrvával a on začal psát do toho prázdného kastrůlku vzaky pro ženu, která s takovou láskou tu polívku vaří, zatímco její muž si toho ani nevšimne, že dostává něco jiného, přijde z práce a jen se kouká na televizi. Ona mu začne taky odpovídat a vyvine se to jako takovej úžasnej, velice jemnej, křehkej milostnej příběh v náznacích, přes polívku. Skvělý film. Jsou tam všeho všudy tři plány, je to maximálně zjednodušený, herci hrajou výborně, to jsou ještě filmy, které stojí za to shlídnout.

Z Čech jsi něco zajímavého viděl nebo četl v poslední době?

Dlouho ne.

A jinak...

Ted jsem četl knihu o vzniku a rozvoji imperiálních říší (Martinez-Gros). Potom jednoho anglického historika (Adam Tooze) o Wilsonovi, kde je pěkně popsany zrod amerického impéria: ještě ve 30. letech Británie, Francie a Německo se konejšily pocitem mocnosti a přitom už dávno žádnými mocnostmi nebyly – Amerika měla už tehdy drtivou ekonomickou převahu a pak byla tahleta divoká hnutí, která se proti tomu bouřila: německé a sovětské pojetí americko-židovského kapitalismu.

Mnoho dobových lídrů ve 30. letech vidělo Německo jako onu bájnou zemi, prostou krizi, plné zaměstnanosti etc., podobně jako dnes Čínu.

Ano, to je otázka, co bude, až se zhroutí tenhle neokomunistický režim, postavený na obrovský nerovnováze, svévoli, bez nějakého právního etc. rámce – řídí stát o jedné miliardě obyvatel de facto bez existence zákona je jízda na hodně křehké horské dráze. K čemu to může vést? To samý Vietnam, v menším. Mám kamaráda Vietnamce, je to právník, odseděl si v komunistickém lágru čtyři roky, který se také angažuje v oblasti lidských práv. Ve Vietnamu jsou pořád lidi zavřený, dodnes je to gulag, toho si ale dnes skoro vůbec nikdo nevšimá.

Obdobně jako ve východní Evropě se tamní komunisté překabátili do kapitalistů, s kterými západní „demokraté“ čile obchodují. Jinak je ovšem ta společnost v hlubokém rozkladu, který je zakrytý za fasádou podnikatelskou, mediální, politickou, a zatím je ovšem ohromná bída.

Jak ses dostal k disentu?

Náhodou. Znal jsem se s Jirkou Němcem, z psychologie, chodil jsem na jeho přednášky, taky k Patočkoví, tak se to tak jakoby samo vyvrátilo. Také přes mou první ženu, která byla v tom prostředí víc zavedená a postupně se to tak tříbilo. Byla pro mne možnost se z toho uhnout, zapíchnout to, stáhnout se, anebo ne – tehdy to vypadalo ještě na dlouhá léta a já si říkal, celý život být někde staženej... Chartu 77 jsem podepsal spíš z takového kalkulu, hodně kvůli kamarádům, aby je člověk neztratil – nebylo v tom žádné přesvědčení, nějaké ideje či víra. Tak zcela organicky do toho člověk zapadl, volně do toho zabřed.

Z Hradce do Prahy jsi šel studovat.

Jo, psychologii, to bylo v roce 1969. Oni ty čistky dělali tak, že první na řadě byla sociologie, pak politologie, pak filosofie a psychologie byla tak trochu stranou, takže jsme tam nějakou dobu ještě normálně fungovali – nebyla nijak ideologicky poznamenána. Ta klinická výuka měla docela slušnou úroveň. Taky jsem chodil trochu na filosofii, dokud tam byl ještě Patočka – pak to pokračovalo soukromými semináři. Končil jsem 1974, byl jsem v blázinci, v Dobřanech, oženil jsem se, stěhoval se zpět do Prahy, současně byla v té době Charta 77, čímž pádem jsem byl vyhozen, byl jsem v takových těch disidentských zaměstnáních, na což mám docela dobré vzpomínky – na poště, zametal jsem, co se dalo, no a v roce 1982 jsme emigrovali.

Já mám trochu zábrany o tom mluvit, protože do Francie jsem přijel v době, kdy ještě přijímali emigranty, což byla doba těch *boat people* – uprchlíků z Vietnamu a z Kambodže, s kterými jsme se ocitli společně v uprchlických táborech, a když jsem slyšel jejich příběhy, tak se stydím cokoli zmiňovat o čs. disentu, který byl v porovnání s tím, co zažívali oni, naprosto směšná záležitost: komunistický útlak v Československu za normalizace byl nicotnej v porovnání s Rudými Khmery, to byly šílený masakry. Od té doby mám taky ohromnou úctu k té generaci kambodžských, vietnamských, laoských uprchlíků, kteří se upíchlí v Evropě, jejich děti tady vystudovaly, jsou nejlepší ve škole a Evropy si váží – na rozdíl od zvykaných Evropanů. A ještě navíc to jsou veselí, příjemní lidi.

pokračování na straně II

pokračování ze strany I

Proč jste se rozhodli pro Francii?

Moje první žena byla frankofonní, ale já si myslel spíš na Island.

Island – z nějakého romantismu?

No tak teplečko odspoda... ha ha ha. No bylo to naivní, trochu nerealistický. Ve Francii jsme se nakonec dostali do Limoges a hned, jak to šlo, jsem se přestěhoval na venkov, což jsem rád – mám rád takový usedlý venkovský život a Limuzínsko má nižší hustotu obyvatel, než má Švédsko, není to tu přelidněné, je to poznamenaný krizí, která na francouzským venkově probíhá už padesát let.

S kým jsi se v exilu stýkal?

S takovou tou českou kolonií v Paříži, s Tigridovými, s Voskovcovými, s Čerepkovou, s Martínkem, s Petrem Králem... Hlavně se Zdeňkem Vašíčkem.

Znali jste se už z Čech?

Jo, už jsme se potkali, ale moc jsem si ho nezapamatoval. Sblížili jsme se až ve Francii.

Jak jsi se dostal na setkání Opus bonum, která organizoval opat Opasek ve Frankenu?

Přes Tigrida.

Co byl Opasek zač?

Opasek byl sluníčko, které zářilo pro každýho, velice smířlivéj člověk, tolerantní. Měl to srovnáný, měl v sobě milost Boží a mohl dávat jiným, což je vždycky důležitý, jestli si to člověk srovná natolik, aby mohl dávat druhým. To je už u svatého Pavla, že v té rovině *jáství* je člověk nicotný, až pak s přesahem sama sebe začne být celistvým člověkem. U Opaska to bylo výrazný, vyzařovalo to z něj okolo.

Jinak jsem spolupracoval s malou vídeňskou revue *Pater Noster*, kam jsem sháněl texty, překládal, redigoval a občas i něco napsal. Dávali jsme to dohromady s poněkud zmateným Benýškem, na kterého dohlžíel Starej, čímž to nabralo jistou koherenci, pokud ovšem nebyl v alkoholický fázi.

Jak na Jiřího Němce vzpomínáš?

To byl pro mě důležitý člověk – s Nikolajem Stankovičem a Zdeňkem Vašíčkem byli pro mě tři základní partneři v rozhovoru. Jirka Němec mě podněcoval, co mám přečíst a podobně, byl to velice bystrý člověk, kterému to zapalovalo neslýchaným způsobem, měl ale poměrně smutný konec.

Byl učitel?

Těžko říct, on byl takový zvláštní charakter, něco jakoby podněcoval a pak přešel k něčemu dalšímu. Taký co psal, zůstalo v náčrtech. Měl za sebou obrovskou kulturu, měl načtený úplně všechno, to bylo opravdu neslýchaný, co měl při rozhovoru za sebou – kam se hrabeme, a ne jen přečtený, ale taky promyšlený. Je trochu škoda, že po něm v tý písemný podobě nic moc nezůstalo. Byl taková trochu nestálá povaha, pohyboval se mezi milenkami, hodně času mu taky zabral chlast, filosofie v tom byla pochopitelně taky, a dokud stačil tyhle tři věci obíhat, tak to fungovalo, a když mu pak přestaly sloužit nohy, tak už to pak nezvládl. Jinak to byl ale světlý, výjimečný duch.

A Zdeněk Vašíček?

Vašíček mi posloužil hlavně svým skepticismem. Především mě osvobodil, definitivně, z psychologismu, kterému jsem byl vždycky poplatnej, coby psycholog, který má automaticky tendenci vždycky všechno psychologizovat. On se tomu vždycky smál, což mně opravdu posloužilo, a vůbec jeho britkej intelekt, který okamžitě rozeznal každou moudře se tváříci ptákovinu. Měl instinkt, čuch věci rozšifrovat, okamžitě rozpoznat, že jde o ptákovinu a velice ho v tomto ohledu „bavili“ francouzští nadnesení intelektuálové. Vázil si víc Anglosasů, kteří mu připadli věcnější. A vůbec byl to zářivý duch. Měli jsme velký spor, protože pro něj byl prioritní jazyk, který označuje realitu, a pro mě realita, kterou označuje jazyk, ha ha ha. Já byl v zásadě realista a on v zásadě nominalista, a to nikdy nešlo dohromady. Vilém Ockham s Anselmem z Canterbury, kdyby mohli, házeli by si talíře na hlavu. Taková se prostě nedohodnou.

Jak bys to vysvětlil z psychologického hlediska?

Fakt, že měl všechno přes jazyk, bylo podle mne tím, že byl taková velmi tělesná bytost, animální, a jazyk tlačil dopředu, aby od toho získal nebo měl nějakou distanci.

Tak jsi Vašíčka, který tě údajně vyléčil z psychologie, pěkně zpsychologizoval.

To je vždycky paradoxní. Já jsem velice špatný psycholog, takže jsem se dal na psychologii: všichni dělámě opak toho, co bychom měli dělat – v tom ideálním rozvrhu. U něj to bylo tak, že se dal na to privilegiování jazyka, že vše je jazyková konstrukce a já ho zlobil, že když kejchnu, je to taky jazyková konstrukce? – Jo, je! Vše je označený, předem zakódovaný.

Takže jsem kejchnula a myslel si svoje. Pochopitelně v dobrém.

Vašíkův skepticismus byl ovšem velice disingovaný a diskutující osoba často netušila, že z ní má bžundu.

Ano, nikomu neodporoval, se všema souhlasil – jo, jo, je to tak, jak říkáte, vyzkoušejte si to a uvidíte.

Blažkova busta Vašíčka u Budýho přečkala povodeň a získala úžasnou patinu.

Jo, je jako Noe, který se po každý záplavě vynoří znovu. Za sto, za dvě stě let už nebude Libeň a jeho socha tam bude pořád třetč oblepená řasami, dívat se na svět a čekat na pivo.

A třetí z tý trojice.

S Nikolajem to bylo bezvadný, protože s ním bylo možno mluvit o čemkoli, aniž by to poslouchal, mlel si to svý, a tím pádem to byl ideální partner do hovoru – každý si mohl říkat to své a přitom jsme se navíc ještě u toho dobře bavili. Nikolaj měl strašně rychlý myšlení, přeskakoval podružnosti a bylo těžký sledovat jeho myšlenky, jestli já jel třicítkou, tak on to páčil sto dvacet, a já se ho tak dýchavičně snažil dostihnout. Navíc mluvil minimálně o třech věcech současně a dešifrovat, co se k čemu vztahuje, bylo taky zajímavý.

Já s ním seděl někdy v roce 1995 v redakci Lidových novin, na stole byly ještě starý telefony s ciferníkem, Nikolaj jako obvykle něco vyprávěl, když na jeho stole zazvonil telefon, Nikolaj zvedl sluchátko, přiložil si jej k uchu, pokračoval ve vyprávění, a když příběh dokončil, sluchátko zavěsil a přešel zas k další historce, aniž by si všiml, že právě dotelefonoval.

Texty, příběhy, obrazy mu neustále pádily hlavou. Byl taky vášnivý houbař, já s ním jezdil na Vysočinu a on si vedl obsáhlé deníky, kde si zaznamenával všechny nálezy. A Nikolaj, jak houbařil, tak básně, co ho přitom napadaly, psal na břízy, na březovou kůru, vytáhl tužku, napsal to a šli jsme dál, našel houbu, vytáhl notes, zapsal to do deníčku a šli jsme dál. Pravidelně jsme přitom ovšem došli do hospody.

Předstíral, že je mimo, ale hospodu neminul nikdy.

Osel Lucky zaparkovaný před hospodou čeká, až se pánové osvěží. Montrol-Sénard, 2016

Nikdy.

Co se stalo s těmi houbářskými deníky?

Měla je Olinka, což byl jediný člověk, který byl schopen Nikolajovy klikyháky rozluštit. Já jsem naléhal na to, aby se to vydalo. Vydaly se všechny možný deníky, který jsou jenom záznamy, ale přesto to tu osobnost nějak představuje, tak jsem na to naléhal, ale nikdo se toho nechtěl chopit a Olinka pak už nemohla.

V poledne ti klepe na dveře v Mortemartu labuť Cloe. Kde se tam vzala?

To byla investice městského úřadu, který kdysi koupil párek labutí. Ta dáma, labutí, se po nezdařeném vyvedení mláďat naštvála a odletěla. Cloe tady zůstal sam, až jednou přiletěla černá labuť, neví se odkud, a pár let tady byli spolu.

Černá vdova.

Jo. Pak ta černá labuť taky odletěla a Cloe, což je teda chlapík, labutí kačer, byl zase sám, tak jsem na schůzi městské rady navrhl, aby se znovu přikoupila černá nebo bílá labuť, protože Cloe se v Mortemartu musí nudit. On má ale svůj životní styl, chodí na procházku po náměstí, zajde do hospody, chodí k nám před dveře, před kuchyni, zejména v zimě, když má hlad, a klovaním do dveří se dožaduje chleba, nebo něčeho na zub, respektive na zobák, dostane chleba, podiskutujeme spolu a zase jde.

Je spokojený.

Já myslím, že jo, má takový filosofický názor na život, co se dá klovnout, to klovně.

Jak se snášíš s vaší goldenkou Armiellou?

No zvykli si na sebe. Zpočátku to bylo trochu napjatý, ale Cloe je dominantní – když na ni zasýcíš, tak se Armiella stáhne.

Na břehu jsem viděl ondatrix...

Těch tady je plno. To je takový dost nepříjemný zvíře, připomíná to trochu krysu. Tady se z toho občas dělají paštíky, je to považovaný za škodnou.

Jak vycházíte s vévodou?

Vévoda občas přijede, když máme schůzi místního dobročinného turistického spolku, kde je ve výboru. Spolek si od něj pronajímá zámek, pořádáme tam výstavy, prezentují se tam nakladatelé, výtvarníci a vévoda je rád, že se o zámek, který je v majetku jeho rodiny už tisíc let, možná i víc, někdo stará.

Jak „zámek“ přečkal revoluci?

Za revoluce byl prohlášen za národní majetek, ale rodina ho v 19. století vykoupila zpět. Takže je to účtyhodná kontinuita, i když sám vévoda není zas nějaký velíkán. Žije někde v okolí Nevers, kde má obytný zámek a je poradce pro hospodaření v lesnictví. Jinak v Proustovi existuje poznámka o rodu de Mortemart, že jeho představitelé měli smysl pro humor a ostrou ironii, což konstatoval už hrabě Saint-Simone ve svých pamětech a Proust o tom taky mluvil. Někteří pak tvrdí, že vzorem vévodkyně de Guermantes v Proustově *Hledání ztraceného času* je tradice z Mortemart, což je jedna z možných interpretací, i když dnešní vévoda by spíše svědčil o opaku. Můj kamarád royalista říká, že když se tento patnáctý vévoda moc nevydařil, musíme doufat, že šestnáctý bude lepší. Teď jsme tedy u 15. vévody.

Říkal jsi, že jsi v Mortemartu objevil nakladatele poesie...

Než jsem se tam nastěhoval, věděl jsem vágně o tom, že tenhle chlapík, jmenuje se Olivier Rougerie,

existuje, ale nevěděl jsem, že je právě v Mortemartu, takže jsme hned navázali přátelské styky. Jeho otec René Rougerie byl výrazná osobnost a on pokračuje v jeho podniku.

V Mortemart je pár domů a přitom jsou tady dva obrovské kláštery...

Ty jsou ještě z dob kardinála místního rodáka Pierra de Gauvin, který se možná znal s naším Karlem IV. – byl přítel a patron Klementa VI., avignonského papeže, původem z Limuzínska, který byl vychovatelem Karla na francouzském dvoře, ještě než se stal hlavou církve.

U silnice je augustiniánskej klášter, kde byla kolej, a naproti byli karmelitáni, kteří tam provozovali špitál pro chudý a nezaopatřený. Tyhle bohulibý instituce zanikly za revoluce...Pak tady byl ještě třetí klášter, který stál mezi nimi, a z toho nezbylo vůbec nic – to byl meditativní řád. V téhle malé ves-

Čím tě zaujal inspektor Wallander?

Jedna z těch epizod třeba je, že se Wallander jednou vyhrabe ze svý věčný deprese, snaží se uniknout z tíže života s mrtvolami a vrahy a koupí si idylický domeček na idylickém venkově, pořídí si labradora Jussiho, chce se trochu pozitivně odpíchnout do života, najde si myslím dokonce nějakou ženskou, nastěhuje se do toho domečku se zahrádkou, pesek vyrazí ven, začne tam hrabat a bum – mrtvola! Ha ha ha, a už to jede. Ta jednoduchost, a jak to všechno pěkně navazuje, se mi líbila. To je taky určitý fenomén, že ještě v tý brakový literatuře, tak zvaný, se najdou zajímavý věci. Jinak je to taková šed, narcisismus, grafomanství, hrozný... Tady je to občas aspoň nějaká sranda, nějaké nápady, imaginace.

Co máš za oblíbené jídlo...

V Čechách neexistuje například telecí hlava, což je výtečný pokrm, nejlepší, co vůbec existuje – v podstatě je to ovar, s takovou jemně nakyslou omáčkou, a když to uměj udělat, tak se to rozpívá na jazyku, s takovou ohromně jemnou chutí. A ten základ, z čeho se vychází, nic vlastně není – to jsou de facto odřezky.

Ve Španělsku to jsou pak prasečí ouška, který se nejdřív předvaří, scedí, nakrájí se na malé kousky a pak se opečou na pánvi s různým kořením. Jmenuje se to *orejo*. Dávám si to většinou jako předkrm, a pak prasečí nožičky – to je taky výtečný. Když jsem ještě dělal v ústavech pro seniory, tak jsem vždycky jednal s kuchaři a dožadoval se toho, aby jednou týdně udělali prasečí nožičky, s čím všichni starší lidé, co tam byli, vřele souhlasili. Dělají se různé, ovaří se, pak se obalí ve strouhance a opečou se, existují v omáčce, jako dušený, existují na studeno, jako předkrm, jako tlačěnka – je plno možností prasečích nožiček, existují na mnoho způsobů.

Prasečí ouška, prasečí nožičky – co prasečí ocásky...

No ty taky, samozřejmě, a jsou specialisti, kteří dělají prasečí kůžičku srolovanou v žele – to je taky dobrý. Já to zkoušel dělat doma, ale bylo to moc tuhý, nebylo to úplně povedený – ono se to musí vařit asi čtyři hodiny, i víc, a já byl netrpělivěj. To jsem měl právě štěstí s Limuzínskem, protože to je kraj vepřového – starý limuzínský recepty jsou na sádle, neznaj ovšem uzený, což je škoda, oni maso solili a stejně jako šunku jej sušili, což jsem taky zkoušel, ale nikdy se mi to nepovedlo – i když jsem ji chránil a různé zabaloval, tak se do toho vždycky dali červí.

Tak to byla dvojnásobná lahůdka.

No, musel jsem to vyhodit. Taky neznaj jitrnice, jelita jo – přidávaj ovšem do nich kaštany, jablka, cibuli, a ne kroupy.

Taky šňupeš tabák.

Jo, z kouření jsem kašlal, tak jsem přešel na šňupák, což je dobrý, zajímavý. No tak, je to takový infantilní, i to kouření je infantilní – lidi mýho založení ale potřebují nějaký dudlík, a bez toho se neobejdou. A když mají tu adiktovou buňku, je nutno si vybrat ten adiktivní produkt pokud možno příjemný a ne zas moc škodlivý, taky aby to nevadilo druhým, přilíši. Když adiktuješ s heroinem, tak je to průser, zejména pro okolí. Tohle je takový schůdný kompromis. Ale zase – jakmile se do toho dostaneš, máš nejrůznější vůně tabáčku, které se dají různé kombinovat a hledat po světě, můžeš je srovnávat, sbírat krabičky a oddávat se takovým infantilním radostem, jako jsem předtím sbíral fajfky.

Podle čeho šňupák objednáváš...

Zkouším ho, srovnávám firmy, pokusem a omylem. Existuje firma, která se jmenuje Šest fotek, kde sedí šest vousatých Indů, a pak je firma *Sedm fotek*, kde jich je sedm, ha ha ha, a teď maj mentolovej, kořenovej, santalovej tabák, různé příchutě, které jsou lepší, než takový ty banální příchutě jako meruňkový, malinový apod. – ty indický jsou zajímavější.

A jsou různé školy: je anglická škola šňupáku, je bavorská škola šňupáku, která je velice důležitá, to je Schmalzler, to jsou takový vanilkový tabáky, ve Straubingu je šňupací firma, pak je Peschl, Angličani maj velkej registr, pak jsou Švédi, Holandani, kteří mají zajímavý tabák s příchutí latakie, to je syrskej tabák, což nevím, jestli ještě existuje nějaká zásoba, protože tam je to všechno vybombardovaný, což je tedy zoufalý, když si to člověk uvědomí, že já šňupu tabák z Latakie a meuju se mýdlem z Aleppa, což je nejlepší mýdlo na světě, které se vyrábí z olivového a vavřincového oleje pořád stejně podle starého receptu už asi tři tisíce let. Je to výtečný mýdlo a za chvíli nebude, protože Aleppo je rozstřílený na maděru, takže zkurvení islamisti spolu s Bašárem zničí i takovouto tři tisíce let starou tradici...

Dáváš přednost pivu nebo vínu?

Pivo, ve víně nejsem žádné odborník – mám rád dobrý červený nebo tak, ale že bych se v tom nějak vyznal. Pivo je takový hodně komunikativní, že se sedí a povídá, sedí a povídá. Ta idea v pivu je taková nekonečná, zatímco víno se vypije a skončí se. Pivo je nekonečný.

Pítí piva je praktika, která má pijáka smířit s okolním světem, se sebou samým...

Jo. Problém je ovšem v tom, že tam často není míra – když piješ jedno pivo, tak už jsi myšlenkově u toho dalšího.

Člověk vždycky touží po tom, co ještě nemá...

To jo. Existují staroegyptský dokumenty o tom, že se vařilo pivo v Egyptě. Zabývaly se tím ženy. Viděl jsem na fotce egyptskou sochu pivovarnice asi dva tisíce let před naším letopočtem. Ale víno, které je jednou z prvních kulturních plodin, se konsumovalo také hodně. Zapíchla se vinice, ochočil se pes a už jsme tady byli – neolitická revoluce. Líbila se mi knížka, co vydal Podhradský – napsal to antropolog Zdeněk Justoň (*Ekonomie přirodních národů*), četl jsem ji jako filipiku proti neolitické revoluci. Tvrdí, že jako sběrači a lovci jsme žili zdravěji. Když třeba dorazili chronicky podvyživení Anglosasové do severní Ameriky, jejich průměrná výška byla sto šedesát centimetrů a narazili na Šošony, který měřili

dokončení na straně

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

Kdy a odkud přilít inspirace první nápad, začít básně skládat? Bylo to v letech deseti, když začala jsem deník si psátí, já napsala tři satirky, život kolem jala se komentovati...

Kam poděla se ta dílka? Pokračuješ v nich, či to byla mýlka?

Zmizela mi nenávratně pod papírů hromadou, možná bych je někde na dně našla číročírou náhodou... Později já v -nácťých letech psala básně milostně, ocitla se v snových světech, satiričkou pak už ne...

Co tvé nynější skladby, z jaké jsou sadby? Úspěch měla tvoje lyrika homoerotická, což ocení mnohá žena sklerotická.

To nebyla erotická lyrika, to byl čirý obchod – i když to se nefíká, byly to povídky a komiksy na objednání a veliký podvod. Mám za to, že poesie tím spíš utrpěla, Bůh dal – Bůh vzal – a Músa se již ke mě nehrnula, nyní, spíš než bych básně psala, pouze životní prosbu žiji, a navíc bez zadání již nepíši poesii, píši příležitostně, místo abych bytostně každou vteřinou žila tím, co jíní připustí si jen pod peřinou, před spaním...

Řekne ti každý abbé, že Bůh na poesii dlabе. Naše skladby jsou mnohdy příčinami klatby, a verše lidský pnou se k člověku vzdyc-ky. Jak to máš s Bohem – dalá's mu sbohem, nebo jseš bohém?

Před čtyřmi lety přijala jsem Pána, v církvi Českosobratské evange-lické byla jsem k němu povolána, nyní k církvi kritický postoj zastávám, jsem heretickou i herečkou, čtu mystiky, blouzním tou fantas- tickou horečkou...

Byl jest Ježíš Kristus Pán lidstvu z Výsosti povolán, anobř lidští občané měli zvyklosti brutální. Co změnilo se od těch pra- dávných dní, že skládáš básně fatální?

Otázka možná jinak zní, já myslela, že od těch dní nemohu se již prokletou zvátí, že musím ve verších pouze Jeho adorovati... leč nešlo to, ani to, a zmizla míza básnická, však dnes pohltila mne

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

Kde je Giselle?

Rozhovor s francouzským nakladatelem Olivierem Rougeriem

Chci se zeptat na vaše nakladatelství – jak fungujete, co vydáváte...

Nakladatelství je řemeslo, což znamená, že všechno dělám sám – od A do Z. Začíná to četbou rukopisů, co mi kdo pošle nebo doporučí. Když to vezmu, tak knihu vyrobím, sám, celou ji vysázím, sám vytisknu na tomhle tiskařským stroji z konce devatenáctého století. Potom knížku oříznu a svážu. Vyřád tedy knihy tak, že ji udělám celou sám, sakumprásk.

Jaké děláte náklady?

Dělám malý náklady, třeba sto výtisků – výji-mečně dva tisíce, častěji tisíc, běžně čtyři sta, pět set, zcela výjimečně pět tisíc. To jsou běžná čísla pro poesii ve Francii. Gallimard ode mne převzal tři autory, vydal je v pěti a ve třech tisících.

Co používáte za písmo?

Používám jen několik typů písma, kladu přitom důraz na bílý plochy, aby to bylo světlý, aby bylo písmo jasné zřetelný a aby to bylo co nejjednoduš-ší. Nejsem zásadně proti pokroku, ale mám rád olověný písmenka – když se dotkneš potištěného papíru, tak to je úplně jiný pocit, než když to je tisk z ocele. A poznáš to i vizuálně.

Písmenka si odléváte sám?

Mám známého, typografa, písmolijce, který mi písmenka dodává. Když knihu vytisknu, použitá písmena vezmu a odvezu mu je zpět, on je roztaví a odlije mi nový – podle potřeby, velikosti atd.

Jaký používáte papír?

Nepoužívám papír pro ofset, musí to být papír, do kterého se dobře tiskne.

Odkud máte ten tiskařský stroj, co se na něm tisklo? Noviny?

Jo, noviny, sloužilo to novinám. Jmenuje se Giselle. Otec si po válce pronajímal ateliér, vedle byl bordel, a nějaký chasník – zákazník, si spletl dveře, vlezl k otci do dílny, kde byl tehle tiskařský stroj a sháněl se po Giselle. Od té doby se tehle stroj jmenuje Giselle.

Giselle je vskutku krásná.

Na jedno protočení dělá osm stránek. Složí se jich šestnáct, a to se sešívá. Tady je šicí stroj. Tady se to lepí. Takle menší mašina na obálky je ještě před rokem 1850, ta je na pedál. Ušiju nejdřív dvě stě padesát kusů a pak podle toho, jak se náklad prodává, ušiju další.

Co když se Giselle porouchá?

Jo, občas se porouchá a musím do ní nechat udelat novou součástku. Znáám firmu, kde jsou schopný tyhle součástky vyrobit...

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

dokončení ze strany II

sto devadesát centimetrů – urostlý, nádherný lidi, který se procházeli po prérích a žili naprosto svobodně, neotročili, nevykonávali žádnou práci. Vypočítal, že průměrná pracovní doba těchto lovců-sběračů byla maximálně dvacet-dvacet pět hodin týdně, zatímco zbytek času se trávil vyprávěním. Prostě pohoda, než přišla neolitická revoluce, která donutila lidi něco sázet, kopat a podobně, dřít sedmdesát hodin týdně. A k tomu nezdravá strava, strašně jednostranná, ve které chybí bílkoviny a tak. Sběrači měli třicet procent animálních bílkovin a fun-govalo to perfektně. I intelektuálně byli na výši. Měli třeba ohromné propracovaný botanický systém, který překonával ten linnéovský, byl podrobnější a citlivější, protože bral v úvahu i takové věci, že rostlina je jiná brzo ráno a jiná zase odpoledne. U Linného to byl jeden druh a basta, kdežto oni měli tou dlouhověkou sběračskou tradicí vychytaný i ty nejjemnější nuance.

Pralesním Indiánům v Amazonii dodnes k obživě stačí, když pracují dvě hodiny denně – zbytek dne polehávají v sítích.

Justoň hlavně obdivuje Šošony. Emmanuel Todd ve svých teoriích rodiny taky tvrdí, že šošonská společnost je jedna z nejsvobodnějších společností na světě – trochu se jí blíží anglický liberalismus, který má rodinnou strukturu obdobnou, ale na Šošony nemá.

Neolit je prvotní hřích, to byl ten základní průser, kdy se začalo hrabat, obyvatelstvo se přestalo autoregulovat a zhoustlo, vznikla potřeba zavlažovacích systémů, k tomu byla nutná hierarchická spo-lečnost a už to jelo, bylo možný dělat nějakou akumulaci, vzniklo bo-hatství, a teď máme ty výsledky.

Ty primární skupiny, což bylo padesát, šedesát lidí, potřebovaly tak dvě stě kilometrů čtverečních, aby se z toho uživily lovem a sběrem. Procházky po lese, občas někdo něco vyhrabal, zapíchl kance. Náhhera. Ta knížka se mi líbila a dost bych s tím i souhlasil, s tou tezí,

vlna zpupná, heretická.. já znovu zpívám jak mi zobák narost, Bůh mi snad odpustí – a co myslí si směšný pokrytec, to není moje starost.

Odkud bereš inspiraci pro tragiku a pro legraci?

Život sám je tragikomický, je to jen v úhlu zření, jen se na to naladit a sledovat cvrkot a dění... .Dění to probíhá uvnitř i venku, jen v přítomnosti být, někdy si dám i sklenku, však snažím se zas tolik neopít.

Víno zprvu trpké zdá se - - ale dá se... Co jiná buditdla, dáváš jim uzdu a udidla?

Tvrdé drogy neberu, tam jsou jasné kontrolky, na ostatní majzla dávám, vždyť nechodím do školky!!!

Co ti říká prósá? Taky literární diagnósa....

Psala jsem povídky lechtivé pro lidi vzrušení chtivé, mám roze-psané novely, však žádné další povely... příběhů jsou tu tisíce, však vím, že trvá měsíce, než se to všechno napíše, snad najdu čas a chuť a švih, bych sepsala to po nocích...

Máš tedy ambice psát pro lidi tisíce?

Já i pro dva tisíce psala už, náklad byl celý rozebraný, co bude dál, ví sám Bůh, však slavomamu se neubráním...

Třebas budeš bohyně Horní a Dolní Volyně... Co Asociace spi-sovatelů, hodila ti přihlášku do kastlíku smelů?

Tolik jsem toho zas nenapsala, abych se členkou Asociace stala...

Mohla bys být čekatelkou, a po čase, za několik let se stát členkou velkou...?

Co bude za několik let? A jestli do kastlíku něco přijde, záleží na tom, vezmu na to jed, jestli mi ještě někdy něco vyjde....

Máš ještě něco na srdci, nebo chceš již otázky odvrci?

Jen říct chci, že všechno jedno jest, a nechat kytky růst a kvést....

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

Nepokusili se to prokletí neolitikem zlomit a navrátit společ-nost do ráje – tedy útekem dopředu – v minulém století nacisté a komunisté?

Vinnetou byl oblíbený hrdina Hitlera, který měl až do posledního okamžiku v krytu pod berlínským kancléřstvím místnost vyhra-zenou pro bibliotéku naplněnou díly Karla Maye. Emmanuel Todd popisuje, že mnoho Němců Hitlera prožívalo jako jakési osvobození – vzhledem k té předchozí prusácký morálce, která byla velmi sešňe-rovaná a společnost byla rozkastovaná: vojáci, šlechtici, buržoazie, rolníci, dělníci a najednou všichni mohli dělat všechno a i ten největ-ší blbec mohl dělat stranickou kariéru. Spousta Němců se najednou cítilo šťastnými, osvobozených od toho konzervativního prusáckého drilu, který dusil německou společnost především od dob Bismarcka. Tenhle moment osvobození se při popisu třetí říše velmi zanedbává.

Z osvobození se vyklubalo čiré velikačství a iracionalita, přitom kdyby třeba takový Mussolini nevtrhl do Habeše, mohl klidně skončit v táboře spojenců proti Hitlerovi.

To byla jeho hluboká politická chyba, kterou se dostal do závislosti na Hitlerovi, a už nebylo možné se trhnout z party. On si to jistým způsobem uvědomoval, že to jde do hajzlu, ale už se z toho nemohl vy-vlíknout. Franko byl inteligentnější, dá se říct. S Hitlerem nešel, taky na to neměl – nebyl zase takový blázen, aby občanskou válkou zni-čenou zemi zatahl do dalšího karambolu. Byl to takový „zadržovací“ režim, generálský. Měl tam taky místní fašisty, ale držel je pod kont-rolou, bral je jako součást systému, která mu ale nesmí přerůst přes hlavu. Stejně tak bral konzervativní katolicismus jako jinou součást systému, kterou měl taky pod kontrolou. Nezadal si ani s jedněma. Celou válku navíc zůstal v kontaktu s Angličany i Američany. Byl to prostě realista a jako voják věděl, že s tak zničenou zemí si nemůže

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

Věra Dumková

•	•
<i>Když si šluka dáš, zapomeňš na minulost a budoucnost tě netrápí prodléváš v prostém</i> <i>Teď a Tady</i>	•
<i>Když si šluka dáš, nic Ti neschází, mozek vnímá jenom vlny, vypíná, srdce se probouzí, hřejivě se uculuješ.</i>	<i>Podzim na mne doléhá těsně, všemi svými listy, i těmi zetlelými.</i>
<i>A pocity jako srny, běží do lesů, kde havrani myslí jen na svoje krákání. Mezi nimi jeden bílý, mlčenlivý, přítomnou chvíli Tě provází.</i>	<i>Sluníčko vlhkost neosuší, všechny ty deštné slzy. Barevné listy se na mne snášejí.</i>
<i>Když si šluka dáš, nic Ti neschází.</i>	<i>Je blíž zpátky k létu, nebo do jara?</i>
	<i>Na podzim zatím naléhá těsně i s těmi svými sněhuláky Mumlavá Zima.</i>
	<i>Choulíme se sami v sobě. Občas zamrzlým okýnkem se prodávcháváme k sobě navzájem.</i>
	<i>Po ledové šňůrce jako provazochodci chodíme.</i>
	<i>Spíše se bojíme. Úzkost a Bojíme.</i>

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 / Babylon č. 5 / XXV • III

14. prosinec 2016 /

Festival JANÁČEK BRNO 2016

Leoš Janáček versus režiséři

Jednou za dva roky se už po léta koná festival k počtě skladatele světového významu, který byl svými kořeny hluboce ukotven v moravské metropoli. Žil zde, nejprve studoval, oženil se tu, poté sám učil, vedl a zakládal hudební spolky a také většina jeho hudebních i operních děl měla v Brně svou premiéru. Janáčkovský odkaz byl po celá léta i náplní dramaturgie tamní opery, jejíž budova nese i jeho jméno. Janáčkovské festivaly, soustředěné pochopitelně především na operní tvorbu moravského Mistra, dostaly během doby punc mezinárodních festivalů, staly se i významnou společenskou událostí, která svým dosahem přesahuje ryze regionální aktivity.

Letos se brány janáčkovského festivalu otevřely už po páté, vedle operních představení, která tvoří samozřejmě páteř festivalového programu, to byly i koncerty, komorní, sborové i symfonické, které po dobu dvou týdnů tvořily uměleckou náplň festivalu.

Zůstaňme u divadelních představení, kde se vedle produkci opery Národního divadla v Brně prezentovala i hostující divadla – českobudějovické, olomoucké a také norimberské. Pozitivně je třeba ohodnotit především dramaturgii festivalu, která zařadila Janáčkovu dílo do širšího kontextu moderní hudby 20. století. Byla tu uvedena jevištní díla Maurice Ravela, Bély Bartóka, Arnolda Schönberga, Viktora Ullmanna a soudobého amerického skladatele Steve Reicha. Toto sepětí moderních proudů hudby s důrazem na hudebně dramatický žánr v jeho hlubokých stylových proměnách jednoznačně prokázalo nepominutelné místo tvorby Leoše Janáčka, který se ve svém operním díle zasloužil o trvalé zakotvení v oblasti koryfejí moderní hudby. Jeho originální díla se stala postupem doby trvalou součástí repertoáru všech operních domů i koncertních síní světa.

Po této stránce Janáčkův festival 2016 splnil nad míru své očekávání, ale problémem se stala při interpretaci všech jevištních děl otázka postavení režiséra v komplexu divadelní podoby jednotlivých inscenací.

Poslední dobou se zdá, že se prosadila naprosto scestná představa, že klíčovou osobou při inscenaci je režisér, který organizuje jevištní dění dle svých představ. Jistě lze toto uplatňovat, ale pak musí být dílo prezentováno jako adaptace. Hudba a text jsou v opeře jakožto hudebně dramatickým díle jednota, nelze se nechat inspirovat hudbou, její atmosférou a přitom ignorovat děj, situace, v podstatě tedy věci obsažené v textu, tedy především textu zpívaném či mluveném, pronášeném na jevišti jednajícími osobami. Scénické poznámky uváděné v libretu je nutno brát v potaz, pokud jde o rovinu děje, tedy jednotu času a místa, v detailech nejsou tyto scénické poznámky do značné míry závazné.

Režijní trendy zpravidla ignorují rovinu děje z hlediska času a prostoru. Časoprostorový posun se stal naprostou samozřejmostí, dá se říci, že vše se automaticky aktualizuje. Tím samozřejmě dochází k nelogičnostem ve vztahu k ději a společenskému dopadu jednání jednotlivých postav, které je zpravidla vázáno na konkrétní prostředí a dobu. Něco jiného se zpívá, něco jiného se odehrává na jevišti.

Další fází odklonu od původního autorského záměru je interpretace jednotlivých jevištních situací, které bývají přerukovány či domyšleny a poté interpretovány s jiným mravním význěním, než měli autoři hudby a textu na mysli.

Režisér před dirigentem

Při festivalu patrně záměrně si Národní divadlo Brno dovolilo prolomit dosavadní praxi v prezentaci tvůrců inscenace. Zatímco až dosud byl běžný úzus uvádět na prvním místě dirigenta a teprve poté režiséra, zde byl ve festivalových tiskových materiálech na prvním místě uveden režisér. Zdánlivě detail, ale pro současný trend režisérismu příznačný.

Nechceme bránit režisérům v jejich tvůrčích ambicích, nechť si s vydobytou pevninou operního žánru dělají, co chtějí, ale ať jsou natolik poctiví a neznásilňují záměr autora. Proč jsou tyto extravagantní a aktualizované inscenace uváděny pod jménem skladatele a libretistů, aniž je avizováno, že jde o adaptaci, o úpravu základních složek divadelního výrazu? Sémantické gesto, které organizuje veškeré dění na jevišti, má autor, zde tedy autorská dvojice hudební skladatel a libretista. Režisér je pouhý interpret, jehož úkolem je přenést hudebně dramatické dílo na scénu v jeho autentické podobě, ne jako adaptaci s pozměněným dějem, s posunutým časem a prostorem.

Pokud je tento základní fakt divákům zamlcován a v záhlaví všech tiskových materiálů je uváděn skladatel, jde o autorskou-právní podvod. Divák je uváděn záměrně v omyl. U režiséra pak jde o tantiémové cizopasnictví, pokud běře procenta z každé prodané vstupenky a v každém případě se jedná o zneužití autorského práva. Chápu, jde o obavu, že na inscenace, kde v záhlaví bude stát jméno režiséra a nikoliv skladatele, málokdo půjde, ale je to mravní povinnost nepodsouvat skladatelům a libretistům něco, co nenapsali, a přitom to prezentovat pod křídly jejich jmen.

Samá voda, samá voda

Na zahájení janáčkovského festivalu byla uvedena premiéra inscenace Káti Kabanové v režii Roberta Carsena. Tento kanadský režisér patří k dnešním špičkám operních režisérů, jeho inscenace oper Leoše Janáčka kolují světem. A tak z toho hlediska je brněnská inscenace toliko jednou v řadě. Nic proti tomu. Carsenovy inscenace mají nesporně svůj esprit, cítí vztahy postav v emocionálním napětí a situace budují v úsporném využití každého pohybu, každého sebe-menšího gesta. U Káti Kabanové se prolínají výrazové polohy lyriky, cynismu i tragické beznaděje, téma lásky v kontextu manželské nevěry tu má rozhodně nadčasovou polohu.

Ale přesto nesdílím bezvýhradné nadšení, které tuto inscenaci provází. Tak za

Káta Kabanová, 2016

prvé nápad ponořit jeviště do opravdické vody může být zajímavá inspirující metafora, ale rozhodně neodpovídá Janáčkově představě jednotlivých obrazů. Posouvání prken vytváří sice proměnlivé, jistě zajímavé křížovatky, ale ve svém celku jde toliko o jakousi plovoucí plošinu, kde si lze stěžii představit interiér světnice v domě Kabanovových, natož noční scénu v zahradě a už vůbec ne vyhořelou místnost, kde se schovávají lidé před přívalem deště a bouří. Snad jedině břeh Volhy by mohl s opravdickou vodou harmonovat.

Opera začíná pohledem na ležící bíle oděné mladé dívky, je jich kolem dvaceti, působí jako mrtvé, pak ožijí a stanou se z nich technikářky, posouvající prkna a tak upravující plochu jednotlivých obrazů. No prosím, originální nápad, budiž. Jistě je zajímavé aranžmá posledního výstupu Káti a Borise, kdy se loučí na dálku majíce mezi sebou vodní hladinu. Jistě, člověk by čekal, že jsou připlavou, ale na druhé straně Boris odchází na Sibiř a na přání Káti, aby ji vzal s sebou, nereaguje. Jde svou cestou, milostný román pro něho skončil. I tak se dá scéna jejich loučení interpretovat a Carsenovo aranžmá mělo cosi do sebe. Ale nelze akceptovat samotný závěr, kdy Káta neskočí do Volhy, ale lehne si živá na prkno a veškerý následující text: „Nějaká ženská skočila do vody! Hej, loďku sem!“ ztrácí smysl.

Kamenem úrazu celé inscenace je ovšem aktualizace. Ta se promítla především do výtvarného řešení (scénu a kostýmy navrhl Patrick Kinmonth). Postavy jsou v dnešních kostýmech, vazba na prostředí a dobu děje byla zcela zpřetrhána. Věřit, že „koně už dojel“, že nejsou v obyčlích hromosvody, je trapné zrovna jako samotná klíčová scéna Kátiny veřejné zpovědi. Ta je dnes naprosto nemyslitelná. Představte si v současné době mladou ženu, jak klečí na veřejném prostranství a vyznává se, že za nepřítomnosti manžela víc jak týden noc co noc se toulala se svým milencem! Přitom Janáček už v předehře motivem róniček akcentuje jízdu do Kazaně. V tomto smyslu Carsenova inscenace zapadá do dnešní módy všech-

no aktualizovat v bláhovém domnění, že tím přibližujeme osud jednajících postav dnešnímu divákovi. Rovina prostředí a času je totiž s dějem nerozlučně spjata a nelze ji zpřetrhat, aniž bychom porušili logiku v jednání a ve vztazích postav.

Hudební nastudování přineslo nesporně velmi pozitivní výsledek. Dirigent Ondrej Olos pečlivě prostudoval Janáčkovu partituru, dal prostor jak pro melodické plochy a vokální výrony v ryze janáčkovském duchu polyrytmu, v jeho úsečnosti a svérázné harmonii, libující si v nečekaných kadencích. Bohužel scénografie umístila mnohé intimní scény natolik daleko od forbinu, že bylo ve velkém prostoru jeviště Janáčkova divadla obtížné sledovat ty nejjemnější nuance pěveckého výrazu, které prostě díky vzdálenosti od proscénia zanikaly. Ale přesto lze ocenit jednotlivé umělecké výkony. Pavla Vykopalová vtiskla své Kátě vnitřní napětí i citovou obsažnost, její prožitek umožňoval obnažit emocionální svět titulní postavy beze zbytku. Eva Urbanová znovu potvrdila, že její Kabanicha má výrazovou razanci, kloubící povýšenost, panovačnost s nevyžitou náruživostí, tvárným pěveckým i představitelským projevem zapůsobila rovněž Lenka Čermáková jako Varvara a v epizodních rolích Glaši a Fekluši pak upoutaly Jitka Klečanská a Jitka Zerhauová. Z mužských rolí zaujali především Magnus Vigilius jako vášnivou touhou překypující Boris a Petr Leviček coby rozverný Váňa Kudrjáš

a pochopitelně také Jiří Sulženko, jehož Dikoj sršel zlobou i požívačností, drsnou neurvalostí v každém slově, účtnou intonací v každé větě, jakož pak vtíravou erotikou v opzle laděné scéně s Kabanichou. Skvělou práci odvedla také kolektivní tělesa – tvárný zvuk orchestru fascinoval, soustředěný výkon sboru (sbormistr Pavel Koňárek), být v nevelkém rozsahu, rozhodně upoutal.

Jenůfa se ztíženou komunikací

Na závěr festivalu zařadilo Národní divadlo Brno svou vlastní inscenaci Její pastorkyně v hudebním nastudování Marka Ivanoviče a v režii ředitele divadla Martina Glasera. Scénu navrhl Pavel Borák, kostýmy kombinující šedivou všednost s okázalou dekorativností především v náhlavcích navrhla Markéta Sládečková-Oslzlá. Inscenace zpřetrhala jakékoliv vazby na brněnskou janáčkovskou interpretační tradici a v duchu postmodernismu si vykořčila svou vlastní cestou. Strašidlo aktualizací obchází světem, bylo by jistě s podivem, kdyby se vyhnulo Brnu. Naopak zdejší ředitel Martin Glaser, který se ujal režie tohoto cechovního díla Janáčkovy operní tvorby, mu otevřel dveře dokořán. Dá se říci, že samotný akt aktualizace nic na ději nemění. Všechno probíhalo jako normálně, jenom postavy byly oblečeny dle současné módy. Znamená to časový posun, anebo je to jen zámka toho, že se neví, jak se postavy v letech konce předminulého století oblekaly? Jistě, realie jsou teď jiné. Števa by asi dneska nevlastnil mlýn, ten by mu sebrali zajisté komunisti, také se už nechodí na odvodny a nemanželské dítě by rozhodně nemělo pro život Jenůfy takový dopad, aby ho musela Kostelníčka utopit. Také skutečnost, že Števa chce na dítě platit, by nebyla brána jako vrchol proradnosti a naopak Laca by jistě nebyl ten nejhodnější člověk na světě, když to byl de facto on, co způsobil všechny lapálie v rozporu s právem a normou společenského života. Jsou to ovšem i detaily, které jsou u libreta Její pastorkyně nepřenositelné – Laca připravuje bičíště, u Kostelníčky se svítí kahánkem, Jenůfa

rodí tajně bez lékařské pomoci, vesnici vládne šafář coby výkonná a soudní moc. To vše je dneska passé. Tím spíše je nepochopitelné, proč režisér místo vykrajování brambor nechává krájet jablka. Už to je nedomyšlené. Jablka se sklízají na podzim a tak by Jenůfa rodila někdy tak v červnu. Jak by mohla tedy Kostelníčka strčit dítě v prosekaný otvor zamrzlé říčky a jak by mohli sekáči z pivovaru v červnu objevit přimrzlé dítě. To jsou ovšem všechno jenom detaily, nesouvisející s podstatou režijní koncepce. Jednak jakoby režisér v aranžmá zcela rezignoval na psychofyzické jednání postav, odpovídající vyhocené emocionální situaci, jednak jakoby zacházel s prostorem zcela odtržené od životní reality, čímž vytrhl Janáčkovu dílo z dimenzí naturalistického stylu ovlivněného verismem a přenesl jej do jakési abstraktní vidiny, kde se nezamyká, kde se prochází zdmi, kde nejsou žádné okéníčky a tak podobně. V prvním jednání Laca s Jenůfou komunikují vsedě přes celé jeviště. A což teprve druhé dějství – světnička, kde žije Kostelníčka s Jenůfou! Před námi je objekt ryze novodobý se čtyřmi malými místnostmi, jedna jako druhá – stůl, židle a skříň, něco jako kontejnerové bydlení, které se dnes nabízí v Německu imigrantům. V jednu chvíli se čtyři místnosti posunou a my zjišťujeme, že jich je dokonce šest. Komunikace mezi postavami se odvíjí tak, že jedna postava mluví v jedné z nich, pak jsou dvě prázdné a teprve v další je postava, která vnímá a odpovídá. Občas se postavy přesunou, protože mezi komůrkami se dá procházet. V posledním dějství je pak namísto toho jediná místnost, leč přesto spolu postavy nekomunikují, jako by se navzájem nevnímaly. Samozřejmě že dekorální prvky režisér ignoruje – žádný obrázek Panny Marie, žádné okéníčky, nesmyslné jsou repliky „dveře zamknuty“ a „otevřít okno“, takže akce s klíčem, který Kostelníčka podává Jenůře, se rovněž nekoná.

Koncepce režiséra vylučuje intenzivní citovou smřšť, kterou Janáčkovu dílo předpokládá. Zcela zbytečně dělá z realistického dramatu abstraktní panorama, navíc bezdůvodně z pasáčka Jana dělá jakousi pomocnici, a podobně je nevěrohodné, že by se dnes na venkově našel někdo, kdo neumí číst a psát. Prostě vznikla tu bezkrevná inscenace plná nepravděpodobných situací a bezduchého aranžmá. Stačí jen vzpomenout na modlitbu Jenůfy, klečící s doširoka rozpraženými rukama a okázalou obřadností, která vylučuje přirozenou schoulenost do sebe, takový uzlíček neštěstí, zoufalou bytost zdeptanou a zničenou, nikoliv majestátně okázalou. Totéž se týká i sborových scén, které jsou symetricky rozložené po prostoru, ale nemají v sobě potřebné napětí a živelnost. Jinak hudební nastudování Marka Ivanoviče jistě splňuje nároky Janáčkovy partitury. Někde by bylo možno akcentovat ostřejší rytmiické zvraty, výraznější expresi ve výraze, ale jako celek je rozhodně hudební stránka to nejcennější, co jsme zažili. Obsazení dominovala Pavla Vykopalová jako Jenůfa, beze zbytku podávající janáčkovskou deklamaci i tklivou melickou linii pěveckých frází. Szilvia Rálik coby Kostelníčka byla až příliš okázalá, šlo o velkoperní výkon bez hlubšího prožitku. Svým rolím zůstali věrní Jaroslav Březina jako Laca a Tomáš Juhás jako Števa. I menší role přinesly výrazné výkony – ať už to byla Jitka Zerhauová jako stařenka Buryjovka, Ivan Kusnjer jako stárek, Ladislav Mlejnek jako rychtář, Jana Hrochová jako rychtářka, Eva Štěrbová jako Karolka i další.

Mrtvý dům násilí a sexu

Nechci se zde zabývat otázkou, proč organizátoři janáčkovského festivalu namísto originálních brněnských inscenací (vyjma Její pastorkyně z minulé sezóny) volí raději již ohrané inscenace zahraničních režisérů. Jistě, je třeba držet krok se světem a ukázat, jakými směry se soudobá interpretace Janáčkova díla ubírá. Měly-li tyto inscenace sloužit jako náš vzor, pak je třeba se důrazně distancovat od režiséřské svévole, která tyto inscenace podmiňuje. O katalánském režisérovi Calixto Bieitovi to platí několikanásobně. Jeho „Pastorkyňa“ ve Stuttgartu by mohla sloužit jako dokonalý obraz současného stavu, kdy si operní režisér s dilem počíná naprosto svévolně, kdy dějové prvky v časoprostorovém posunu, samozřejmě přenesené do dnešní doby naprosto bez ohledu na dobové společenské souvislosti příběhu a psychologii jednotlivých postav, si přizpůsobuje svému výkladu a ponořuje tak děj do vod mravního bahna a sexuálního exhibicionismu.

Nejinak tomu bylo i s Janáčkovým tvůrčím epilogem, operou Z mrtvého domu. Inscenace, kterou jsem kdysi viděl v Basileji a teď čerstvě v Norimberku, zavítala tedy do Brna. Zřejmě chtěli dát organizátoři festivalu naši kulturní veřejnosti lekci, jak se dnes v postmoderní době zachází s klasickým odkazem, mezi

něž je nutno opery Leoše Janáčka beze sporu počítat. Jak režiséři exploitují děj a vztahy postav a vše přizpůsobují svým deviantním představám o životě.

Calixto Bieito nechal za centrum děje věznici, prostor, kde mezi neprodyšnými stěnami je soustředěna věčná lidská špína a hnus. Kde vládne násilí a smyslem života je sexuální libido. Kolektiv vězňů se drolí na jednotlivé skupinky, které se navzájem napadají a uzurpují jedna druhou, do toho nestále zasahuje uniformovaná vězeňská stráž, která trestá a bičuje, jak se jí zlíbí, jak je zřejmo po příchodu politického vězně Gorjančíkova. Ovšem ještě víc než násilí vzrušuje režiséra představa sexu. Na jedné straně ve vyprávěních prožívají vězni hromadné extáze při spojení sexu a vražedných odplat, ale především se vězni navzájem ukájejí v neustálé probíhajících homosexuálních orgiích. Vztah Gorjančíkova a Aljeji je jen romantickou záměnou za otcovsko-synovský vztah, který je prezentován u Janáčka, zde je klíčovou situací moment, kdy je Aljeja svlečen, odvěčen do letadla, které tu přistálo, a análně znásilněn. Pak ho vynesou s natrženým zadkem ve slipech s krvácející ranou v řitním otvoru. Je jistě nevěrohodné, že by náruživí spoluvězni, když už ho předtím svlekli do naha, mu po aktu oblékli právě trenýrky, ale režisér, libující si zřejmě v obrazech špíny a krve, potřeboval zobrazit onen proud řinoucí se krve z Aljejovy zadnice. A Gorjančíkov má poté prostor Aljejovi pomáhat, projevit mu tak svou náklonnost a lásku, otírá mu stehna od krve, obleče ho a může ho hladit a laskat do libosti. Vzhledem k tomu, že tyto scény probíhají v podstatě simultánně spolu s klíčovým vyprávěním Šišková v levém prostoru jeviště, nelze je dohromady sledovat. Režisér ovšem i jinde rozehrává souběžně komplex jevištních akcí, které ve svém celku vytvářejí obraz neustálého hemžení a rojení ve vězeňské komunitě.

Že si Bieito libuje v pornu, bylo možno vycítit i z interpretce vězeňského divadla, kde ve scénickém obraze o Donu Juanovi „čerti“ hromadě provádějí anální sex a kdy v dalším příběhu o záletné mlynářce sledujeme, jak za mlynářku převlečený vězeň provádí orální sex na úplně nahém jedinci vyproštěném právě z bedny a zároveň druhou rukou masturbuje dalšího maníka. Tak se Janáčkovu „divadlo“ na chvíli oddalo čistě pornografii. Jistě během svých her o svátek mohli vězni provádět ledacos, ale patří se takovéto akce vůbec do inscenace Janáčkovy opery s hlavním mottem „v každém člověka jiskra boží“ vkládat? Ukájet se ve špíně a sexu bych za projev „jiskry boží“ nepovažoval. Nehledě na to, že ani režijní výklad nemá svou logiku. Když se tu souloží od rána do večera, proč mladý vězeň přemlouvá prostituta, který je tu udělán z jediné ženské úlohy opery – poběhlice – s odůvodněním, aby prostitut nechočil za vojáky, když i vězňové mají peníze. Ale tato scéna umožňuje opět režisérovi předvést homosexuální styk se vším všudy, svlekáním, náruživostí i následujícím orgasmem.

Časoprostorový posun je dnes naprosto samozřejmostí. Platí to jak o scéně (Calixto Bieito, Philipp Berweger), tak i o kostýmech (Ingo Krügler). A tak někdejší sibiřský gulag se stává prostorem, kde přistává letadlo. To tu nahrazuje raněného orla a vůbec režisérovi nevadí, že všechny repliky týkající se orla jako takového jsou nesmyslné. Orel se u Janáčka uzdraví, tady vzlétá zřejmě opravené letadlo. Ale ještě vážnější zásah je v závěru opery. Zatímco i zde probíhá scéna, kdy placmajor oznamuje Gorjančíkovovi, že obdržel milost a opera se vzedme v hymnické oslavě svobody a Gorjančíkov odchází, dojemně se loučí s Aljejou, zatímco ostatní upadají do stereotypního rytmu vězeňského života, u Bieita nic takového nenajdeme. Zde v momentu, kdy se již Gorjančíkov chystá opustit bránu vězení, jej kdosi ze stráží bezdůvodně zastřelí. A Gorjančíkov namísto svobody okusí ponižující smrt.

Summa summarum: to, co se odehrává na jevišti v norimberské inscenaci, nemá s Janáčkovou operou nic společného. Jistě, Janáčkova hudba tu zní, běží text, který v případě monologických vyprávění může na chvíli dosáhnout i sugestivních momentů, ale vzápětí je vše pozitivní pohřbeno v moři špíny, násilí a pornografického sexu. Takto zneužit Janáčkovu dílo je tristní.

V programu, který si lze u uvaděček koupit, se ovšem při festivalovém představení dočtete něco docela jiného, než co se odehrává na jevišti. Píše se tu: „Dny v carské věznici na řece Irytyši jsou jeden jako druhý, všechny zlé a nekonečné dlouhé“ a dále pak cituji, co se dočteme o závěru opery: „…Ten se vzápětí od placmajora dovídá, že je propuštěn. Loučí se s vězni, zejména s Aljejou, a odchází na svobodu. Současně je osvobozen i orel, jehož křídlo se již zahojilo.“ Tak tomu je u Janáčka, nikoli v Bieitově režii. Garjančíkov je zastřelen, žádný

Běly Bartók

Orel z Janáčkovy opery

orel tu není, namísto něho vzlétá letadlo. Hudba a text jsou v přímém rozporu se scénickým řešením. Jistě, je svým způsobem dobře, že tu brněnská dramaturgie diváků informuje, jak by to mělo být. Ale promiňte, pak nelze to, co se odehrává na scéně, vydávat za Janáčkovo dílo. Mělo by být hned v záhlaví inscenace oznámeno, že jde o režijní adaptaci, úpravu. Jinak je divák mystifikován, když si pročte před začátkem program a musí se cítit podveden tím, co vzápětí spatří na jevišti.

Tento dojem nezachráná ani vynikající hudební provedení. Byl to především dirigent Marcus Bosch, který s orchestrem a mužským sborem Státního divadla v Norimberku exceloval. Dirigent rozvinul Janáčkovy hymnické melodie do patřičné šíře, jim potom kontrastoval v úsečných frázích jednotlivých pěveckých partů, skvěle hráli jak smyčcové, tak dechové nástroje. Pěvci zvládli obdivuhodně češtinu i ruské citáty, každá fráze měla svou emocionální náplň, překypující energii i sarkasmus. Vyprávění jednotlivých vězňů, která jsou u Janáčka stavebními kameny jednotlivých dějství, měla svou kontinuitu a jejich narušování od vězeňského kolektivu dostávalo vždy rozbíječskou mánii za všech okolností mít svůj postoj, svou pravdu. Proto se kolektiv vězňů tak neustále drolil na jednotlivé skupinky a zneuznaná individua, i když jevištní chování vězňů přímo vylučovalo Janáčkovu myšlenku, že „v každém člověku je jiskra boží“. Bieito to vidí jinak, pro lidstvo je přirozené násilí a perverzní sex, takže norimberská inscenace díky této režijní koncepci vychází zcela opačně: v každém člověku je ukryt satan, jiskra ďáblová. Hrát tuto filozofii světa mravního bahna pod jménem Leoše Janáčka a k tomu ještě na janáčkovském festivalu, kde se všichni, ať už upřímně, nebo jen díky společenské konvenci, tváří nadšeně, je tristní. Smutné až k pláči. Kde jsou naši husité s myšlenkou, že „pravda Páně zvítězí“? Jistě, že jednou zvítězí, podvádět věčně nejde a ještě být za to veleben. Uvědomme si, že Calixto Bieito, který již léta takto programově przní klasická operní díla, obdržel „Evropskou cenu kultury v oboru operní režie“.

Samozřejmě, že emocionální obsažnost sólových výkonů zůstala do značné míry zachována, sólisté se ponořili do individuálních osudů svých postav natolik, že dokázali formovat jak jejich charaktery, tak plasticky prezentovat jednotlivé repliky se vši expresivitou a vnitřním prožitkem. Byli to především Antonio Yang jako výčitkami viny trýzněný Šiškov, Edward Mout jako tak trochu vyšinutý Skuratov, který se svou vraždou Němce dokonce před ostatními chlubí, byl to i Tilmann Unger jako se svým osudem vyrovnaný Filka Morozov, dále pak Hans Kittelmann jako upovidaný Šapkin a konečně ústřední dvojice inscenace, zde milenecký pár stárnoucího Gorgannčíkova (Kay Stieffermann) a mladičkého Tataru Aljeji (Cameron Becker). Pečlivě byly vypracovány i epizodní role a herecky propracované akce sboru, který zněl v přesném rytmu pod vedením svého sbormistra Tarmo Vaaska.

Bartók a Schönberg v jednom večeru

Běly Bartók

Další premiérou, kterou Národní divadlo Brno připravilo pro janáčkovský festival, byla dvojice jednoaktových oper významných autorů hudby 20. století, kteří dokázali podobně jako Leoš Janáček proměnit romantický svět huby v moderní hudební drama, kde již nejsou árie nebo dueta, ale jednotlivé scény využívající disharmonie a atonality k obohacení hudebně dramatického jazyka.

Béla Bartók napsal svůj Modrovousův hrad v roce 1911, proveden byl o sedm let později. Nyní se dílo stalo reprezentativní ukázkou nejen maďarské hudby a zapustilo hluboko kořeny v soudobé operní dramaturgii. Operní jednoaktovka pojednává ve strhujících emocionálních scénách o vztahu muže a ženy, o napětí mezi pravdou a iluzí, mezi přáním a skutečností. Dílo má silný filosofický obsah, obnažuje téma o rozpolcenosti lidské duše i vzájemnou složitost v hledání souladu. Judit pátrá po Modrovousově minulosti a postupně odemyká ní sedmi dveři, které si Judit na Modrovousovi vynutí, zároveň Bartókovi umožnilo nejen obnažit tajemná zákoutí Modrovousova hradu, kde vládne tma a kam jen stěží pronikají paprsky světla. Judit se děsí při poznání, že vše je potřísněno krví a že i bohatství, které Modrovousův hrad ukrývá, je poznamenáno krví. Vše směřuje k otevření sedmých dveří, ke kterým marně své milované Judit odpírá Modrovous předat klíč. Tyto dveře totiž ukrývají tajemství předcházejících Modrovousových manželek, u Bartókova Modrovouse nejsou mrtvé, ale uvězněné, a Judit coby čtvrtá se tak díky své zvědavosti zařadí mezi ně. A Modrovous zůstává v temném hradě ve věčně trávající noci opuštěn a sám. Expresí stíhá melancholii, barviti instrumentace provází překvapivá odhalení jednotlivých dveří. Jde o geniální dílo, které strhuje každou svou scénou i hudebně dramatickou silou této legendy.

A co na to inscenační tvar? Režisér David Radok je jistě přemýšlivý a hloubavý umělec, který chápal dílo jako filosofický obraz hledání konsensu mezi oběma milujícími se jedinci. Ale přece jen zůstal v zajetí dnešních trendů. Namísto legendárního středověku volil soudobou podobu, ne sice přímo současnost, ale asi tak dobu vzniku díla, začátek 20. století. Modrovous je v černém oděvu s kloboukem, Judit ve svatebních šatech. Dveře tu nejsou, jenom se postupně otevírá prostor, kde jsou jednotlivé scenerie odkrývané dveřmi vyjadřovány světlem. Tím je ovšem zamlžena scéna, kdy Modrovous urputně brání dát Judit klíč od sedmých dveří a ta si to vynutí. Stylizace pohybu doplňovala expresi v pěveckém výrazě, který velmi dynamicky charakterizoval tektoniku jednotlivých výstupů. Ve svém celku působilo představení sugestivně, i když tajemnost středověkého hradu se vší symboličností vzala za své. Byla přesunuta do expresivní polohy hledání pravdy a vzájemného naléhání obnažujícího sílu lásky a osudového uhranutí.

Běly Bartók

Orel z Janáčkovy opery

Nejinak se zařadil mezi koryfeje moderní hudby Arnold Schönberg, který rozbil svět tonality a svým atonálním systémem ve velkých plochách gradovaným a v detailu pečlivě propracovaným přispěl k vrcholným dílům 20. století. Založil tzv. druhou vídeňskou školu a je proto naprosto logické, že byl dramaturgicky zařazen po bok Bély Bartóka. Jeho Očekávání (Erwartung) patří vedle dalších aktovek – Šťastná ruka a Z dneška na zítřek nesporně k vrcholným skladbám moderní opery, kdy Schönberg úmyslně rozbil tradice tematické kompozice a vrší hudební výraz v návalech vášni a pocitů v duchu svébytné výmluvnosti každého detailu. Jeho vnímání byl obzvláště blízký expresionismus. Umění chápal coby výraz toho, jak se realita odráží v mysli a prožívání člověka.

Očekávání je psychologická studie vnitřního života. Toto monodrama pro ženský soprán a velký orchestrální aparát je první Schönbergovo hudebně scénické dílo. Očekávání má v kontextu Schönbergovy tvorby postavení zcela zásadního

Modrovousův hrad,2016

Běly Bartók

významu, je Schönbergovým originálním programem moderní opery, manifestujícím radikální rozchod s tradicí. Stejně jako atonální sloh dodržel Schönberg v celém díle i atematismus.

V libretu psaném prózou autorka Marie Pappenheim potlačila fabuli a vnější děj, veškerá pozornost je soustředěna na to, co se děje pod povrchem, v nitru bezejmenné ženy. Očekávání se odehrává v průběhu jedné jediné noci, formálně rozčleněné do čtyř proporčně nestejných scén. Očekávání můžeme chápat jako hudební fenomenologii strachu.

Události a situace lze shrnout takto: Žena se v noci vydává na cestu temným lesem, v němž hledá svého milence, který ji již tři dny nenavštívil. Poté, co se jí podaří vyjít ze strašidelného labyrintu plného nástrah a nepřijemných překvapení, zakopne nechtěně o něco, co se ukáže být mrtvým tělem jejího milého. Zjišťuje, že byl zavražděn, ale ani jí, ani nám není jasné, kdo hrůzný čin spáchal. Nabývá stále sinějšího pocitu, že ji byl nevěrný a že vrahem je nějaká jeho tajná milenk. Její duši zachvátí protikladné pocity. Nejprve ji prostoupí silná nenávist k neznámé svůdnici a muži, poté ale k milenci opět pocití silnou lásku, vzápětí zase prolnutou bolestnou žárlivostí.

Důraz je položen na les, který je Schönbergovi symbolem strachu, a rovněž na dramaturgickou funkci světa, jež protrhává strašidelnou noční atmosféru.

Gestická a mimická akce má budit dojem, jakoby celá skutečnost vycházela z nitra postav.

Jak už to ovšem dnes bývá, režisér David Radok představu skladatele Arnolda Schönberga nerespektoval a celý monolog vnitřně rozpolcené ženy umístil do interiéru. Jistěže žena může svého milence tři dny očekávat doma a kvůli tomu nespát, ale hrůzostrašná atmosféra temného lesa, hra světa stínů, než se posléze objeví na konci opery dům s bílým balkonem, který je ženou považován za sídlo její sokyně a vražedkyně, má v hudebně dramatické výstavbě monodramatu svou váhu. Zde to je zcela ignorováno a interiér s nábytkem, kde zoufalá žena pobíhá, navozuje spíš dojem, že jde o šílenou bytost, která neví, co dělá. A korunu své inscenační koncepci nasadí režisér v závěru, kdy sem přijde očekávaný muž živý, v černé vestě s kravatou a klobouku. Nemýlíme se, je to Modrovous z první části operního večera. Není zavražděn, ale živý. Nabízí se výklad, že režisér spojil obě opery jedno, že osamělá žena je jedna z Modrovousových manželek a očekávaný muž že je skutečně onen Modrovous. Proč ovšem místo hradu šli žena v bytě běžné kategorie, není také jasné. Ale režiséři dnes přece mohou všechno, a představa hudebního skladatele, zde v libretu podrobně rozepsaná ve scénických poznámkách, je to poslední, co by režiséry zavazovalo. Opravdu tristní skutečnost.

Spojení obou děl jakoby v jeden příběh je zcela nesmyslné a zbytečné. Ne náhodou se říká v divadelní hantýrce, že pauza spojí všechno, a tak by klidně mohla mít každá z inscenovaných oper svou adekvátní scénickou podobu. A že téma osamění a hledání obě tato výjimečná díla spojuje? Tím lépe.

Jako obvykle zachránilo mnohé hudební nastudování. Dirigent Marko Ivanović si s orchestrem rozuměl o poznání lépe než při Janáčkoví, zvuk byl plastický, tvárný a souhra orchestru byla bez kazu. Také sólisté odvedli svou práci na výbornou. Modrovouse ztvárnil Anders Lorentzson se vší vnitřní intenzitou, dramatickým výrazem a

Běly Bartók

Orel z Janáčkovy opery

hlubokým prožitkem. Jeho fráze měly napětí, obrazely tajemství a marně skrývaná dilemata jeho duše. Neméně skvělé byly výkony obou ženských představitelk. Katarina Giotas jako Judit vyhrotila svou citovou expansivnost až na samu hranici expresivity, její výrazové zvraty fascinovaly hloubkou citové pravdivosti i naléhavosti její potřeby dobrat se pravdy. V tom byla její touha vědět vše o svém milovaném muži tragická, ony pověstné sedmé dveře, které si vynutila otevřít, zničily její představy a sny o milostném štěstí a nadějně budoucnosti.

Katarina Kaméus jako žena v Očekávání rovněž vsadila na expresionistický výraz, její eskapády trýznivého očekávání přinášely okamžiky vyprahlé duše stejně jako momenty bojového odhodlání čelit všemu nečekanému a nežádoucímu. Zvládnout hlasově Schönbergovo monodrama není jednoduché, o to víc je třeba výkon Katariny Kaméus ocenit. Škoda jen, že tu pěvkyně nedostala prostor rozehrát celou škálu strachu z temných zákoutí lesa a hrůzy z neprodyšné noční temnoty. To vše v režijní

koncepci zasazené do normálně osvětleného obýváku prostě nejde. A výtvarné řešení (scéna Martin Chocholoušek, kostýmy Zuzana Ježková) se od režijní koncepce odloučit nedá, stojí a padá s ní. Dnes dokonce svou aktualizaci jakoby už předznamenovalo, že se tato inscenace nijak nehodlá vymanit ze stávajícího proudu aktualizovat vše hlava nehlava.

A mašinérie současné apercepce těchto režijních exhibic předpokládá nadšený aplaus, jednomyslné přijetí. Obecenstvo a samozřejmě i kritika tuto úlohu jistě splnily příkladně. Takže proč se pozastavovat nad tím, že se tu na jevišti odehrávalo něco, co hudební skladatelé ani libretisté nenapsali.

Běly Bartók

Imaginativní svět Ravelovy rozverné hříčky

Běly Bartók

Obohacením brněnského festivalu se stala rozhodně inscenace jednoaktovky Maurice Ravela Dítě a kouzla (L'enfant et les sortilè ges). Jde o nevšední útvar, něco mezi operou, baletem a pantomimou, kde je evokována divácká fantazie na maximální míru. Rozkacená matka ponechává v bytě samotného neposlušného a lenivého chlapce, aby napsal své školní úlohy. V bytě záhy ožívají v jeho fantazii jednotlivé součásti bytu. Je to křeslo, čajová konvice a čínský šálek, oheň v krbu i další věci, jakož i pohádkové bytosti z oblíbené knížky, které dohromady tvoří svět dítěte, jež tu nachází nečekané vazby s oživlými předměty, s nimiž zde žije a komunikuje. Vznikl tak v podstatě pohádkový příběh o vzpouře oživlých věcí a zvířat proti zlobivému dítěti, které svými zlomyslnostmi a neplechami trápí zvířata a ničí věci kolem sebe. Prožitý strach dá ovšem dítěti dostatečně za vyučnou a v jeho srdci nakonec nalezne místo láska a добрota.

Tato Ravelova humorná a líbezná hříčka, jejíž předloha francouzské spisovatelky Sidonie-Gabrielle Colette poskytlá Ravelovi inspiraci k taneční a rytmičky rozverné hudbě v působivé impresionistické instrumentaci, kterou ozvláštnil celou řadou zvukomalebných efektů, v sobě obsahuje všechny základní elementy, které Maurice Ravela zařadily mezi klíčové autory moderní doby. Je to především uvolněná rytmika, odvážná harmonie a popření pevné formy. Opera-balet Dítě a kouzla, dílo, označované v podtitulu případně jako lyrická fantazie, se řadí k mistrovským dílům komorního ladění, kde Maurice Ravel bohatě využívá příležitosti ke zvukomalbě, aniž by otrocky napodoboval zvuky zvířat a hmyzu. Naopak všechny ty scénky s předměty obytného pokoje, zvířátky i pohádkovými bytostmi inspirovaly jeho bravurní hudební fantazii, využívající vtipné konkrétních zvuků jako třeba řehtačky nebo struhadla, charakterizační mistrovství a instrumentační virtuozitu. Vznikl zde složitý, duchaplný a přitom neustále překvapivý celek, kde se snoubí lyrická křehkost scén pastýřů a princezny s groteskními polohami tanců nábytku, nářku hodin a promenády číslic.

Inscenace Jihočeského divadla v Českých Budějovicích předestřela před vlastní operou ještě jakýsi workshop pro děti, jehož projekt (scénář a rezie Veronika Poldauf Riedlbachová) vznikl v rámci kreativního a edukačného centra Jihočeského divadla Ateliér 3D. Tento projekt hravou formou probudí diváckou fantazii a zároveň poddhalí mistrovství zvukomalebnosti tohoto operního díla, navodí tvůrčí náladu, kdy moderátor (herec a žonglér Václav Jelínek) prezentoval jednotlivé předměty v jejich zvukovém zpodobení a tak avizoval následující Ravelovo

Běly Bartók

Orel z Janáčkovy opery

dílo. Byl to docela nezvyklý a dá se říci, že šťastný počín, jak zatahnout přítomné dětské publikum do hry a jak navodit atmosféru pro přijetí Ravelova díla.

Režie známého režiséřského tandemu SKUTR (Martin Kukučka a Lukáš Trpišovský), jehož doménou jsou právě multižánrová autorská představení, kombinující tanec, pohyb, akrobacií, loutky, projekce, text a zvuk, na tuto vybuzenou atmosféru navazovala a nesporně plně obsáhla výrazovou dimenzi díla, kde se propojuje pohyb a zpěv oživajících předmětů v bytě, zvířat i pohádkových bytostí ve výrazově exponovaných polohách. Otázkou bylo, že postava dítěte byla rozdělena ve dvě, na jedné straně skutečné dítě (Ondřej Janeček), vedle něho pak zpěvačka, která obstarávala pěvecký part této role. Ale nakonec se tento protimluv vsákl a nerušil celkovou fantastičně bohatou inscenaci. Inspirativní byla jist i výprava (scéna: Jakub Kopecký a kostýmy: Simona Rybáková).

I po hudební stránce dopadlo představení víc než přijatelně. Hudebně nastudoval a řídil operu Mario De Rose a byl to především orchestr Jihočeského divadla pod jeho taktovkou, který přinesl tvárný projev, přesně charakterizující jednotlivá hudební témata. A také sólisté – Vladimíra Malá jako druhé já dítěte a dále pak Romana Strnadová, Veronika Holbová, Ondřej Kopík, Šárka Hrbáčková, Zdislava Bočková, Aleš Janiga a Peter Paleček, zosobňující vždy celou řadu postav, odvedli jistě profesionálně vyvážené a ucelené výkony.

Běly Bartók

Operní mysterium o diktátorské zvůli

Běly Bartók

Dalším takovým dramaturgickým obohacením byla inscenace opery Viktora Ullmanna Pád Antikrista (Das Sturz des Antichrist) v provedení Moravského divadla v Olomouci. Jde o první uvedení tohoto díla v České republice a už jen tato skutečnost staví inscenaci coby závažný počín. Ullmann se především svým Císařem Atlantidy stal dnes známou postavou v kontextu moderní hudby, ale totéž platí o Pádu Antikrista i o nedávno provedeném jeho díle posledním – opeře Rozbitý džbán podle Heinricha Kleista.

Viktor Ullmann podobně jako řada jiných židovských umělců skončil v koncentračním táboře a nakonec našel smrt v plynové komoře. Jeho díla proto o to naléhavěji apeluji na lidstvo, které by mělo vidět nacistický holokaust jako výkřik nelidskosti a krutosti, kde také zmanipulovaný dav sehrál svou neblahou roli. Vzpomeňme jen s jakou vervou při „křišťálové noci“ ničil rozvášněný dav židovské obchody, s jakým cynismem přihlížel na povinnost nosit Davidovu hvězdu a všechny útrapy, které židovské obyvatelstvo čekaly.

O těchto všech zásadních morálních a dějinných záležitostech pojednává i libreto Pádu Antikrista. Předlohou k opeře se stala stejnojmenná dramatická skica Alberta Steffena. Jde o prorockou vizi vze-stupu a pádu diktátorského režimu, který znásilnil veškerou svobodu myšlení a tvůrčí činnosti. Děj se odehrává v řadě duchovních symbolů a podobenství a v jednotlivých situacích zobrazuje boj negativních sil se silami kladnými.

Antikristem se rozumí regent, který tu symbolicky představuje podobu diktátora. Regent vězní technika, umělce a kněze, které se pomocí násilí snaží získat od svých služeb. Obstojí pouze umělec, jehož víra v sílu lidského ducha nakonec dokáže překonat utrpení a porazit Antikrista. Autor předlohy, dramatické skici Albert Steffen rozehrává v postavě regenta téma diktátora, v dalších postavách, které jsou postaveni se diktátorovi podvolit anebo se mu vzepřít, pak zpodobnil nositele společenských poslání.

Viktor Ullmann vytvořil alegorickou operu, kde v tematicky závažných momentech propracoval všechny proměny a peripetie společenských zápasů, končících pádem diktátora – Antikrista. Ullmann vycházel ze Schönbergovy školy, ale přesto nebyl otrokem dodekafonie, pracoval s hudebními tématy dle dramatické potřeby. Vzniklo strhující dílo s velkým morálním dosahem, dílo nabitě filosofií i dramatismem, výraznými charaktery a symboly. Obdivuhodná je zejména plastičnost nokulní linky, jakož i formální výstavba celé opery, kulminující v hymnickém závěru.

Olomoucká inscenace (režie: Jan Antonín Pitínský, scéna: Tomáš Rusín, kostýmy: Zuzana Rusínová) přesně postihla všechny dimenze Ullmannova díla. Vzhledem k tomu, že tu je místo a čas děje irrelevantní, nevadily tedy soudobé kostýmy, vždyť nakonec myšlenka ovládnutí vesmíru je víc než soudobá. Inscenace v sugestivních scénách přinesla prorockou vizi vze-stupu a pádu diktátora, konciipovala na jevišti výrazné situace, ostře profilované charaktery a patřičně dramatické napětí. Gesta naznačovala nadčasovost, aranžmá ve své sošnosti a ostrých zvratech přinášelo nadčasovou alegorii tématu – sugestivní obraz diktátorského režimu, který ve své podstatě předpokládá naproste potlačení svobody myšlení a tvoření.

Vynikající bylo hudební nastudování pod taktovkou dirigenta Miloslava Oswalda, které jedinečně postihovalo dramatickou vypjatost Ullmannovy partitury, budovalo jednotlivé obrazy v dynamicky kontrastních celcích jakýchsi symfonických ploch a podtrhovalo zejména burčující a varující naléhavost Ullmannova mravního poselství, i podíl všech jednajících osob, které byly ztvárněny s neobyčejným vnitřním zaujetím. Jakub Rousek vytvořil regenta v euforii diktátora, všemocného vladaře, Milan Vlček naproti tomu charakterizoval umělce jako člověka neobyčejné vnitřní síly a pevnosti. Jejich duel doplňovali ústrojně Martin Štolba jako technik a Michal Pavel Vojta jako kněz obnažující momenty, kdy člověk nevydrží tlak moci a dočasně mu podléhá. Tyto výkony výrazně doplňoval v působivém portrétu starého hlídače také Jiří Příbyl. Nezanedbatelný podíl na úspěchu večera přinesla i kolektivní tělesa, jednak skvěle sehraný orchestr, jednak sbor pod vedením Lubomíry Hellové.

pokračování na straně VI

dokončení ze strany 5

děli, kdo jsem. Chvilku mně pak trvalo, než jsem překonal to nasrání a šel tam znovu. Spolu s Jirkou Dienstbierem jsme pak dělali mluvčí – já ho zastupoval, a když se v prosinci stal ministrem, tak jsem byl chvilku místo něj mluvčím OF. Ale to jsem už nepracoval jako čistí oken, ale ten poslední rok jsem byl v kotelně Motolské nemocnice.

Polepšil jste si.

Ano, polepšil, tam byl klid.

A teplo.

Ano. Byla to malá plynová kotelna, což byl v té době disidentský sen. Provozovali jsme tam taky podzemní univerzitu, kterou zakládal Mirek Červinka – ke mně na češtinu tam nějakou chvíli docházeli Jáchym Topol a Ivan Lamper. No a z téhle kotelny jsem pak šel rovnou na ministerstvo zahraničí, kam si mě povolal Dienstbier. Já měl v té době ještě službu, oni za mě neměli náhradu, takže jsem asi týden ještě běhal z kotelny do Černinského paláce a zpět.

Z kotelny jste se ocitl v jednom z vrcholných komunistických úřadů, v jámě Ivové. Jaké to bylo?

Velmi složité. Jirka Dienstbier všechny ty lidi svolal a řekl, že komu se nový režim nelíbí, ať odejde – ostatní mají šanci zůstat, pokud budou loajální k nové vládě. Pár lidí se skutečně zvedlo a odešlo, pak byla indiferentní většina a nakonec bylo pár těch, kteří dali jasně najevo, že budou loajálně spolupracovat a spolupracovali.

Pak ale Dienstbier podle mě udělal chybu, když pozval zpět lidi, kteří byli ze Zamini vyhnáni po 68. roce a moc mezi nimi nedělal rozdíly, neprovéřoval je, takže tam přišli lidé, kteří sice nebyli nepřátelé nového režimu, ale myšlenkově byli v roce 1968 a žehrali na to, že se z toho nového podniku vytratil Dužček. To pak nějakou dobu trvalo, než se to stabilizovalo. Jinak si ale myslím, že ty první týdny a měsíce na ministerstvu udělal Dienstbier obrovský kus práce. Nebyl to jen Václav Havel, ale byl to i Dienstbier, který nás svou schopností vytvářet přátelský kontakt s partnery posunul zpět do Evropy.

Fotka, jak s Genscherem stříhají dráty…

To byly takové symbolické momenty, které hrály roli, ale ne rozhodující. Rozhodující bylo, že Dienstbier dobře věděl to, co realizoval, že naše polistopadová zahraniční politika od prvního okamžiku směřovala ke sjednocení Německa, což byl odkaz Charty a její Pražské výzvy z roku 1985. To byla naprosto výjimečná situace. V žádné jiné oblasti něco takového neexistovalo, snad jen s výjimkou Klausovy představy rychlé transformace ekonomiky, a teď nehovořím o tom, jestli to bylo dobře nebo špatně – osobně si troufám říct, že jiné koncepce transformace neexistovaly. Ne, že bych Klausu obdivoval, ale byl připraven, zatímco my jsme v některých oborech připravení nebyli.

Kde?

Například jsme si nevěděli rady s vnitrem, nevěděli jsme si rady s policií. Až později se to začalo napravovat, ale myslím si, že dodnes je znát, že v téhle oblasti jsme si rady nevěděli. Všechno se to

dokončení ze strany V

Videoopera Steve Reicha krokem do neznáma

Brněnské Národní divadlo se v dramaturgii festivalu může pochlubit komplexním záběrem moderních oper, které dnes obklupují tvorbu Leoše Janáčka a tvoří s ní vyvážený obraz základních proudů moderní opery 20. století. Nechyběla ani sonda do nejžhavější současnosti a to tvorby amerického skladatele Steve Reicha (nar. 1936), který je dnes považován za „největšího žijícího amerického skladatele“ (The Village Voice) a za „nejoriginálnějšího hudebního myslitele naší doby“ (The New Yorker) a jehož operní tvorba je uváděna po celém světě.(Národní divadlo v Praze zařadilo na letošní sezónu jeho operu Three Tales.)

Brno uvedlo jeho první operu Jeskyně (The Cave) z roku 1993, která znamená doslova průlom do tradiční formy operního žánru, kde skladatel komponuje hudbu na určitý příběh zpracovaný v podobě libreta. Nic takového tady nenajdeme. Zde Steve Reich navázal spolupráci s odborníci na videozáznamy Beryl Korot, která pracuje s jakousi polyfonní strukturou, kde zároveň simultánně rozvíjí vizuální obraz na až pěti obrazovkách, které vytvářejí jako celek rytmus tohoto artefaktu, který se stal novodobým divadelním žánrem. Plodná spolupráce vnesla umělecké použití videa do divadelního kontextu a vedla k uměleckému tvaru opery, kde se Reichova hudba prolíná s obrazem a spoluvytváří jednotlý celek, jehož struktura propojuje přirozenou melodii lidské řeči s doprovodem nástrojů, které jsou často zvukově naddimenzované, aby zdůraznily závažnost či psychoanalytickou situaci mluvčích.

Vedle videoobrazů jsou tu čtyři sólové hlasy – dva soprány, tenor a baryton, které zajišťují průběžnou vokální linii korespondující s proměnlivou skrumáží obrazů rozprostřených do pěti plátén, kde ovšem co chvíli některé z nich oněmí proměňujíc se v šedou bezbarvou plochu prázdné obrazovky.

Téma opery je obsaženo v samotném názvu. Jeskyně se myslí posvátné místo z Bible, kde najdou hrob starozákonní legendární postavy Abrahám, Sára, Hagar, Izák i Izmael a kde také spočívají údajně prarodiče lidstva Adam a Eva. Jeskyně tvoří dle Bible jakousi bránu k rajské zahradě, je ovšem stejně posvátným symbolem ve Starém zákonu jako v Koránu. To, že kořeny sahají tedy jak k židovskému náboženství, tak k muslimské víře, že je tu uložen zárodek přibuzenství obou zakladatelů židovské i muslimské víry, zrušuje, třebaže je samotná jeskyně (nacházející se dnes v Hebronu) nepřístupná a pozůstatky izraelských i muslimských svatyní na jejím povrchu jen dosvědčují myšlenku o sepětí dvou kultur, které spolu sounáleží, být spolu vedou války a nekonečné rozpěře.

Opera Jeskyně neměla při kompozici pevné libreto, na začátku byl toliko obecný nástin a libreto se vyvíjelo společně s tím, jak se vyvíjela hudba a video. Autorka videa Beryl Korot ladila obraz s hudbou, aby tak vznikl svébytný, navzájem propojený celek. Literární podoba je krajně neobvyklá. Předpokládá znalost biblické látky, historický význam posvátného místa jeskyně i reformátorskou úlohu Abraháma, který bořil modly, aby národ přiměl od slepé poslušnosti k vnitřní aktivitě. Opera je rozdělena do tří dějství, kde každé tvoří rozhovory širokého spektra vybraných lidí z jistého geopolitického okruhu a kteří odpovídají na otázky: kdo je Abraham, kdo je Izák, kdo jsou další postavy a na další souvislosti mytologie s dnešní dobou. V prvním dějství jsou oslovováni Izraelci ze Západního Jeruzaléma, v druhém Palestinci z

svádí na Havla, že nebyl dost rozhodný v odporu vůči komunistům, ale s kým měl být rozhodný vůči komunistům? Nás byly desítky, stovky, v nejlépším případě tisíce, ale jich byli desetitisíce, statisíce, všude, ve všech institucích.

Když jsem přišel v říjnu na obranu, tak mi nezbyvalo nic jiného, než pracovat s generály a plukovníky, kteří tam byli – nikdo jiný k dispozici nebyl. Samozřejmě, že došlo ke spoustě chyb a já si je dobře uvědomuju, ale výtka, kterou stále slyším z úst některých, i svých přátel, že Havel měl vyřešit problém s komunisty, je výtka, která nebere v potaz, kde jsme se v té době nacházeli: justice, policie, armáda, celá státní správa byla nejistá. My museli mít nejdřív jistotu, že budou dostatečně loajální, abychom mohli něco měnit. Ten problém byl mnohem závažnější, než se může dnes po 27 letech jevit.

Jak jste viděl nebo vidíte Havla?

Havel mě imponoval především svou schopností zformulovat to, co je v danou chvíli potřeba. Byl to on, koho vůbec napadlo vytvořit Chartu, o které jsme mluvili na samém začátku. Byl to on, kdo nás svými výroky, které zněly naprosto samozřejmě, vřazoval zpět do západního demokratického světa s jakýmsi vnitřním poukazem na kontinuitu s první republikou. Ačkoliv on sám ji vlastně neprožil, na to byl příliš mladý, ale celá jeho rodina patřila mezi ty, kdo republiku spoluvytvářeli.

Byl schopen, a to je věc, kterou mu mnozí vytýkají, nabídnout spolupráci už při vytváření Charty celé řadě lidí, kteří se jako komunisté ve svém komunismu zklamali. Havel měl opravdu schopnost sjednocovat lidi nejrůznějších názorů k dobře vytyčeným cílům, jak se toho v těch prvních dnech po revoluci zhostilo Občanské fórum. Havel měl i jakousi samozřejmou vnitřní odvahu říci nahlas to, co si myslel a o čem byl přesvědčen, že je potřeba. Jeho politování nad vyhnáním Němců je jeden ze základních prvků toho, že naše zahraniční politika byla přijata jako věrohodná. A nejenom v Německu, ale na Západě vůbec. To, že viděl Německo jako našeho spojence hned ten první okamžik, zlomil ono Benešovské prokletí, které nás po roce 1945 vrhlo do náručí Sovětského svazu. A já viděl ještě jednu věc – Václav Havel se celým svým předchozím životem prezentoval jako člověk, který – aniž by mu to bylo kýmkoliv a jakkoliv uloženo – dával zcela jasně najevo zájem o stav společnosti. A byl to i člověk, který měl dobré vychování, což je něco, co se postupně stále více vytrácí, a to nejenom tady u nás.

Havel také nebyl populist. Mnozí mu přičítají, že jeho vystoupení byla příliš intelektuální. No a proč by nebyla? Oslovoval ty, kteří vzhledem ke svému vzdělání mají cítit povinnost být spolutvůrci veřejného mínění. A česká inteligence jakoby tuhle povinnost necítí – prvorepublikoví vzdělanci ji cítili a Havel to dobře věděl.

To po jeho odchodu postrádám. A i když někteří naši politici i ti, kteří jsou ve výslužbě, třeba Petr Pithart, se taky snaží aktivovat vzdělanější vrstvu společnosti, tak se jim to nedaří. Možná se jim to nedaří proto, že jim schází to, co měl

Východního Jeruzaléma a ve třetím Američané. Ukázala se rozdílnost postojů a názorů a sepětí geopolitické s posvátným místem legendární jeskyně. Většina Američanů vyjma těch židovského původu totiž o existenci jeskyně nevěděla vůbec nic, neříkala jim nic ani jména Abraháma nebo Izáka. Jejich život jde už zcela jinými cestami.

Ukázalo se, že opera je vyprávění podané třikrát z úhlu pohledu tří různých kultur.

Opera Jeskyně je jistě experimentální dílo, které programově prolamuje svět opery coby hudebně dramatického útvaru s danými rovinami děje, místa a času i vztahy jednajících postav. A jde nesporně o obohacení možnosti operního jeviště. Reichova hudba nese v sobě skutečně geniální náboj tvůrčí invence, jeho hudební ztvárnění vychází – obdobně jako je tomu u Leoše Janáčka – z přirozené melodie lidské řeči a orchestrální doprovod, tu v souladu, tu v kontrastu koresponduje s videozáznamem, který tvoří hlavní náplň jevištního obrazu. Sólisté nepředstavují jednotlivé postavy, předávají si štafety, aby komentovali náboženské i sociologické dimense lidského života, aby podtrhli úlohu slova coby podstaty lidského bytí.

Brněnská premiéra se opírala o výkon orchestrálního tělesa Brno Contemporary Orchestra, které bylo založeno roku 2011 s cílem hrát u nás soudobou světovou hudbu a v zahraničí zase hudbu českou. Jeskyni nastudoval s tímto orchestrem šéf souboru a jeho zakladatel Pavel Šnajdr s pochopením pro styl Reichovy hudby. Scénickou podobu s pěti velkými obrazovkami promítajícími video Beryl Korot realizoval Radek Odehnal v intencích představ tvůrců díla. A také sólisté – Dana Toncrová, Lucie Kořínková, Jakub Kubín a Tadeáš Hoza – odvedli profesionálně dokonalou práci.

Je nutno tedy ocenit zařazení Reichovy opery Jeskyně coby dokladu o úspěšných pokusech přinést do vývoje operního žánru něco převratně nového, i když to samozřejmě neznamená nějaký zásadní odklon od dramaturgie operních scén vybudovaných na pevných základech klasické opery.

Edvard Grieg a Leoš Janáček v symbiose

S nápadem spojit v jeden večer písňové cykly Edvarda Griega Děvče z hor (Haugtussa) a Leoše Janáčka Zápísník zmizelého přišel režisér Rocc, který v Brně už od svých studií režie na JAMU zapustil hluboce své kořeny. Dnes šéf slovinškého Národního divadla v Lublani se zapojil do letošního janáčkovského festivalu právě scénickým provedením obou písňových cyklů psaných původně pro koncertní pódium za doprovodu klavíru. Rocc vidí spojitost ve filosofické podstatě vnímání světa u obou skladatelů, v bytostném spojení člověka s přírodou a s chápáním životního koloběhu zrození, trvání života a zániku ve vnitřní harmonii a odevzdanosti přírodním zákonům. Griegovo „děvče z hor“ Haugtussa a Janáčkův „zmizelý“ mládenec z vesnického stavení prožívají intenzívně milostnou touhu po lásce, která je emotivně zcela vnitřně zaplavuje nedávajíc jim sílu se jí bránit.

Scénické uvedení obou děl nastudovala Opera povera, kterou roku 2013 založil právě režisér Rocc, který tomuto spolku dodnes šéfuje. Opera povera se zaměřuje především na komorní útvary, kterým dává minimalistickou scénickou podobu. Večer složený z děl Edvarda Griega a Leoše Janáčka uvedla Opera povera v koprodukci s norskou Operou Bergen a s Národním divadlem Brno na komorní scéně Divadla na Orlí.

Havel, který inteligenci oslovoval svou uměleckou činností. Takoví tady dnes nejsou.

Přitom se za těch 27 let od listopadu udělal ohromný kus práce a lidé jsou materiálně tak satureovaní, jak nikdy nebyli.

To je otázka, na kterou kdybych znal odpovědět, dostanu Nobelovu cenu za politologii nebo za sociální psychologii. Já nevím proč to tak je. Já vím jenom, že naštvaní jsou, aniž by ovšem sami uměli popsat proč. Čím lépe se nám daří, tak tím více nespokojenců se objevuje. Tenhle paradox vysvětlit neumím, ale jsem trvale popouzen tím, že mi ho nemíní nabídnout ani jeden z našich početných sociologů, z nichž se převážná většina přestala zabývat sociologií a rozhodla se, že bude ve prospěch svých zadavatelů vyrábět veřejné mínění.

A něco se muselo stát ve společnosti, co znemožňuje nebo znesnadňuje politickým stranám vytvářet programy, jimiž by byly definovány nějaké vrstvy naší společnosti. Politické strany se ocitají v programové nouzi a jejich postoje jsou charakterizovány převážně ideologickými floskulemi a nikoliv věcně definovatelnými programy. Ad hoc nějaké akutní situaci tak vznikají jakési politické strany nebo politická hnutí. V minulých volbách to bylo ANO Andreje Babiše, který se vetřel do politiky výkřikem: pryč s politiky! Dneska se setkává prezident Zeman s představitelem xenofobní skupiny podivných lidí, v jejichž čele stojí Tomio Okamura, jehož základní politickou tezí je: odmítněme uprchlíky, kteří ohrožují naši identitu. A jaká ta identita je? Jakou identitu má pan Okamura, který je sám přistěhovalec? A vedle toho přichází někdo, kdo v této zemi v rozhodujících obdobích nežil, zakládá novou stranu, která je v zásadě založena také jenom na negaci. Myslím jistěho Robejška, jehož jedinou silou je obrovské sebevědomí a arogance, s níž je prezentuje: My víme jak na to! Jsme sice „dvacetiprocentní“ menšina, ale těch zbýlých osmdesát procent se přidá. To je takový zvláštní populismus pro dvacet procent. Skutečné programy, které by se zabývaly penzijní reformou, zdravotnictvím, vzděláváním, sociálním stavem společnosti… neexistují. Jak chce Okamura se svou identitou řešit zahraniční politiku, když tu hrozí opravdu nebezpečí našeho odstrnění od demokratického Západu a závislost na obchodních vztazích s nedemokratickými systémy? Jak chtějí řešit vzdělávání? Úroveň našich vysokých škol poklesla v posledních dvou desetiletích způsobem, který je ve světě neobvyklý. Žádný z těch našich předních stranických politiků řešení nenabízí.

Dokonce i strana, ve kterou jsme mohli svého času vkládat nějakou naději, se zřekla jakéhokoli programu a její rozhodující mluvčí a předseda se domnívá, že stačí, když bude proti Babišovi – mám na mysli TOPku. No, ale když Babiše porazí, co bude dělat? Kde je ten program? Sociální demokracie řeší především svou vnitřní roztržitěnost. A kde je program, který by mě oslovoval? Dobrá, dal bych přednost Sobotkovi, který je aspoň slušný člověk, ale má-li vyhrát tím, že jednoho svého ministra daruje Babišovi a jednoho ministra daruje Zemanovi, tak já si s ním nevím rady. Takže když se vrátím k té vaší otázce, možná, že nespokojenost se bere tady.

LITERÁRNÍ A VÝTVARNÁ PŘÍLOHA

Nemohou za to sociální sítě? Všichni jsou neustále na internetu, kde dokola čtou kraviny, nenávisti, hnusy, polopravdy, dezinformace.

Netroufí bych si říct, že za to můžou, ale že v tom hrají významnou roli, tak to si myslím. Tím jak se usnadnilo rozšiřování každého názoru, ať už je to názor fundovaný nebo jenom blábol, samozřejmě vyvolává nejistotu v okolív, co bylo vysloveno a co bylo proneseno. Umožňuje to tedy spojovat nejenom ty rozumné kvalifikované a vzdělané, ale umožňuje to spojovat i ty, kteří věří na konspirační teorie, což bylo před vznikem internetu obtížné. Tištěná média měla redakce, které udržovaly určitou míru rozumnosti a blbosti obvykle nepublikovaly. A pokud je některá média publikovala, byl to bulvár, který tím byl ale charakterizovaný.

Já bych chtěl slyšet od sociologů, co se děje ve společnosti, ale nikdo mi o tom nějakou věrohodnou zprávu nenabízí. Poslední práce, která se obsáhle zabývala sociální stratifikací společnosti, byla dokončena ještě dávno před převratem skupinou sociologů, v jejichž čele stál Pavel Machonin. Od té doby jsem nikde takovou sociologickou analýzu společnosti neviděl. Dílčí práce tady jsou, ale celkově? Co je současná společnost? Jak vypadá? Je tady plno takových věcí, které neumím posoudit nebo je neumím dát dohromady, a čekal bych od sociologů, že to dokážou.

Není to také důsledek selhávání funkce intelektuálních elit, které jako kdyby úplné rezignovaly na možnost formulovat věci, na dokazování, „co je pravda, co je lež“, na možnost vytvářet či udržovat smysluplnou diskusi na daný problém či téma…

Prvorepubliková situace neměla jedno ohnisko vzdělanců, byli tady dejme tomu katolíci, levicově orientovaní intelektuálové a byl tady nějaký buržoasní střed – Lidové noviny, třeba. Někdy ta debata byla třeba ostrá, ale v každém případě byla redigovaná. Snad ani nešlo o pravdu, ale o solidnost argumentů a o schopnost k něčemu společensky hodnotově významnému směřovat a o schopnost nést za svá tvrzení odpovědnost.

Byla redigovaná – není to klíčový problém dneška, že diskuse ve společnosti není redigovaná?

Ano. Ať si ti, kteří věří v konspirační teorie, vydávají svůj časopis, a ti, kdo dávají přednost zprávám, které jsou založeny na ověřitelných pramenech a argumentech, a jsou výsledkem pracné analýzy určitého procesu, čtou zase něco jiného. Problém je, že se ten rozdíl mezi bulvárem, dezinformací a informací, za kterou stojí hodiny a roky poctivé práce, smazává – dnes má žvást stejnou hodnotu jako výsledek solidní analýzy problému.

Co s tím?

Nezbývá než dělat to, co jsme se snažili dělat vždy: studovat, shromažďovat, ověřovat, analyzovat informace a ty věrohodné předávat dál. A také se snad pokusit vrátit politickým stranám jejich věcné programové určení třeba tím, že do nich vstoupíme a ovlivníme je.

Petr Placák

Důležitou roli klavíristy zvládl na vysoké interpretační úrovni Jiří Hrubý. Představení mělo štěstí na jedinečné sólisty. Griegovu Haugtussu ztvárnila mezzosopranistka Juliette Galstian v dokonalém provedení vokálního partu, kde v maximálním hlasovém nasazení excelovala v celém rozsahu, s mnoha dramatickými zvraty podala v žáru milostného citu se zmitající děvče z hor a neméně působivě se začlenila i do Janáčkovy skladby jako cikánka Zefka v horoucí vášni vyzářující touhu a vášeň naplno. Aleš Briscein už v této partii „zmizelého“ zazářil před lety na Wiener Festwochen a i ve scénické podobě obnažil vášnivou láskou rozvrácenou bytost venkovského chlapce, který neodolá volání citu, a opouští svůj domov, rodiče, sestru i milované volky. Jeho touha nemá konce a Briscein dokázal dát každé situaci, každé frázi dramatický obsah i emocionální prožitek, citové zmatky milostnou vášní posedlého mládence vyhroutil v dramaticky expresivním výrazě i v lyrických meditativních prodlévách, kde pracoval velice funkčně s dynamikou, Škála od pianissim k burácivým forte byla bezbřehá, závěrečné vysoké „C“ dalo pak Briscinovu výkonu zářnou korunu.

Roccovo režijní ztvárnění snad aby dostalo názvu „opera povera“, tedy česky „chudá“ opera, bylo opravdu chudé. V podstatě tu nebylo vůbec moc pohybu a pokud si mládenec zrovna nelehl na zem, což byla nejvýraznější poloha v jinak statickém aranžmá, necítili jsme žádnou scénickou koncepci, která by ozvlášťňovala jednotlivé fáze uměleckého projevu. Aleš Briscein zpíval skvěle, rovněž tak Juliette Galstian. A bylo patrné nezbytné rozložit notový papír s pěveckým partem tak, aby do něho mohla převkyné co chvíli nahlédnout. A jako Zefka dokonce seděla, aniž by byl vůbec navozen kontakt s Brisceinovým zmizelým. Tři ženské bytosti tu pak naopak kroužily v dlouhých bílých šatech jako lesní víly a do celkové atmosféry monodramatu v podstatě vůbec nezapadly. Roccova scénická koncepce byla tedy příliš statická, chudá a opravdu málo nápaditá. Ale i tak, zejména díky skvělým pěveckým i výrazovým výkonům obou sólistů a připomenutí latentních scénických dimenzí obou skladeb, nakonec inscenace v komorním prostoru Divadla na Orlí zanechala dobrý dojem a svým způsobem rozhodně Janáčkův festival obohatila.

Celková balance letošního festivalu

Chceme-li zhodnotit letošní janáčkovský festival jako celek, je třeba rozlišit několik věcí. Znamenitý byl dramaturgický výběr, který zařadil tvorbu Leoše Janáčka po bok výrazných skladatelských osobností moderní doby.

Ovšem pokud režiséři nejsou s to zachovávat od autorů určenou dobu a místo děje, pokud mění dějové situace a docházejí k rozporu s textem, nechť tak činí pod svým jménem a tyto své výtvary inzerují jakožto adaptace s poukazem na to, že bylo použito hudby a textu toho kterého autora. Bude to čestnější a obecnstvo bude vědět dopředu, s čím může počítat. Přizívat se na věhlasu klasických děl a pak pod clonou jejich slávy prezentovat své koncepce a dějové úpravy je nečestné, ba svým způsobem v rozporu s právem a morálkou. I když to není poprvé v dějinách lidstva. Když se zabíral majetek a nevinní lidé popravovali, davy tomu s nadšením tleskaly. Ale naštěstí vždycky zatím přišla chvíle, kdy se tyto zločiny proti pravdě a lidskosti odhalily, odsoudily a onen tleskající dav rychle otočil a nastartoval své sympatie směrem právě opačným. Věřím, že tomu bude i tentokrát.

Rudolf Rouček

Čarodějův učeň

V Péri gordu byl jeden kněz, který žil úplně nahoře ve vesnici sestávající z dvaceti domů se střechami z šedivé kamene, jež se napůl zborceně zvedaly ke starým zahradám plným ostružiní, ke kostelu a přilehlé faře postavené na skalách odrážejících se v řece Vézère, která protékala na jejich úpatí. Žilo tam málo lidí; ten kněz spravoval několik farností, takže se pro samé běhání po venkově vracel domů až večer. Byl to asi pětátřicetiletý muž, nepřijemný, jak jen to je možné, kterému mě svěřili rodiče, aniž o něm věděli cokoliv bližšího, a doporučili mu, aby se mnou nakládal zotra, což udělal způsobem, který uvidíme.

Ten večer, kdy jsem přijel pod měkkým a nazlátlým nebem, mi ani nenabídl nic k jídlu a dovedl mě do mého pokoje, jakmile jsem se u něj objevil. V chodbě stejné šeredné jako on sám pootevřel dveře a nechal mě tam, nenapadlo ho přitom říkat nic lepšího než nesouvislé věty jako třeba: bouřka čistí vzduch; kdo jinému jámu kopá; ať se stane, co se má stát; spěte sladce v náruči Morfeově; a další hlouposti. Slyšel jsem ho, jak vešel do vedlejšího pokoje, bůhví čím tam šoupal, něco si pro sebe povidal, pak zmlknul.

Nespal jsem ještě ani hodinu, když mě probudil příšerný řev. Vzprímený v prostěradlech, s očima dokořán, ještě drahnou chvíli jsem se ničeho neobával tolik jako toho, že znovu uslyším takový hrůzný výkřik. Noční ticho už nic nerušilo. Měsíc vytahoval ze stínu pár listů v divoké zahradě za farou; jeho nádherné paprsky pronikaly tabulkami mého malého okna, ozařovaly roh stolu pokrytého mými modrými školními sešity, stěnu nabílenou vápnem a zlehka se dotýkaly okraje džbánu s vodou. Byl jsem ospalý; znovu jsem usnul a nijak zvlášť mě neznekliďňovalo chování mého extravagantního kněze, neboť právě on tolik zakřičel v sousedním pokoji, od kterého mě dělila jen tenká přepážka.

Ráno, když jsem sešel dolů, našel jsem svého abbé skoro v dobré náladě, jak připravuje kávu. V rámci spravedlnosti se sluší říct, že jsem u něj pil tu nejlepší kávu na světě, jemnou a silnou, se zvláštní příchutí řevañého uhlí a popela. Připravoval ji s velikou péčí, po svém, polohlasně u toho mluvil, ne na mě, ale +na plameny, do kterých lehce foukal, oživoval uhlíky, mluvil na ně jako na lidi, stahoval kávu z ohně při prvním varu a znovu ji nakrátko pokládá na žhavé uhlí, které chytal do prstů jakoby slastně a ani se u toho příliš nespálil; celé mu to trvalo přes čtvrt hodiny a dřepěl přitom u krbu se sutanou vytaženou mezi stěhna.

Když jsme dopili kávu, vyšli jsme do zahrady. Seděli jsme na schodech, kde se křižily cesty, a on mě donutil přeložit už ani nevím co z mých učebnic. Podle mě latinu spíš moc neovládal. Měl nepřijemný zvyk, že se prudce škrábal ve svých škaradých černých vlasech, a to mě rozčilovalo. Kromě toho se znovu a znovu vracel k tomu, jak bych měl cítit vděčnost vůči rodičům, kteří měli ten vynikající nápad, že mě svěřili právě jemu. Jakmile jsem se jen trochu zasníl, chytil mě prsty za ucho a cítil jsem, jak se mi do masa zadírají tvrdé a ostré nehty. Nosil škaredou a pěkně špinavou sutanu, neboť byl velmi lakomý a dělalo mu to dobře. Nazýval mě těmi nejnežnějšími jmény a zároveň se mi posmíval; dával mi najevo zdvořilost způsobem, jakým se slouží malé mše; na začátku každé věty mě oslovoval mladý pane, jako by mi v rychlosti uděloval hodnost; jako by říkal: Jsem jenom prostý venkovan, dlužím vám trochu zdvořilosti; tady je, bez ladu a skladu; snažte se s tím spokojit, můj milý pane. Ta hodina latiny špikovaná dvorností nepřežila první stránku; vstal; vstal jsem také a byli jsme oba nadšení, že už to skončilo, pro mě latina, pro něj zdvořilost. Po pravdě jsem v tom měsíci červnu svého šestnáctého roku prahnul spíš po hodinách úplně jiného jazyka, neboť láska je také jazyk, a ještě mnohem starobylejší než latina, která navíc, jak se říká, odolává počestnosti.

Ponechal mě Senekovi a Césarovi a vydal se dlouhými kroky do polí. Staral se o několik farností; a tak, když mě takhle ponechal vlastnímu osudu, neměla být ta samota úplně bez kouzla; určité najdu způsob, jak trávit čas, když mi ho nebude otravovat můj kněz.

Jakmile zmizel, přestal jsem následovat Césara v jeho výbojích, odložil jsem knihy a otevřel jsem doširoka oči na svůj nový život. Na břehu Vézéry se mému pohledu nabízely širé sarlatské kopce porostlé hustou vegetací. O něco blíž se prostírala naše zahrada rozdělená malými nízkými zídkami z navršených kamenů, schody a alejemi. Divoce tam bujely všechny možné rostliny, které skoro zakrývaly dávno uspořádaná docela hezkého parku. Všechno se množilo nazdařbůh, růžové keře i ostružiní, květiny, tráva i ovocné stromy. Ten ztracený řád posiloval kouzlo a taky neklid, který člověk pociťoval, když se snažil najít cestu v té změti, nad kterou podivně strměla bledá a modrá sádrová socha Panny

Marie, a bděla přitom nad spleti květín. Tyčila se, skoro trochu hloupá, s očima rozmytýmá deštěm, s nevýraznou, pod závojem jakoby slepou tváří, a s vysedlým břichem, nad rozbujelým plevem. Dál už bylo prázdno; naše zahrada, úplně nahoře na skále, přepadávala do azuru, na hladinu Vézéry a na vesnické střechy.

Náš kostel, ta bývalá klášterní kaple s tlustými zdi, do kterých jsou vyražené střílny, zářil na slunci. Ale mě neodolatelně přitahovala hlavně fara, kterou jsem předchozího dne pouze zahlédl. S překlady na oknech a velkou kamennou střechou vypadala velmi starobyle. Byl jsem sám, rozhodl jsem se, že ji poznám lépe.

Rozlehlý krb v přízemí plnil kouřem kuchyni, kde jsme pili kávu. Strčil jsem do malých dvířek vedle vestavěné skříně a s údivem jsem zjistil, že vedou do chléva, kde bečelo chatrné ovčí stádo. Objevil jsem zásoby polen a jakousi kovářskou dílnu.

Do patra vedlo kamenné schodiště. Když jsem večer předtím uléhal, všiml jsem si u sebe v pokoji veliké a krásné mušle a pod jedním kusem nábytku hromádky námořnických šavlí, luků a šípů. Stýskalo se snad mému knězi po moři? Otevřel jsem dveře do jeho pokoje; vyznačovala se tím, že v ní nebyla žádná postel. Ke spaní sloužily díky složené v koutě. Kromě toho jsem tam našel jen něco málo vybavení a spoustu zbožínosti, tedy zhruba to, co jsem očekával, snad až na další zbraně přibité na zed a několik sbírek motýlů. Zaznamenal jsem také, že tam chybí nástěnné hodiny, kalendář, noviny; nic nemožňovalo zjistit, kolik je hodin nebo jaký je den.

Další pokoje v zadní části chodby sloužily jako skladiště, neschůdné a temné kvůli hromadám různých předmětů, které tam nakupily generace kněží. Chtělo by to několik dní, než by se člověk prodral až na dno. Když jsem otevřel okence v prvním z nich, abych uvnitř viděl jasněji, ukázalo se, že je to chaotická změt klekátek, stojanů, lavic, rozbitých židlí, na kterých byly naházené skříněky otevřené dokořán a laťky na pěstování hrášku.

Ve druhém, také nabíleném vápnem jako všechny místnosti na faře, jsem narazil na další změt nábytku, truhel a košů plných zapomenutého oblečení. Zahlédl jsem tam šaty pro služebné i pro kněze, sutyani i plátěné sukně, prádlo, zahradnické klobouky, bílé spodničky „Loďka“, po stranách nastřížené, jaké nosí Slečny, které vídám v neděli dopoledne, jak si vyhrnují sukně za venkovským kostelem, zatímco se zvoní na mši...

Třetí pokoj sloužil jako sušárna kukuričných klasů položených na podlaze. Ani jsem nevešel dovnitř a už jsem zavíral dveře, když jsem si všiml, že ty kukuričné klasy vytvářejí několik dokonale přesných geometrických obrazců, kruhy, čtverce, slunce i obrazce mnohem složitější, uspořádané podle barev a odstínů, což muselo mého kněze stát několik dní práce a nekonečnou trpělivost.

Konečně ten poslední, úplně vazuu, sloužil zkrátka a jednoduše jako sušárna tabáku.

Po žebříku a padacími dvířky se lezlo na půdu, která zabírala celé patro. Denní světlo, které pronikalo kamennou střechou i spleti trámu a latí, docela dobře ozařovalo staré knihy poházené na podlaze: celý Vergilius, Lucretius, Ovidiovy Proměny, Cervantes, Plútarchovy Životopisy slavných, zbožné příručky. Portréty kněží, napůl zplesnivělé a uskladněné bez ráků, se na mě dívaly velkýma, dokořán otevřenýma očima jako soudci, laskaví nebo přísní, dobrácti nebo zlí, kteří mě pozorovali, sledovali každé moje gesto. Chvilí mi to bylo protivné, nemohl jsem nic udělat, aniž vzápětí obrátili oči mým směrem.

Četl jsem si, uvelebený tak pohodlně, jak jen to v dusivém podkroví jde, když jsem uslyšel kroky na žebříku. Můj kněz hlavou nadzvedl padací dvířka. Nezahlédl mě, protože to chvíli trvalo, než si člověk přivykl na příšeří půdy. Ani jsem se nepohnul. Sevrěla mě sladká tíseň. Vystoupal na poslední příčky.

„Jsi tady, mordyje?“

Žádná odpověď. Aby sem nelezl pro nic za nic, rozhodl se, že smete prach, který pokrýval staré knihy, mocně bouchal do svazků dlani a proklínal mě u toho tak dlouho, až na mě narazil:

„Aha,“ vykřikl, „tak tady jsme byli!“ „No jo,“ řekl jsem mu stejným tónem. Všiml si vůbec mého úsměvu? Už mě táhnul k sobě. Jelikož jsem klečel, kleknul si taky, aby mi mohl nařezat. Pořádně mě svlékl a tvrdě mě udeřil, jako když předtím bušil do zaprášených svazků. Byl jsem pro něj příliš těžký? Donutil mě vstát a lehnout si přes nízký trám, který protínal půdu, tam mě naklonil hlavou dolů a pohodlně dokončil výprask. Pak mě nechal na hrubém trámu ležet polonahého, zadýchaného, zpceného, rozpáleného. Když se zavřela padací dvířka, vzpamatoval jsem se a řekl si, že můj osud není zase tak krutý, že chlapi v antickém Římě podstoupili stejné tresty a ne-

François Augiéras (1925 – 1971) nikdy nesplynul s hlavními proudy. Od dětství ho přitahovalo umění, v sedmnácti se přidal ke kočovnému divadlu, poté zamířil do alžírské pouště. Do Alžírsko se vracel často, stejně jako do Řecka, kde nějakou dobu strávil v klášteře na hoře Athos. Vzpurný samotář a divoký panteista se netajil tím, že ho sexuálně přitahují chlapi, velmi mladé dívky i zvířata. V šedesátých letech potulky, bída a krajní samota nalomily jeho zdraví, čím dál víc času trávil v nemocnicích. Aby unikl tísnivé atmosféře hospiců, přežíval v jeskyních u města Domme, kde psal do školních sešitů. Zemřel v 46 letech.

Z knihy L'apprenti sorcier, Grasset 1995 vybral a přeložil Petr Zavadil

umřeli na to; nakonec jsem vcelku zvesela slezl ze svého trámu, s koleny černými od prachu a zarudlý na bocích, upravil jsem se a znovu se pustil do četby Plútarcha.

Když jsem také slezl z půdy, podle ticha v domě jsem poznal, že jsem znovu sám. Zasal jsem do svého pokoje a opláchnul se čerstvou vodou, byl jsem tak zaprášený, že jsem brzy vypotřeboval obsah džbánu na vodu. Potom jsem se opřel o okno s výhledem na stromy a nebe. Jak jsem byl unavený a horečný z výprasku, klid v zahradě mě zvábil. Na konci jedné aleje zurčel pramínek, z kterého jsem se napil. Byl začátek června a bujnost vegetace mě opájela; vůně hvozdíků a růží rozrušovala mé mladé tělo. Z rámusení hrnců, kterými se někdo prudce oháněl, jsem poznal, že se můj kněz vrátil. Několik polen hozených do krbu náhle zapraskalo a všechna vzplála najednou. Poté, co mě dvakrát nebo třikrát zavola, a jelikož jsem škodolibě neodpovídal, vyšel na práh kuchyně ozářené plameny, jeho vysoká hubená silueta se rýsovala ve svitu ohně a vydal se k listí, kde jsem se schoval. Z ukrytí v listí zimostrázu jsem zahlédl jeho ruku, která nahmatala moji tvář.

„Jdeme,“ rozkřikl se, „vrátíme se domů, tam konečně pořádně poznáš, jaké to je, když má někdo tu drzost, že mě neposlouchá.“ Čím jsem ho urazil? Opustili jsme zahradu plnou měsíčního světla a šel jsem za ním do svého pokoje, kde mě přivázal k židli a nařezal mi, ale tentokrát rákoskou. Potom si ke mně přikleknul, s obvyklou výstředností mě asi tisíckrát pohládl, něžně mě kolébal v šatech plných rákosových úlomků, zhasnul světlo a zůstal tam, u mě židle, v dokonalé tmě, beze slova mě líbal na tvář, celou čtvrt hodinu, než mě vysvobodil z pout.

Bylo už určité devět hodin večer, když jsme se rozhodli, že se vrátíme dolů. Rychle jsme povečeřeli kávu, čocku, sušenky a já jsem si šel nahoru lehnout.

Úzké okno v mém pokoji vedlo mezi stromy. Čerstvá prostěradla příjemně voněla. Pod větvmi zněl nebyvale měkký ptačí křik. Do jejich volání se mísilo kuňkání rosníček v zahradní nádrži, které v sobě také mělo lásku a svůdnost. Občas celá jedna strana pole ztichla; jiná pokračovala ve zpěvu, umlkala a neúnavně se vracela. Jejich volání mě udržovalo vzhůru. Z postele jsem vdechoval vůni květín. Krásné červnové nebe zářilo, plné hvězd; ze zahrady se ke mně linula vůně pylu a růží. Nemohl jsem to vydržet. O to víc, že jsem měl záda v jednom ohni, nepocitoval jsem touhu spát, naopak jsem prahnul jít ven, kde listí a stíny byly nejhustější.

Naboso a jak netišeji jsem dokázal, jsem sešel po schodech na faře. Otevřel jsem dveře. Přišlo mi, že pronikám do ráje stromů a květín. Naše střechy z temného kamene se divoce rýsovaly proti nebi. Nádrž s pokldnou vodou se leskla ve stínu smrků. Bílé květiny zářily ve světle měsíce. Pomalu jsem kráčel po světlých oblázcích v aleji, v nádrahe a nehybnosti noci, až jsem došel k tisícům zelených listů v hustém porostu, kam jsem vešel a kde jsem si osvěžil pálivé rány, které mě svédily na bocích, tím, že jsem se dlouze třel o to zelené lože. Občasné mávnutí křídla v nejtemnější hloubi listí mi rozbušilo srdce. Ovce ve stáji kopaly do prken; hluk, který tím velmi nepravidelně dělaly v tu neobyčejnou noční hodinu, přerušovalo ojediněle svůdné ticho, jež ve mně vyvolalo touhu přivodit si rozkoš, což jsem udělal, až jsem se zhroutil na něžné nápomocné nízké větve.

Poté, co jsem se takhle rozhohnl, vrátil jsem se trochu zesláblý na faru a doufal jsem, že můj abbé spí pevným spánkem.

Mé okno bylo vyražené tak hluboko do zdi, že jsem se ráno mohl uvelebit na kameni. Z pevného výklenku plného chládku a klidu můj pohled obsáhl směrem na sever jednu stranu kostela...

V zahradě, z níž jsem jasně rozeznával hrášek a popínavé révy zavlažované potůčkem, nebyl nikdo. V tuhle hodinu byl můj kněz zřejmě na pochůzkách. Sešel jsem dolů, nakrájel si chleba a strčil jsem si krajíčky do kapes. Nic jiného k jídlu jsem teď v tomhle vice než nuzném domě neviděl, začínal jsem tam trpět hladem a s údivem si uvědomovat, že mě ta bída slastně uchvacuje, stejně jako nespravedlivé tresty mého kněze. Vlastně záleželo jenom na mně, jestli buď jíst lépe, jelikož zeleninová zahrada uprostřed června překypovala nikdy nesklizeným hráškem, lahodnými a zralými třešněmi i jahodami, které jsem mohl sbírat každý den. Posílen touto jistotou a rozkošnou předtuchou plnění, v tom šťastném rozpoložení myslí, která už byla v představách rádně nasycená třešněmi,

jsem si zároveň namlouval, že některé zavřené skříně na faře obsahují výtečné skryté zásoby. Nebylo pro mě těžké najít klíče, kterými se dalo otevřít skoro všechno a které byly různě poschováváné. K jídlu jsem neobjevil nic, zato jsem narazil v jednom kumbálu na podivný předmět: zhruba metr vysoký pařež, z kterého trčely čtyři špatné osekané větve a zhruba připomínaly paže a nohy. Horní části polena, nožem ořezaná do podoby ženské hlavy, zdobila slaměná paruka. Některé detaily byly přikreslené tužkou. Byla to žena mého kněze? Místo sukně měla červený hadr. Před tou příšernou modlou někdo páčil kadidlo v několika mušlich. Moc jsem nevěděl, co si mám o tom zjevení myslet, a tak jsem skříní znovu zavřel a vrátil klíč do malé misky na polici v kuchyni. Ten neobyčejný dům mě opájel, vyváděl mě z míry, rušil mě a měnil mou povahu natolik, že se mi všechno zdálo velmi možné, aniž bych se za to musel červenat, a že bych klidně i ukradl peníze, kdybych nějaké našel. Spokojil jsem se s tím, že jsem vyplenil sušárnu tabáku a schoval jsem si v jednom koutě pro osobní potřebu kilo suchých listů rozdrcených v kapesníku, rozemnutých na prach a připravených ke kouření.

Můj skvělý abbé dorazil s úderem poledne, když jsem jedl třešně. Viděl jsem ho, jak stoupá po stezkách, vysoký, široký v ramenou, úzký v bocích. Rychlými gesty si vyměnil boty, strčil pod skříní v kuchyni ty, které zapáchaly, a vzal si vyčlejší. Jelikož neměl ve zvyku vydržet dlouho na jednom místě, hned se zase chystal k odchodu; pro jednu mi nabídl, abych šel s ním. Obešli jsme tedy spolu statky pod záminkou, že vybíráme peníze na chudé. Všude nám nabídli něco k pití, což byla zdvořilá omluva za to, že nám nic nedali. Brzy už dvory nebyly dostatečně široké pro naše vrávoravé kroky. Navštívili jsme sedm nebo osm rodin, pokaždé jsme si sedli ke stolům z tmavého dřeva páchnoucím vinnými patoky a chlebem a něčeho se napili. V úplné mlze své opilosti si vybavuji dvacetiletou dívku, která po celou dobu naší návštěvy u jejich rodičů dřepěla na krbovém stojanu a která nám hrubě odsekla, že nám nemá co dát; byla krásná, rysy ztrhané návykem na rozkoš; snad si působila slast sama; možná měla milence; všechno na ní sálalo hlubokým poznáním rozkoše, divoké násilné radosti; skoro se mi trochu podobala.

Kromě klíčů od kostela mi kněz ukázal i klíče od různých far v obvodech, které měl rovněž na starost. „Mé garsoniéry,“ řekl mi, „jen pojď, pojď.“ Vzpomínám si na neznámou vesnici, na naše rychlé a prudké kroky, na větší slunce, na naši opilost, již jsme se snažili skrýt před několika starými ženami, které pletly dlouhé ponožky na zápražích, na zahradu plnou ostružiní a včel. Zavedl mě do starého presbytáře, který mu sloužil jako dům rozkoše. V příšeří, za zavřenými okenicemi, mě (...) na rozpáraném gauči, jaké stávají u kněží v přijímacích pokojích; opilý hnusným vínem a sprostou slasti jsem se nechal znásilnit; trpěl jsem u toho méně než u týrání, na jaké jsem byl zvyklý, a usnul jsem na koberci, jakmile svou zhýralost dovedl ke konci.

Když přišel čas návratu: Ještě jsi neviděl všechno, řekl můj kněz, kterému v podvečer nezbyval čas na to, aby mě do svých dalších garsoniér, a zavlekl mě pod nazlátlým nebem do pobořených statků, které pod malou loukou vypadaly, že se každou chvíli zřítí do potoka. Patřily zase jemu; získal je v dědictví. Popadl mě za paži, utrlh kytici kopřiv, otevřel jakési dveře a zavřel za námi. A už mě šlehá kopřivami, což mu dodává síl; zbitý únavou a bolestí se opírám o kus nábytku v mrtvé místnosti, v pokoji bez postele, zasypávaném odloupaným stropem, kde jsem schopný rozeznat jen zastavené pendlovky, jen radlici od pluhu, jen rozpáranou židli, jen šuplík od komody, který povytáhnu, abych se ho mohl lépe chytit, zatímco se obávám, že v tomhle pramálo bytelném domě můj kněz příliš prudkými pohyby strhne zbytek stropu na naše hlavy nebo se propadne do sklepa červotočivou podlahou.

Potom jsme se vydali nazpět a oklepávali si přitom kolena od prachu a sádry. Moje království, řekl, a narážel tím na presbytáře a rozbořené statky, jejichž klíče nahmatával v hloubi kapes. Doma mi dal trochu chleba. Něžně, skoro bratrsky mi v poklidu večera přistrčil pohárek vína, aby mě přešla únava z toho, jak jsem ho musel následovat, zatímco k nám ze zahrady val rozkošné svěží vzduch. Byl jsem tak rozlámaný, tak uchvácený, že jsem usnul, jakmile jsem vklouzl do prostěradel, hlubokým, úžasným spánkem, nejlepším v životě.

NAPSAL: ŽIVOT

KRESLÍ: HÁJEK

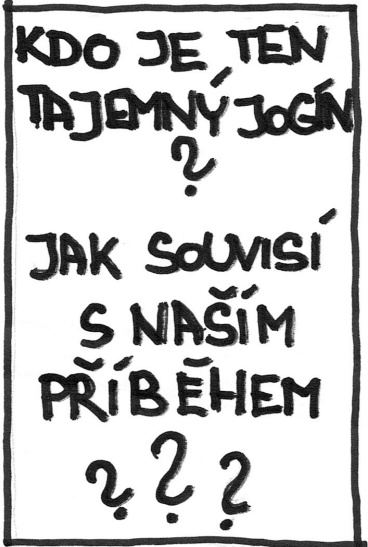
PŘÍBĚHY III. ODBOJE - PŘÍBĚH JOGÍNŮV

PŘÍBĚH VZDORU A HRDOSTI, PŘÍBĚH PRONÁSLEDOVÁNÍ A KRUTOSTI, PŘÍBĚH ODPORU A NÁSLEDNÉHO TRIUMFU!

PRAHA V DOBĚ NORMALSACE...
MĚSTO ŠEDÉ,
ŠPINAVÉ.
MĚSTO
SMRDUTÉ...
PŘESTO HRDÉ,
NEPOKOŘENÉ.
PLNÉ HRDINŮ
ZATÍNAJÍCÍCH
PĚSTIČKY
POD PEŘINOU

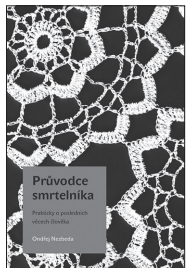
FÍZLÁCI
ČÍHALI
NA
KAŽDÉM
ROHU
!!!!!!!

TO SE DOVÍTE V DALŠÍM ČÍSLE STUDENTSKÉHO LISTU BABYLON !!

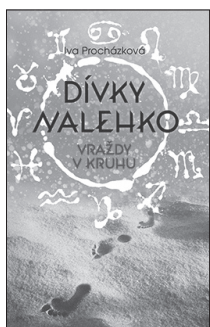
• PASEKA •

Chopinova 4, 120 00 Praha 2; Tel.: 222 710 751, 3; e-mail: paseka@paseka.cz; www.paseka.cz

Ondřej Nezbeda *Průvodce smrtelníka*

Možná překvapivě pozitivně laděný Průvodce smrtelníka nemá bořit tabu, nýbrž podat pomocnou ruku. Autor odpovídá na základní otázky spjaté s péčí o umírající a nevyléčitelně nemocné: jak zajistit domácí péči o nemocného, jak funguje domácí hospic, jak lze léčit bolest, co je třeba zajistit během umírání a bezprostředně poté, ale také například jak hovořit s umírajícím o jeho přáních. Věnuje se citlivým tématům, jako jsou umírání dětí nebo eutanazie. Vedle praktických rad kniha přináší řadu osobních příběhů a rozhovorů s odborníky. **288 stran, 249 korun**

Iva Procházková *Dívky nalehko*

Ještě napínavější případ majora Holiny, kterého znáte ze seriálu Vraždy v kruhu s Ivanem Trojanem. V soukromé zahradě je nalezena mrtvá dívka, oděná jen v lehkém erotickém prádle. Na první pohled okolnosti ukazují na sexuální motivovanou vraždu. Svérázný komisař Holina se snaží proniknout co nehlouběji do okruhu lidí kolem zavražděné Vietnamky. Pátrání ho nejprve vede do proslulé tržnice SAPA, postupně však zjišťuje, že ve hře je mnohem víc. Stejně jako Muž na dně, i Dívky nalehko předchází událostem seriálu. **340 stran, 299 korun**

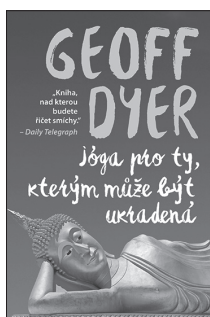
Luke Pearson *Hilda se vrací*

Po fenomenálním úspěchu první knížky se modrovlasá rozumbrada vrací ve dvou nových dobrodružstvích! Přestože se s maminkou přestěhovala do uspěchaného města Trolberg a kouzelnou zalesněnou krajinu nechala daleko za sebou, brzy zjistí, že ani v jejím novém domově není nouze o překvapení a magické bytosti. I když se ve městě ze začátku nudí, a dokonce se v něm ztratí, naštěstí kolem sebe má staré i nové kamarády – věrného Větvíka, tajemného zraněného havrana či nezbedné domácí skřítky. **112 stran, 299 korun**

Jan Králík *Za ohradou snů – Motorové opojení Kamila Lhotáka*

Kamilu Lhotákovi bylo pět let, když poprvé spatřil u nádraží v Lánech automobil. Psal se rok 1917 a o osudu malého Kamila bylo rozhodnuto. Budoucí slavný malíř se do strojů na dvou a čtyřech kolech tak zamiloval, že své vášni zůstal věrný po celý život. Automobilům, motocyklům a bicyklům věnoval stovky obrazů a technicky precizních ilustrací, sám však byl také zdatným jezdcem a zapáleným sběratelem, vlastníkem řady legendárních značek. Knihu doprovází rozsáhlý obrazový materiál – raritní časopis, který Lhoták psal a kreslil na gymnáziu, neznámé kresby, fotografie či dobové reklamy. **160 stran, 390 korun**

Geoff Dyer *Jóga pro ty, kterým může být ukradená*

Tohle není kniha o osobním rozvoji. Přední britský prozaik a esejista v ní nabízí originální cestopisný deník z mnoha koutů světa a zároveň poutavého průvodce svou vlastní nepokojnou, bláznivou i přemítavou duší. Ať už popisuje marihuanový rauš v Paříži, hledání amsterdamského hotelu, nástrahy plavby po kambodžských řekách, mladé Američany hledající v thajském letovisku duchovní růst i noční povyražení nebo návštěvu festivalu techna v rozpadajícím se Detroitu, nepřestává fascinovat a bavit jedinečnou směsí postřehů a zamyšlení, anekdot, bizarních dialogů a osobních vyznání. **216 stran, 269 korun**

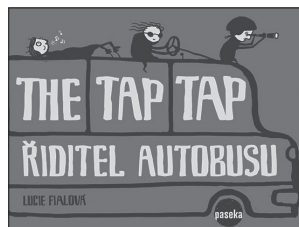
Tomáš Grombír *Jedničky a nuly*

Až do příchodu na pražskou vysokou školu byl mladičský Adrian dokonalou nulou. Nesebevědomý, sexuálně strádající kluk bez přátel i zkušeností však má vášeň v programování, které jej v hlavním městě katapultuje do světa velkých peněz, luxusu a nejrůznějších špinavostí. V devadesátých letech, v čase podnikání v šedé zóně, je po technicky zdatných talentech hlad, a Adrian toho dokáže využít. Stane vysokým manažerem ve společnosti tune-lářských bossů a postaví se do čela globálního internetového impéria. **280 stran, 249 korun**

Luboš Kreč *Upřehlíci a zachránci: Velké příběhy českých emigrantů*

Milena Grenfell-Bainesová opustila Československo jako dítě v transportu Nicholase Wintona a od revoluce nejenže soustavně připomíná jeho odkaz, ale také přispěla k záchraně továrny na remosky. Paul Rausnitz prchal z Československa dokonce dvakrát - nejprve před nacisty, pak před komunisty. V USA vydělal s rodinou dost na to, aby si po roce 1989 koupil přerovskou Meoptu a vytvořil z ní předního výrobce dalekohledů na světě. Bohuslav Horáček zase investoval do turistického ruchu a z milionů, které mu jeho hotely na Kanárských ostrovech vynesly, podporoval v Česku talentované vědce a rekonstrukce památek. **272 stran, 289 korun**

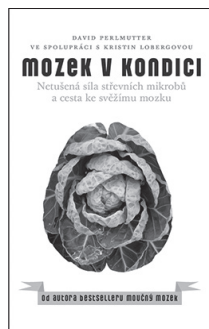
Lucie Fialová *The Tap Tap – Řiditel autobusu*

Kniha mapuje téměř dvacetiletou historii nevšední hudební skupiny The Tap Tap složené z tělesně postižených studentů a absolventů Jedličkova ústavu. S lehkostí a vtípem popisuje, jak si kapela krůček po krůčku proslápla své místo v českém šoubyznysu až ke zlomu v podobě písně Řiditel autobusu, jejíž klip má na YouTube miliony zhlédnutí. Zábavně a výtvarně neotřele pojatá publikace dokumentuje významné akce v historii kapely a představuje jednotlivé členy, kteří vyznávají hesla jako „Sedíme si za svým“, „Jsme postižení muzikou“ nebo „Fňukat nikdy nebudem“. **268 stran, 499 korun**

Renata Vrabelová, Vladimír Šlapeta, Petra Svobodová *Brno moderní: Velký průvodce po architektuře 1890–1948*

Publikace, jež navazuje na úspěšnou řadu průvodců Praha moderní, představí slovem a obrazem přes sto významných staveb, jež v moravské metropoli vznikly od nástupu secese přes hledání národního stylu za první republiky, modernistické výboje spjaté zejména s funkcionalismem až po fašistickou a komunistickou totalitu, která dosavadní stavební vývoj na dlouhou dobu přerušila. Výběr objektů vytváří představu o jednotlivých obdobích, vývoji technologií a estetických názorů a politických a hospodářských proměnách. Průvodce je rozdělen do kapitol podle městských čtvrtí a zahrnuje rovněž mapky s vyznačenými objekty. **296 stran, 399 korun**

David Perlmutter *Mozek v kondici*

Počet diagnóz autismu, ADHD či demence v posledních letech strmě stoupá, deprese trápí každého desátého, bolest hlavy každého druhého z nás. Revoluce v léčení psychoneurologických poruch je však na spadnutí. Nejnovější výzkum dokazuje úzkou, příčinnou souvislost mezi kondicí mozku a stavem střevního mikrobiomu, tedy zdravím nejmenších obyvatel lidských útrob, jichž je desetkrát více než tělesných buněk. Na základě souvislostí mezi zvoleným životním stylem, stavem trávicího traktu a zdravím mozku stanoví autor několik jednoduchých způsobů, jak zlepšit kondici vyšší nervové soustavy. **304 stran, 290 korun**

Knihy nakladatelství Paseka žádejte u svých knihkupců nebo na adrese:

Nakladatelství Paseka, obchodní oddělení, Chopinova 4, 120 00 Praha 2, tel. 222 710 751, 3

e-mail: paseka@paseka.cz. Aktuální informace o knihách nakladatelství Paseka

a speciální měsíční nabídku vybraných titulů s výraznou slevou najdete na www.paseka.cz.

Veškerou produkci nakladatelství Paseka obdržíte v knihkupectví Fišer, Kaprova 10, 110 00 Praha 1, tel. 222 320 730, e-mail: knihyfisier@knihyfisier.cz.